

Anni Lahti

Ammattina kätilö

Maalaiskätilön työ 1900 - 1920 Jyväskylän piirilääkäripiirissä ja kätilöiden kirjoituksissa

Pro gradu -tutkielma

Lokakuu 2014

Jyväskylän yliopisto

Historian ja etnologian laitos

Suomen historia

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja -etnologian laitos
Tekijä – Author Anni Katriina Lahti	
Työn nimi – Title Ammattina kätilö. Maalaiskätilön työ 1900 - 1920 Jyväskylän piirilääkäripiirissä ja kätilöiden kirjoituksissa.	
Oppiaine – Subject Suomen historia	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Lokakuu 2014	Sivumäärä – Number of pages 95
Tiivistelmä – Abstract Tässä tutkielmassa tarkastelun kohteena on maalaiskätilön työ 1900-luvun alkupuolella. Tutkielmassa kätilöitä tarkastellaan naisten koulutuksen ja palkkatyön näkökulmasta, mutta ennen kaikkea heitä tarkastellaan ammatissa toimineina naisina. Kätilön ammatti on vanhimpia ammatteja, joihin nainen on voinut Suomessa kouluttautua. Koulutus pysyi 1800-luvun alkupuolelle asti pojille määrättyinä etuoikeutena. Suomalaisten kätilöiden 1700-luvun alkupuolella alkanut kouluttautuminen ja työskentely ammatissa toimivana naisena muodostivat eräänlaisen poikkeuksen, koska kätilöt toimivat ammatissaan koulutuksen saaneina, auktorisoituina ja itsenäisinä ammatinharjoittajina. Aiempi tutkimus on käsitellyt kätilöitä jonkin verran. Kätilöitä on tutkittu muun muassa äitiyden näkökulmasta ja kätilön ammatin kehityksen ja institutionalisoitumisen näkökulmasta. Kuitenkin kätilötutkimuksen kentältä puuttuu tutkimus, joka käsitelisi maaseudulla työskennelleiden kätilöiden konkreettista työn sisältöä ja ammatin arkea. Tämän tutkielman tavoite on selvittää, millaista maalaiskätilöiden ammatti ja jokapäiväinen työ olivat vuosina 1900 - 1920, jolloin koulutettu synnytyssapu oli vakiinnuttamassa asemaansa. Tutkielmassa pyritään vastaamaan myös kysymyksiin, millaisissa oloissa kätilöt työskentelivät, ja miten kätilöt suhtautuivat maallikkokätilöihin ja synnyttäjiin? Mitä kätilönä oleminen merkitsi koulutetuille kätilöille ja millainen ammatti-identiteetti heillä oli? Lähdeaineiston muodostavat Jyväskylän piirilääkäripiirin kätilöiden synnytysluettelot ja <i>Kätilölehteen</i> kirjoittaneiden kätilöiden kirjoitukset. Tutkimusmetodina on johtolankaparadigma, jonka mukaisesti yksittäisten kätilöiden laatimat synnytysluettelot ja lehtikirjoitukset avaavat mahdollisuuden tarkastella syvempää todellisuutta – maalaiskätilön työtä. Tutkimuksessa selvisi, että 1900-luvun alkupuolella kätilön ammatti ja arki olivat raskasta työtä. Kätilöt kulkivat synnyttäjiensä luokse pitkiä välimatkoja vuoden- ja kellonajasta riippumatta. Pääasiassa kätilöiden avustamisessa synnytyksissä synnytys päättyi onnellisesti ja luonnon avulla, mutta kätilöt kohtasivat työssään myös vaikeita synnytyksiä. 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä kätilöt työskentelivät eräänlaisessa murrostilassa, koska kätilön ammatti oli vasta vakiinnuttamassa asemaansa. Tämä heijastui kätilöiden suhtautumiseen maallikkokätilöihin ja synnyttäjiin. Maallikkokätilöihin kätilöt suhtautuivat pääasiassa kielteisesti, mutta synnyttäjiin suhtautuminen oli vaihtelevaa. Koulutuksen kautta kätilöille oli kehittynyt vahva ammatti-identiteetti, joka vaikutti heidän työhönsä. Ammatti-identiteetti näyttäytyi oman ammattiosaamisen korostamisena ja ylpeytenä omasta ammatillisesta osaamisesta.	
Asiasanat – Keywords kätilöt, ammatit, työ, työnkuva, ammatti-identiteetti, synnytys, naiset, naishistoria, Jyväskylän piirilääkäripiiri	
Säilytyspaikka – Depository JYX-tietokanta, Jyväskylän yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihepiiri	2
1.2. Tutkimuskirjallisuus	6
1.3. Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	9
1.4. Lähdeaineisto	11
1.5. Tutkimusmenetelmät	15
2 KÄTILÖKOULUTUS SUOMESSA 1800-LUVULTA 1920-LUVULLE	18
2.1. Maan ensimmäinen lapsenpäästölaitos Turkuun	18
2.2. Kätilöoppilaat	19
2.3. Kätilökoulutuksen vaiheita	21
3 KÄTILÖT 1900-LUVUN ALUSSA	24
4 AMMATTINA KÄTILÖ	28
4.1 Ammattitaitoinen nainen	28
4.2 Synnytyksen avustaminen säännöllisessä synnytyksessä	31
4.3 Avuntarve ei katso kellonaikaa tai välimatkoja	33
5 MAALAISKÄTILÖNÄ JYVÄSKYLÄN PIIRILÄÄKÄRIPIIRISSÄ	37
5.1 Jyväskylän piirilääkäripiirin kätilöt	37
5.2 Kätilöiden käyttö synnytysapuna	42
5.3 Synnyttäjiä, synnytyksiä ja tehtyjä toimenpiteitä	44
5.4 Kun raskaus ja synnytys eivät päättyneet onnellisesti	51

6 KÄTILÖYS	62
6.1 Ammatti-identiteetti	62
6.2 Kouluttamattomaan synnytysapuun eli apuvaimoihin ja ”viisaisiin muijiin” suhtautuminen	67
6.3 Suhtautuminen synnyttäjiin	73
6.4 Hierarkiaa, valtaa ja erottautumista	81

7 PÄÄTÄNTÖ	85

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmani aihe, maalaiskättilön työ, valikoitui kiinnostuksesta tehdä tutkielma, joka jotenkin liittyisi naisiin ja heidän elämäänsä. Kiinnostukseni ja halu tutkia naishistoriaa ja menneisyyden naisia tulee pyrkimyksestä ymmärtää menneisyyden ihmisiä ja ilmiöitä mahdollisimman syvästi ja monipuolisesti. Menneisyyden naisen ymmärtämistä en niinkään ajattele menneisyyden naisen elämän selittämisenä, vaan pikemmin hänen elämänsä käsittämisenä ja käsitettäväksi tekemisenä. Ymmärtämistä tässä yhteydessä pidän viittaamisena arkiseen oivaltamiseen, toisen ihmisen ajatuksesta ja toiminnan ideasta kiinni saamisena ja sen tavoittamisena.¹

Pro gradu -tutkielmassani tarkastelen kättilöitä naisten koulutuksen sekä naisten palkkatyön ja ammatin näkökulmasta, siten että päähuomio on kättilöiden itsensä tuottamissa teksteissä ja kertomuksissa ammatistaan ja työstään kättilöinä. Tutkielmassani tarkastelen kättilöitä ennen kaikkea ammatissa toimineina naisina. Miten ja millaisena nämä naiset näkivät ja kokivat työnsä ja ammattinsa. Miten he kokivat kättilönä olemisen ja koulutuksen tuoman ammatti-identiteetin eli kättilöydeksi kutsumani ominaisuuden. Millaisen toimijan ammatti ja ammatti-identiteetti tekivät kättilöistä.

Tutkimukseni linkittyy osaksi 1980-luvulta alkanutta suomalaisia naisia ja sukupuolta koskevaa tutkimusta, jossa naisten toimijuus on keskeinen näkökulma. Naishistorian tutkimuksessa, jossa naisia on nostettu esiin toimijoina, on pyrkimys tehdä menneisyyden naisia näkyviksi ja tarkastella heitä subjekteina. Naishistorian pyrkimys nostaa naiset toimijoiksi syntyi varhain vuorovaikutuksessa naistutkimuksen kanssa. Pirjo Markkolan ja Ann-Catrin Östmanin tulkinnan mukaan suomalaisen naishistorian perinteestä löytyy tottumus toimijuuden painotukseen, jossa historian tutkimukselliset ja feministiset pyrkimykset kohtaavat ja ruokkivat toisiaan.²

---

¹ Kalela 2000, 232 - 233.

² Markkola & Östman 2014, 44, 48, 51.

Feministisen teoretisoinnin subjektista käydyissä keskusteluissa subjekti on saanut keskustelun eri juonteissa erilaisia merkityksiä ja painotuksia. Yhtäältä subjekti on voinut tarkoittaa toimijaa ja sukupuolittuneen tai sukupuolittavan toimijuuden kysymyksiä. Toisaalta keskusteluissa on voitu korostaa subjektin erilaisia positioita, asemia, tiedon subjektina ja merkitysten muodostajana. Subjektista puhuttaessa tieto ja toimijuus liittyvät valtaan. Siksi yksi tärkeä näkökulma subjektiuteen on vallan ja subjektin kaksinainen suhde, jossa subjektiksi tulemiseen liittyy sekä jonkinlaisen valta-aseman omaaminen eli toimijuuden mahdollisuus että vallan alaisuus toisin, sanoen toimijuuden rajat.³

Tutkimukseni aihe ja näkökulma ovat tietoisien valinnan seuraus. Kätilöitä voisi tutkia myös monesta muusta näkökulmasta kuin ammatin ja palkkatyön, esimerkiksi terveydenhoidon kehityksen historian tai medikalisoitumisen näkökulmasta, mutta pidän kuitenkin valitsemaani näkökulmaa tärkeänä pyrittäessä ymmärtämään menneisyyden naisia sekä käsittämään ja käsitettäväksi tekemään heidän elämänsä ja toimijuutta.⁴

1.1 Tutkimuksen aihepiiri

Kätilön ammatti on vanhimpia ammatteja, joihin nainen on voinut Suomessa kouluttautua. Suomen ensimmäiset koulutetut kätilöt suorittivat kätilötutkintonsa jo 1700-luvun alkupuolella.⁵ Muuten koulutus pysyi 1800-luvun alkupuolelle pojille määrättyinä etuoikeutena, jota perusteltiin poikien tulevalla virkauralla.⁶

Tyttöjen koulutusta ei pidetty tarpeellisena, koska julkinen elämä ja virat oli varattu miehille. Tytöt saivat tyytyä alkeis- sekä kotiopetukseen. 1800-luvun alkupuolella joihinkin kaupunkiin perustettiin mamsellikouluja ja pensionaattikouluja, joita pitivät virkamiesten ja porvariston perheistä lähtöisin olevat naiset. Vaikka näissä kouluissa tyttöjen opetus ei enää tapahtunut kotiooloissa, oli koulujen opetusohjelma sovitettu

---

³ Rossi 2010, 30.

⁴ Markkola & Östman 2014, 44, 48; Kalela 2000, 78 - 81, 232 - 233; ks. myös Wrede 1998, 112 - 142.

Analysoidessaan muutamien suomalaisten kätilöiden muistelmia Sirpa Wrede on osoittanut, kuinka kätilöt muistelmissaan kirjoittavat itsensä aktiivisiksi ja toimiviksi silloin, kun ne toiset eli synnyttäjät ja sairaanhoitajat ovat passiivisia ja reagoivat kätilöiden toimiin.

⁵ Vainio-Korhonen 2012, 20, 36; Hämäläinen 1997, 2; Öberg 1996, 208 - 209.

⁶ Ollila 2000, 42.

tytöille sopivaksi. Opetus poikkesi selvästi poikien saamasta opetuksesta. Tyttöjen opetuksen tarkoituksena oli harjaannuttaa heidät säädyn mukaisiin tapoihin poikien opetellessa taitoja tulevaa virka-ammattia varten.⁷

Pensionaattikouluja kohtaan noussut kritiikki, jossa valitettiin pensionaattikoulujen turhasta opetuksesta, vaikutti siihen, että 1800-luvun puolivälissä alettiin tyttöjä varten perustaa tyttökouluja. Tytöille haluttiin perustaa tyttökouluja, jotta heidät saataisiin valmennettua tulevaa avioliittoa ja äitiyttä varten. Koulujen opetussuunnitelmat laadittiin niin, että tytöt suoriutuisivat heille määrätystä kutsumuksesta äiteinä ja perheenemäntinä. Tyttökoulut eivät kuitenkaan harjaannuttaneet tyttöjä mihinkään ammattiin. Tyttökoulut perustettiin ajatuksella, jonka ohjenuorana oli kasvattaa tytöt naisten oikeaan kutsumukseen, perheenemänniksi ja äideiksi. Lisäksi tytöille teroitettiin ja vakuutettiin, ettei heidän tulisi kouluttautua itsekkäin tarkoitukseen, vaan koulutuksellaan heidän tulisi auttaa ja palvella muita. Tyttökoulujen perustamisen taustalla ei näin ollen ollut ajatus naisten vapautumisesta vaan oikeaan kutsumukseen kasvattamisesta. Tyttökoulut sekä aiemmat mamselli- ja pensionaattikoulut kouluttivat lähinnä säätyläispiirien tyttöjä, joiden keskuudessakaan koulutus ei ollut kovin tavallista. Kouluja käynyttä tyttöä saatettiin pitää ihmeolentona vielä 1800-luvun puolivälin jälkeenkin.⁸

Tyttökoulujen kouluttaessa naisia kohti oikeaa kutsumusta, ei varsinaiseen ammattiin, koulujen oppimäärät eivät riittäneet jatko-opintoihin yliopistossa. Yliopisto-opinnot mahdollistuivat 1870-luvulta lähtien, kun yliopiston ovet avautuivat myös naisille. Naisten tuli kuitenkin hakea erivapautta sukupuolestaan suorittaakseen opintoja yliopistossa. Ennen kuin yliopiston ovet aukesivat naisille, he pystyivät hakeutumaan ammattikoulutukseen, kun vuonna 1863 toimintansa aloitti Jyväskylän seminaari ja jatko-opisto. Seminaarissa ja sen jatko-opistossa naisilla oli mahdollista kouluttautua palkkatyöhön opettajiksi.⁹

---

⁷ Vainio-Korhonen, 2012, 23; Ollila 2000, 33 - 35.

⁸ Ollila 2000, 33 - 39.

⁹ Ollila 2000, 35 - 36.

Koulutettujen naisten palkkatyö alkoi lisääntyä 1860-luvulta lähtien, kun kehittyvä kansakoululaitos alkoi tarvita opettajia. Lisäksi laajeneva hallintokoneisto työllisti naisia postissa, lennätimessä ja valtionhallinnossa.¹⁰ Kuitenkin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella ammatissa toimineista naisista suurin osa sai toimeentulonsa maataloudesta. Sen ohella ammatissa toimineet naiset kuuluivat pääasiassa sekatyöväkeen, henkilökohtaisiin palvelijoihin tai teollisuustyöväkeen.¹¹

Naisten mahdollisuutta kouluttautua kätilöiksi ja työskennellä kouluttautuneena ammatissa toimivana naisena voi pitää eräänlaisena poikkeuksena.¹² Naisten oli mahdollista hakeutua kätilökoulutukseen jo paljon aikaisemmin kuin naisten muu koulutus alkoi yleistyä. Kätilökoulutuksen alkuvaiheista lähtien naisten sukupuolta ei pidetty ongelmallisena toisin kuin esimerkiksi ensimmäisten naisten aloittaessa yliopisto-opistojaan. Kätilökoulutuksessa naisille opetettiin taitoja, joita he tarvitsivat suoriutuakseen hyvin ammattinsa hoitamisesta, ei suoriutuakseen mahdollisimman hyvin äiteinä ja perheenemäntinä kuten tyttökouluissa opetettiin.¹³

Kätilötyön oppikirjoissa käsiteltiin yksityiskohtaisten kuvausten ja kuvien avulla ihmisen ja erityisesti naisen anatomiaa sekä raskauden etenemistä ja synnytyksen kulkua normaalissa, säännöllisessä synnytyksessä ja poikkeavassa synnytyksessä.¹⁴ ¹⁵ Lisäksi oppikirjoissa neuvottiin, kuinka ja millä tavalla kätilön tuli tutkia raskaana olevaa sekä huolehtia ja ohjeistaa terveydellisessä hyvinvoinnissa raskauden aikana sekä synnytyksen jälkeen.¹⁶ Kätilötyön oppikirjat olivat lukijalleen nimenomaan uutta tietoa tarjonnutta kirjallisuutta. Pystyäkseen lukemaan kätilötyön oppikirjoja kätilöoppilaiden tuli olla luku- ja kirjoitustaitoisia. Näin ollen ammattikätilöt olivat pitkään ainoita eurooppalaisia naisia, joiden edellytettiin olevan sekä koulutettuja että luku- ja kirjoitustaitoisia.¹⁷

¹⁰ Ollila 2000, 36.

¹¹ Markkola 1989, 39; Vattula 1989, 15.

¹² Laiho 1991, 27.

¹³ Vainio-Korhonen 2012, 20, 23, 25, 31; Ollila 2000, 33 - 39, 42.

¹⁴ Ks. Raussi-Lehto 2012, 209; Saarikoski, 145. Käytän synnytyksestä, joka sujui normaalisti ilman eritystoimenpiteitä, nimityksiä säännöllinen tai normaali synnytys. Synnytyksestä, joka poikkesi normaalista synnytyksestä, käytän nykysuomen nimitystä poikkeava synnytys. Esim. Törngren 1906, käyttää oppikirjassaan näistä synnytyksistä nimityksiä säännöllinen ja epäsäännöllinen synnytys.

¹⁵ Vainio-Korhonen 2012, 27 - 28; Törngren 1906, 3-28, 44 - 78, 84 - 146; Sirelius 1873, 1 - 24, 33 - 66.

¹⁶ Törngren 1906, 29 - 34, 79 - 80, 157 - 166; Sirelius 1873, 24 - 32, 67 - 73.

¹⁷ Vainio-Korhonen 2012, 21 - 23.

Kätilöt olivat myös auktorisoituja ja privilegioituja ammatinharjoittajia. Jo itse opinnot ja työ olivat lakien säätämiä. Tutkinnon suoritettuaan kätilöt vanhoivat kätilövalan, ja heidät rekisteröitiin kätilömatrikkeliin. Kätilöt itse korostivat myös ammatillista statustaan ja toimivat niin, että kouluttamaton synnytysapu saataisiin häädettyä heidän ammatti-alaltaan. Kouluttamattoman synnytysavun alalta häättämiseen ammattikätilöillä oli takanaan viranomaisten tuki. Ammattikätilöiden käyttöä synnytysapuna perusteltiin niin yhteisellä hyvällä kuin synnyttäjien ja vastasyntyneiden terveyden parantamisella.¹⁸ Vähitellen kätilöiden asema kunnallisena toimijana antoi heille tietyn sosiaalisen auktoriteetin.¹⁹

Kätilöt olivat ammatissaan myös itsenäisiä toimijoita. Kätilöt hoitivat synnytykset itsenäisesti synnytyksen ollessa luonnonmukainen mutta myös komplikaatiotilanteissa, ellei lääkäriä ollut saatavilla.²⁰ Muihin terveydenhoidon ammatteihin verrattuna kätilön työnteko ja osaaminen olivat siten kaikkein lähinnä nykyisiä työtapoja ja hoitokäsityksiä.²¹

Kätilö on ollut Suomessa myös selkeästi vain naisten ammatti. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa miehet alkoivat harjoittaa kätilön ammattia jo 1600-luvulla, mutta Suomessa oli kouluttautunut vain yksi mies kätilöksi vuoden 1991 loppuun mennessä.²² Suomessa kotisyntyöksissä synnyttäjiä avustivat juuri kätilöt, eivät lääkärit, jotka kävivät synnyttäjiä avustamassa esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Kanadassa²³.

---

¹⁸ Vainio-Korhonen 2012, 11, 27 - 29; Helsti 2000, 86 - 88; Henriksson 1998, 108, 111; Laiho 1991, 33 - 36; Hänninen 1965, 86 - 92, 1812 - 113.

¹⁹ Wrede 1998, 112.

²⁰ Vainio-Korhonen 2012, 30; Hämäläinen 1997 2; Laiho 1991, 33 - 34; Hahl 1918, 5.

²¹ Vainio-Korhonen 2012, 30.

²² Hämäläinen 1997, 2.

²³ Markkola 2012, 284 - 285.

1.2 Tutkimuskirjallisuus

Kättilöistä on tehty tutkimusta jonkin verran sekä opinnäytteinä että muuna tutkimuksena. Myös synnytyksiä, syntymää ja niiden historiaa on tutkittu.

Uusimpia syntymästä ja sen historiasta tehtyjä tutkimuksia on Kirsi-Maria Hytösen, Heli Niskasén ja Pasi Saarimäen toimittama teos *Lapsi matkalla maailmaan. Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia syntymään* vuodelta 2012. Monitieteinen teos käsittelee lapsen syntymää eri aikoina ja erilaisissa ympäristöissä. Ajallisesti teos käsittelee syntymää vajaan tuhannen vuoden aikaperiodilla keskiajalta nykypäivään. Alueellisesti teoksen aiheissa rajaudutaan länsieurooppalaiseen kulttuuripiiriin, ensin Pohjoismaihin ja sen jälkeen suomalaisen maaseudun kautta kaupunkimaisemaan.²⁴

Hytösen, Niskasén ja Saarimäen toimittamassa teoksessa tutkimuksen kohteena ovat yksilöt, kyläyhteisöt ja sukuverkot. Yhteistä kaikille teoksen artikkeleille on syntymän hahmottaminen monitahoisena prosessina, jossa risteävät arkielämän erilaiset merkitykset. Kirjassa syntymästä puhuttaessa viitataan kuitenkin konkreettista synnytyksen hetkeä laajempaan kokonaisuuteen. Kirjassa käsiteltävä syntymän pitkä kaari tarkoittaa biologisen syntymän hetken lisäksi syntymän tulkitsemista myös kulttuurisena prosessina. Teoksessa lapsen syntymän nähdään koskettavan tavalla tai toisella koko yhteisöä, ei vain syntyvän lapsen äitiä ja isää.²⁵

Viimeaikaisin kättilöitä käsittelevä tutkimus on Kirsi Vainio-Korhosen vuonna 2012 julkaistu tutkimus *Ujostelemattomat. Kättilöiden, synnytysten ja arjen historia*.²⁶ Vainio-Korhosen tutkimus valottaa uutta tietoa varhaisten kättilöiden elämästä, mutta myös suomalaisten naisten, lasten ja miesten arjesta. Tutkimuksen keskiössä ovat 1600-lopulla ja 1700-luvulla syntyneet Suomen ensimmäiset ammattikättilöt aina Suomen ja Ruotsin välisen valtiosuhteen hajoamiseen saakka vuoteen 1808.²⁷

---

²⁴ Hytönen, Niskanen & Saarimäki 2012a.

²⁵ Hytönen, Niskanen & Saarimäki 2012b, 9 - 10.

²⁶ Vainio-Korhonen 2012.

²⁷ Vainio-Korhonen 2012, 11.

Hilkka Helstin vuonna 2000 julkaistu etnologian väitöskirja *Kotisyntyysten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista* käsittelee puolestaan kättilöitä äitiyden ja äitiysvalistuksen konfliktien viitekehyksestä. Helstin väitöskirjassa näkökulma on ennemminkin juuri äitiydessä ja siihen liittyneissä konflikteissa kuin varsinaisessa kättilön ammatissa.²⁸ Myös Lea Henrikssonin väitöskirja *Naisten terveystyö ja ammatillistumisen politiikka* vuodelta 1998 sivuaa aiheellaan kättilön ammattia. Väitöskirja tarkastelee yleisesti naisten terveystyötä ja sen professionalisoitumista sekä hoivatyötä naisten ammattina.²⁹

Pohjoismaista kättilötutkimusta edustaa muun muassa Pia Höjebergin tutkimus *Jordemor, barnmorska och barnaföderska. Barnafödandets historia i Sverige*. Höjebergin vuonna 2011 julkaistu tutkimus on kolmas painos vuonna 1981 julkaistusta samannimisestä tutkimuksesta. Teoksessaan Höjeberg kuvaa kättilöiden ja lastensynnyttäjien historiaa keskiajalta nykypäivään tutkimuksen painopisteen ollessa ruotsalaisissa olosuhteissa. Höjeberg käsittelee tutkimuksessaan synnytystä sosiaalisesta, kulttuurisesta ja historiallisesta näkökulmasta mutta myös vahvojen naisten elämäntaloita.³⁰

Maria J. Wisselgrenin kättilötutkimus *Att föda barn – från privat till offentlig angelägenhet. Förlossningsvårdens institutionalisering i Sundsvall 1900 - 1930* ilmestyi vuonna 2005. Wisselgren analysoi tutkimuksessaan äitiyshuollon institutionalisoitumista paikallisessa urbaanissa kontekstissa, naisten roolia synnytyksessä institutionalisoitumisprosessin aikana sekä sen vaikutusta pikkulasten kuolleisuuteen.³¹

Lisa Öbergin tutkimus *Barnmorskan och läkaren. Kompetens och konflikt i svensk förlossningsvård 1870 - 1920* ilmestyi puolestaan vuonna 1996.³² Tutkimuksessaan Öberg käsittelee Ruotsissa synnytysavussa 1870 - 1920 tapahtuneita sosiaalisia muutoksia. Öberg analysoi äitiyshuoltoa muun muassa reproduktion ja lääkäreiden sekä kättilöiden professionaalisuuden kentän näkökulmasta sekä osana Ruotsin valtion

---

²⁸ Helsti 2000.

²⁹ Henriksson 1998.

³⁰ Höjeberg 2011.

³¹ Wisselgren 2005.

³² Öberg 1996.

lääketieteen byrokratiaa. Lisäksi Öberg analysoi tutkimuksessaan, kuinka muutokset äitiyshuollossa kytkeytyivät muutoksiin sukupuolijärjestelmässä ja hyvinvointivaltion rakentamisessa.³³

Jyväskylän yliopistossa on tehty kättilöihin ja synnytykseen liittyen useita opinnäytetöitä, muun muassa yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitokselle, yhteiskuntapolitiikan laitokselle, etnologian laitokselle sekä historian ja etnologian laitokselle. Esimerkiksi Anna Niiranen tutki vuonna 2009 julkaistussa yleisen historian pro gradu-tutkielmassaan ”Älä epäröi kirjoittaa minulle kaikesta, mitä ajattelet”: avioliitto, äitiys ja perhe-elämä Englannin kuningatar Viktorian kirjeissä vanhimmalle tyttärelleen 1858 - 1901 viktoriaanisen ajan Englannin avioliittoa, perhe-elämää, äitiyttä ja synnytystä sekä kuolemaa kuningatar Viktorian kirjoittamien kirjeiden kautta.³⁴

Sanna Partin Suomen historian pro gradu -työ *Kun neuvolassa poikettiin* vuodelta 2002, käsittelee äitiys- ja neuvolapalveluiden tukea lapsiperheille Jyväskylässä vuosina 1950 - 1971.³⁵ Niina Haataja puolestaan käsitteli vuonna 1999 julkaistussa yleisen historian pro gradu -työssään *A big-bellied woman and her infant: pregnancy, childbirth and infant care in seventeenth-century England* kättilöitä, raskautta, synnytys ja imetystä sekä kastetta ja kirkottamiskäytäntöä 1600-luvun Englannissa.³⁶

Marju Hämäläisen vuodelta 1997 oleva sosiologian pro gradu -työ *Kättilön ammatin institutionalisoituminen Suomessa. Kättilöt ammattinsa kättilöinä* käsittelee nimensä mukaisesti kättilön ammatin institutionalisointiprosessia Suomessa aina 1700-luvulta vuoteen 1945 asti.³⁷ Sari Laukkarisen yhteiskuntapolitiikan pro gradu -työ *Kyllä naisella on se raskauden pelko* vuodelta 1993, on tutkielma naisten reproduktion kontrollista.³⁸ Kirsti Makkosen vuodelta 1992 oleva Suomalaisen ja vertailevan kansatieteen pro gradu -työ puolestaan käsittelee kotisyntyisiä ja syntymään liittyvää terveysvalistusta Korpilahdella vuosina 1930 - 1960 otsikolla *Lapsia syntyi vohla ja vuosi, parhaana kaksi*.³⁹

---

³³ Öberg 1996, 355.

³⁴ Niiranen 2009.

³⁵ Partti 2002.

³⁶ Haataja 1999.

³⁷ Hämäläinen 1997.

³⁸ Laukkarinen 1993.

³⁹ Makkonen 1992.

Jyväskylän yliopiston lisäksi kättilöistä opinnäytetasoisia tutkielmia on tehty muun muassa Turun yliopistoon Kerttuli Hopan kansatieteen pro gradu -työ vuodelta 2010 *Paarmuskoista koulutettuihin kättilöihin. Kunnankättilön työ sekä raskauden seurannan ja synnytyksen medikalisoituminen Pohjois-Suomessa 1900 - 1960*⁴⁰ sekä Åbo Akademiin Ulla Simellin pro gradu -tutkielma vuodelta 2008 otsikolla *Barnmorskeyrket och barnmorskor i Åbo 1600 - 1833(1860)*⁴¹. Myös tamperelaisista kättilöistä on tehty opinnäytetasoinen tutkielma, Noora Valoman vuonna 1998 Tampereen yliopistoon tekemä pro gradu -työ *Kutsumusammattista leipätyöksi. Tampereen lapsenpäästölaitos osana Suomen kättilöilyn 1800-luvun ja 1900-luvun alun kehitystä*⁴².

Kättilön ammatista on julkaistu myös useita historiikkeja. Näistä esimerkkinä voi mainita Sisko-Liisa Hännisen vuonna 1965 julkaistu *Kättilöilyn vaiheita*.⁴³ Kättilökoulutuksen historiikki *Viisaista vaimoista nykyajan kättilöiksi. Kättilökoulutus Suomessa 175 vuotta*, jonka on toimittanut Arja Laiho, julkaistiin vuonna 1991. Myös monesta kättilöyhdistyksestä on julkaistu oma historiikkiinsa.⁴⁴ Lisäksi kättilöistä on julkaistu omaelämäkertoja sekä elämäkertoja.⁴⁵

1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Aiempi tutkimus on tarkastellut kättilöitä muun muassa äitiyden näkökulmasta⁴⁶ tai kättilön ammatin kehityksen ja institutionalisoitumisen näkökulmasta⁴⁷. Myös varhaisten suomalaisten kättilöiden työtä ja ammatin arkea on tutkittu⁴⁸, ja kättilöiden työtä on tarkasteltu yksittäisillä paikkakunnilla⁴⁹. Kuitenkin kättilötutkimuksen kentältä puuttuu tutkimus, joka käsittelee maaseudulla työskennelleiden kättilöiden konkreettista työn sisältöä ja ammatin arkea, kun koulutettu synnytysapu oli vasta vakiinnuttamassa

⁴⁰ Hoppa 2010.

⁴¹ Simell 2008.

⁴² Valoma 1998.

⁴³ Hänninen 1965.

⁴⁴ Esim. Kansonen, Mervi, (2008), Haikaroiden hoivissa. Kaakkois-Suomen kättilöyhdistys ry. 1898 - 2008. Lappeenranta: Kaakkois-Suomen kättilöyhdistys.; Härmä, Pirjo et al. (1998), Oulun läänin kättilöyhdistys 100 vuotta. Historiikki. 1898 - 1998. Oulu: Oulun läänin kättilöyhdistys.

⁴⁵ Esim. Luoto, Anna (1999), Kättilö-LIINU. Keuruu. Otava; Niiranen, Anna (1935), Voiko kättilö tulla?. Maalaiskättilön muistelmia 50 vuoden takaa. Helsinki: Otava.

⁴⁶ Helsti 2000; Niiranen 2009.

⁴⁷ Valoma 1998; Hämäläinen 1997; Öberg 1996.

⁴⁸ Vainio-Korhonen 2012.

⁴⁹ Wisselgren 2005; Partti 2002; Valoma 1998; Makkonen 1992.

asemaansa. Toisaalta tutkielmani jatkaa kättilön ammatin ja sen institutionalisoitumisen näkökulmasta tehtyä tutkimusta. Kuitenkin tutkielmani tuo näkökulmallaan uutta ja hedelmällistä tietoa⁵⁰ kättilötutkimukseen, mutta myös naisten palkkatyön ja ammatin tutkimukseen. Siten pidän tässä tutkielmassa valittua näkökulmaa merkittävänä⁵¹ kättilötutkimuksen sekä naisten palkkatyön ja ammatin tutkimuksen kannalta.

Pro gradu -työni tavoite on tarkastella, millaista maalaiskättilöiden ammatti ja jokapäiväinen työ olivat vuosina 1900 - 1920. Millainen synnytys oli kättilön näkökulmasta tutkimusajankohtana? Millaisissa oloissa maalaiskättilöt työskentelivät ja millaisia synnyttäjiä he kohtasivat? Millaista oli olla maalaiskättilönä 1900-luvun alkupuolella tilanteessa, jossa koululääketiede ja koulutettu synnytysapu eivät olleet vakiinnuttaneet asemaansa, vaan enemmistö synnyttäjistä turvautui kansanomaiseen, kouluttamattomaan synnytysapuun⁵²? Miten koulutetut kättilöt suhtautuivat toisaalta niin kouluttamattomaan synnytysapuun eli apuvaimoihin tai ”viisaisiin muijiin”⁵³ kuin varsinaisiin autettaviinsa, synnyttäviin naisiin? Mitä kättilöys eli kättilönä oleminen merkitsi näille naisille ja millaista ammatti-identiteettiä ja toimijuutta kättilöys tuotti? Tarkoitukseni on siten tutkia ja kuvata maalaiskättilön työtä toisaalta arkisesta ja konkreettisesta näkökulmasta, toisaalta ammatti-identiteetin ja toimijuuden näkökulmasta. Maalaiskättilöiden ammattia ja työtä tarkastelen Jyväskylän piirilääkäripiirissä työskennelleiden kättilöiden ja *Kättilölehteen* kirjoittaneiden kättilöiden kautta.

---

⁵⁰ Kalela 2000, 81.

⁵¹ Kalela 2000, 76, 81.

⁵² Helsti 2000, 16, 51(viite nro 9). Ks. Helsti 2000, 71. Kouluttamattomalla synnytysavulla tarkoitan niin sanottuja maallikkokättilöitä. He olivat mieluiten vanhemmanpuoleisia, hedelmällisyyksiään ohittaneita naisia, jotka olivat itse synnyttäneet lapsia. Hilka Helstin mukaan omat synnytyskokemukset olivat maallikkokättilölle ensiarvoisen tärkeitä tehtävään oppimisen kannalta, mutta häneltä edellytettiin paikoitellen omaa synnytyskokemusta hänen autettaviensa synnytysten edistymisen vuoksi. Useimmat maallikkokättilöt olivat auttaneet oman kyläkuntansa synnyttäjiä, mutta joskus maallikkokättilö oli hoitanut koko pitäjänsä synnytykset. Taitavimpia maallikkokättilöitä oli haettu toisiin pitäjiin asti.

⁵³ Ks. KL 1900 - 1920. *Kättilölehteen* Lähetettyjä kirjoituksia- palstalle kirjoittaneet kättilöt käyttivät kouluttamattomasta synnytysavusta muun muassa nimityksiä ” viisas muija” tai ”muija”. Käytän siksi tässä tutkimuksessa kouluttamaton synnytysapu- ja maallikkokättilö- nimityksen rinnalla kättilöiden itsensä maallikkokättilöille antamia ja käyttämiä nimityksiä ”viisas muija” ja ”muija”. Kuitenkin käytän nimityksiä lainausmerkkien sisällä lieventämään nimityksen voimakkuutta. Ks. lisäksi esim. Höjeberg 2011, 174. Tutkimuskirjallisuudessa kouluttamatonta synnytysapua kutsutaan esimerkiksi apuvaimoiksi.

1.4 Lähdeaineisto

Tutkielmani lähdeaineisto koostuu kahdesta osasta. Ensimmäisen lähderyhmän muodostavat Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöiden laatimat ja Jyväskylän piirilääkärille lähettämät synnytysluettelot vuosilta 1907 - 1920⁵⁴. Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöiden lähettämät synnytysluettelot alkavat vuodesta 1902, jolta on vain yksi kättilön lähettämä synnytysluettelo Karstulan kunnasta⁵⁵. Vuoden 1902 jälkeen synnytysluetteloissa on neljän vuoden katkos, eikä vuosilta 1903 - 1906 ole synnytysluetteloita. Synnytysluettelot alkavat vuodesta 1907 eteenpäin, joten kättilöiden laatimien synnytysluetteloiden osalta tutkielmassa ovat tarkasteltavana vuosina 1907 - 1920 Jyväskylän piirilääkärille lähetetyt synnytysluettelot.⁵⁶

Jyväskylän piirilääkäripiiriin kuului 1900-luvun alussa Jyväskylän kaupunki ja 11 maalaiskuntaa. Vuosien 1909 ja 1910 aikana alueelle muodostettiin kolme uutta kuntaa, Toivakka, Pylkönmäki ja Äänekoski.⁵⁷ Tässä tutkielmassa mukana ovat Jyväskylä⁵⁸, Karstula, Kivijärvi, Konginkangas, Laukaa, Petäjävesi, Pihtipudas, Pylkönmäki, Saarijärvi, Sumiainen, Toivakka, Uurainen, Viitasaari ja Äänekoski eli paikkakunnat, joista synnytyksissä avustaneet kättilöt olivat lähettäneet tutkimusajankohtana synnytysluettelonsa piirilääkärille.⁵⁹

Marja-Liisa Kolsi on pro gradu -työssään esittänyt, että Jyväskylän piirilääkäripiirin alueella toimi myös muita kättilöitä kuin piirilääkärille synnytysluettelonsa lähettäneitä kättilöitä. Kolsi on perustanut tutkielmansa laskelmat kättilöiden määrästä piirilääkärien vuosikertomuksiin.⁶⁰ Tässä tutkielmassa tarkasteltavana ovat kuitenkin vain kättilöiden itsensä laatimat ja piirilääkärille lähettämät synnytysluettelot. Näin ollen puhuessani yleisesti Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöistä tarkoitan niiden paikkakuntien kättilöitä, jotka olivat lähettäneet synnytysluettelonsa Jyväskylän piirilääkärille vuosina 1907 - 1920.

⁵⁴ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁵⁵ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1902.

⁵⁶ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁵⁷ Kolsi, 1973, 8.

⁵⁸ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920. Jyväskylän osalta synnytysluetteloissa ovat mukana sekä Jyväskylän kaupungissa että Jyväskylän pitäjässä toimineiden kättilöiden lähettämät synnytysluettelot.

⁵⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁶⁰ Kolsi 1973, 62 - 64.

Kättilöiden laatimat synnytysluettelot olivat virallisia asiakirjoja, joihin kättilöt kirjasivat tiedot avustamistaan synnyttäjistä. Synnytysluettelot laadittiin vuosittain, ja ne toimitettiin piirilääkärille yhteenvetona kuluneen vuoden synnytyksistä.⁶¹

Synnytysluettelot olivat valmiita paperille painettuja kaavakkeita. Kaavakkeen yläosaan oli painettu teksti ”Vuonna 19 [tyhjä, täytettäväksi tarkoitettu kohta] Luettelo synnytyksistä [tyhjä, täytettäväksi tarkoitettu kohta] kunnassa, missä allekirjoittanut kättilön on ollut apuna”.⁶² Kaavakkeeseen oli lisäksi painettu valmiiksi tietoja, joita kättilön tuli ilmoittaa synnyttäjistä, synnytyksen kulusta, sikiöstä ja sen asemasta sekä synnytyksen lopputuloksesta. Kullekin tiedolle on oma sarakkeensa.

Ensimmäiseen sarakkeeseen tuli merkitä synnyttäjän nimi ja elanto, toiseen onko synnyttäjä ”a) naimaton, b) naitu, c) leski”⁶³, kolmanteen synnyttäjän ikä ja neljänteen oliko synnyttäjä ensisynnyttäjä vai uudelleen synnyttäjä. Viidenteen sarakkeeseen tuli merkitä sikiön asema. Kuudenteen sarakkeeseen tuli merkitä lapsiveden lähtö kuukauden, päivän ja tunnin tarkkuudella ja seitsemänteen synnytyksen loppu kuukauden, päivän ja tunnin tarkkuudella. Kahdeksanteen sarakkeeseen tuli merkitä menivätkö jälkeiset vai otettiin ne ulos. Yhdeksänteen sarakkeeseen tuli merkitä vastasyntyneen sukupuoli, pituus ja paino sekä oliko vastasyntynyt elävä vai kuollut. Kymmenes sarake oli tarkoitettu muistutuksille. Ohjeeksi kymmenenteen sarakkeeseen on painettu teksti:

”Muistutuksia: (Tässä ilmoitetaan muun ohessa synnyttäjän tila synnytyksen aikana ja sen jälkeen jos synnytys toimitettiin keinotekoisesti y.m.).”⁶⁴

Vaikka synnytysluettelot ovat taulukkomaisessa muodossa, ne kertovat paljon itse synnytystapahtumasta, synnyttäjistä ja kättilöiden tekemistä toimenpiteistä, ja näin ollen antavat mahdollisuuden vastata kysymykseen, millaista kättilön ammatti oli 1900-luvun alkupuolella. Kuitenkin täytyy muistaa, että synnytysluetteloissa esiintyy puutteita

⁶¹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁶² JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁶³ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁶⁴ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

eivätkä luettelot ole tutkimusajankohtana täydellisen kattavia kaikkien piirilääkäripiirin paikkakuntien osalta.

Kätilöiden laatimien synnytysluetteloiden ohella toisena lähderyhmänä ovat *Kätilölehteen* vuosina 1900 - 1920 kätilöiden Lähetettyjä Kirjoituksia -palstalle lähettämät kirjoitukset. Lähetettyjä kirjoituksia -palstalla kätilöt kertoivat ja ottivat kirjoituksissaan kantaa moniin kätilöitä ja heidän ammattiaan koskeneisiin asioihin.⁶⁵

*Kätilölehti*⁶⁶ on vuonna 1896 perustettu järjestyksessään toinen suomenkielinen lääketieteellinen aikakausjulkaisu. Aikaisemmin ilmestymisensä oli aloittanut vain Suomalaisen lääkäriseuran julkaisema *Duodecim*. *Kätilölehden* perusti Helsingin Yliopiston lapsenpäästötaidon professori Gustaf Heinricius kätilöiden ammattitaidon parantamiseksi ja yhteenkuuluvuuden tunteen lujittamiseksi. *Kätilölehden* sisältö oli sen alusta lähtien täysipainoista ammattitietoutta, sillä lehti sai avustajikseen monia kätilöalan erikoisasiantuntijoita ja valvetuneimpina pidettyjä kätilöitä.⁶⁷

Kätilöistä avustajina toimivat muun muassa kätilöopiston ohjaajakätilön Saima Åhmanin, Viipurin synnytyslaitoksen ylikätilön Gunilla Lindahlin ja Nauvon kunnankätilön Hilda Lindqvistin. Ammattia koskevien kirjoitusten ollessa etualalla lehden ensimmäisestä numerosta alkaen lehti saattoi vaikuttaa kätilöiden ammattitaitojen lisääntymiseen. Lisäksi *Kätilölehden* kirjoituksissa käsiteltiin muun muassa kätilöiden yhteiskunnallista ja taloudellista asemaa koko laajuudessaan ja etsittiin keinoja niiden parantamiseksi.⁶⁸

Kätilölehden perustaja ja ensimmäinen päätoimittaja professori Heinricius toivoi lehden saavuttavan myös kauimpana asuvan kätilön heti sen ilmestymisestä lähtien, mutta *Kätilölehden* levikki jäi pitkäksi aikaa pieneksi. Kuitenkin eniten lehteä tilasivat maaseudulla asuvat kätilöt. Sisko-Liisa Hänninen arvelee maaseudun kätilöiden suuren tilaajamäärän johtuneen maaseudun kätilöiden eristetyimmästä asemasta niin muihin kätilöihin kuin yhteisharrastuksiin nähden. Kaupungeissa työskentelevillä kätilöillä oli

⁶⁵ KL 1900 - 1920. Joissain lehdissä palstan nimenä on ollut myös Kirjelaatikko, ks. esimerkiksi *Kätilölehti* 3/1905.

⁶⁶ *Kätilölehti* ilmestyy edelleen, seitsemän kertaa vuodessa. Lehden julkaisijana on Suomen Kätilöliitto - Finlands Barnmorskeförbund ry.

⁶⁷ Laiho 1991, 29; Hänninen 1965, 172 - 174.

⁶⁸ Hänninen 1965, 172 - 174.

mahdollisuus muutenkin kuin lehden välityksellä pitää yhteyttä muihin kättilöihin ja osallistua erilaisiin ympäristön tarjoamiin rientoihin.⁶⁹

Aluksi *Kättilölehti* ilmestyi vain joka toinen kuukausi.⁷⁰ Tutkimusajankohtana *Kättilölehti* ilmestyi vuosina 1900 - 1908 edelleen joka toinen kuukausi. Vuodesta 1909 alkaen *Kättilölehti* alkoi ilmestyä joka kuukausi, poikkeuksena vuodet 1911, jolloin lehti ilmestyi seitsemän kertaa vuodessa, ja 1918, jolloin lehti ilmestyi yhdeksän kertaa vuodessa.⁷¹ Ensimmäisen kerran Lähetettyjä kirjeitä -palsta oli *Kättilölehden* vuoden 1897 toisessa numerossa.⁷² Lähetettyjä kirjoituksia -osio ei ilmestynyt joka numerossa vaan oletettavasti sitä mukaa, kun kättilöt lähettivät lehteen kirjoituksia ja kirjoitukset saapuivat toimitukseen. Esimerkiksi viitasaarelainen kättilö Edla Paananen oli päivännyt oman palstalle lähettämänsä kirjoituksen 10. kesäkuuta 1900, mutta kirjoitus julkaistiin vasta vuoden 1901 toisessa numerossa eli maaliskuussa⁷³ (lehti ilmestyi vielä 1901 joka toinen kuukausi)⁷⁴.

Tutkimuksessani tarkastelun kohteena ovat Lähetettyjä kirjoituksia -palstalle lähetetyt kirjoitukset, joissa kättilöt kirjoittivat nimenomaan oman ammattinsa arjesta. Tarkastelun ulkopuolelle olen esimerkiksi jättänyt palstalle lähetetyt kirjoitukset, joissa kättilöt kirjoittivat palkkauksestaan. Vaikka palkkaus kosketti vahvasti kättilöiden arkea, olen jättänyt palkkausasian tarkastelun ulkopuolelle, koska myös kättilöt itse käsitelivät palkkausasiaa ja ammatin arkea ja työn sisältöä eri kirjoituksissa. Näin olen halunnut säilyttää saman lähestymistavan ammattiin ja työn sisältöön kuin mitä kättilöt omilla kirjoituksissaan tekivät.

Vuosina 1900 - 1920 lehteen lähetettiin yhteensä 36 kirjoitusta, joissa kättilöt kirjoittivat ammattinsa arjesta, muun muassa synnytyksistä, joissa he olivat olleet avustamassa, tehdyistä toimenpiteistä sekä niin kättilöiden kuin myös synnyttäjien oloista. Lähetetyt kirjoitukset jakautuvat suhteellisen tasaisesti tutkimusajankohdalle. Joiltain vuosilta ammatin arkea käsitteleviä kirjoituksia on useita, parhaina vuosina kirjoituksia

---

⁶⁹ Hänninen 1965, 173 - 174.

⁷⁰ Hänninen 1965, 172.

⁷¹ KL 1900 - 1920.

⁷² KL 2/1897.

⁷³ KL 2/1901, 32 - 33.

⁷⁴ KL 1901.

lähetettiin 5 - 6, joinain vuosina ammatin arkea käsitteleviä kirjoituksia ei ole yhtään⁷⁵. Keskimäärin ammatin arkea käsitteleviä kirjoituksia on lehteen lähetetty noin kaksi vuodessa.⁷⁶

Vaikka *Kättilölehden* levikki ei ollut laaja⁷⁷, on kättilöiden Lähetettyjä kirjoituksia -palstalle lähetettyjen kirjoitusten avulla mahdollista tarkastella, millaista maalaiskättilön työ oli tutkimusajankohtana. Tulokinnan kohteena on, mitä kättilöt kirjoittivat palstalle työstään, ei se, kuinka paljon kättilöt lukivat tai tilasivat lehteä. Koska kyseessä oli ammattilehti, olivat kättilöiden kirjoitusten lukijoina nimenomaan toiset kättilöt. Näin ollen palstalle kirjoittaneet kättilöt pystyivät uskoakseni kirjoittamaan ja kertomaan todenmukaisesti arjestaan, sillä lukijana oli toinen kättilö, joka ymmärsi millaista kättilön arki oli. Kuten Sisko-Liisa Hänninen kirjoittaa *Kättilölehti* oli etenkin pitkien välimatkojen päässä ja kaukana toisista kättilöistä asuneilla maaseudun kättilöille väline yhteydenpitoon⁷⁸, mikä on myös havaittavissa palstalle kirjoittaneiden kättilöiden kirjoituksista. Moni palstalle kirjoittanut kättilö asui maaseudulla tai syrjäseudulla.⁷⁹ Siten tästäkin syystä palstalle lähetettyjen kirjoitusten avulla on mahdollista tarkastella maaseudun kättilön ammattia.

1.5 Tutkimusmenetelmät

Lähteitani luen siitä näkökulmasta, mitä ne kertovat kättilöiden työstä, ammatista ja ammattitaidosta sekä kättilönä olemisesta. Synnytysluetteloista tarkastelun alla ovat synnytysluetteloihin kättilöiden kirjaamat tiedot kättilöiden synnytyksen aikana tekemistä tutkimuksista ja toimenpiteistä. Lähetettyjä kirjoituksia -palstan kirjoituksista lähiluvussa ovat kirjoitukset, joissa kättilöt kertovat ammattinsa arkisista, jokapäiväiseen hoitamiseen liittyvistä asioista – avustamistaan synnytyksistä, kättilön vuorokausirytmistä ja synnytysmatkoista. Lähiluvussa on myös kättilöiden palstalle kirjoittamat kirjoitukset, joissa kättilöt kertovat ja ottavat kantaa niin kansanomaiseen, kouluttamattomaan synnytysapuun kuin kohtaamiinsa synnyttäjiin.

⁷⁵ Esimerkiksi vuosina 1908 - 1910 kirjoituksia on 5 - 6, mutta vuosilta 1903 - 1904, 1906 ja 1915 - 1919 ei ole yhtään ammatin arkea käsittelevää kirjoitusta.

⁷⁶ KL 1900 - 1920.

⁷⁷ Hänninen 1965, 173.

⁷⁸ Hänninen 1965, 174.

⁷⁹ KL 1900 - 1920.

Tutkimukseni näkökulmaa ja lähtökohtaa voi kuvata mikrohistorialliseksi. Matti Peltonen toteaa, ettei mikrohistoria ole pelkkä tutkimusmetodi vaan jotain laajempaa, joka liittyy tutkimuksen lähtökohtiin, strategisiin ratkaisuihin tutkimuksen alussa ja koko työhön vaikuttaviin valintoihin. Peltosen mukaan mikrohistoria on monimuotoista ja monikäyttöistä.⁸⁰ Jotta mikrohistorian merkityksen hahmottaisi tutkimusstrategiana, olisi Peltosen mukaan käytettävä myös mikrohistoriallista lähestymistapaa. Peltonen näkee kysymyksen mikrologisesta tutkimusstrategiasta, tarkastelun rajaamisen pienelle alalle, jotta yhteiskunnan ja ihmisen toiminnan rakenteet tulisivat laajemmin esille, niin yleisellä tavalla muotoiltuna tavoitteena, että se voi johtaa hyvin erilaisiin tutkimuksellisiin ratkaisuihin ja tuloksiin.⁸¹

Tarkoitukseni on yhden piirilääkäripiirin kättilöiden ja yksittäisten *Kättilölehteen* kirjoittaneiden kättilöiden kautta tarkastella 1900-luvun alkupuolen maalaiskättilöiden ammattia. Ensisijaisena tarkastelukohteena ei ole tietty piirilääkäripiiri tai tietyt kättilöt, vaan sellainen prosessi, jota voi tutkia parhaiten yhden piirilääkäripiirin ja yksittäisten kättilöiden avulla.⁸² Tässä tutkimuksessa tarkasteltuna prosessina on maalaiskättilön työ ja ammatti tilanteessa, jossa koulutettu synnytysapu on vasta vakiinnuttamassa asemaansa.⁸³

Johtolankaparadigman mukaisesti yksittäisten kättilöiden laatimat synnytysluettelot ja lehtikirjoitukset, pienet yksityiskohdat, avaavat mahdollisuuden tarkastella syvempää todellisuutta – maalaiskättilön työtä, mitä ei muuten voisi saavuttaa. Yksittäisten tapausten analysoiminen on mahdollista ”jälkien”, ”oireiden” ja johtolankojen pohjalta.⁸⁴ Tässä tutkielmassa johtolangan muodostavat kättilöiden synnytysluetteloihin merkitsemät tapahtumat synnytyksistä ja *Kättilö -lehden* kirjoitukset. Synnytysluetteloiden ja lehtikirjoitusten avulla on mahdollista tehdä hienovaraisia havaintoja⁸⁵ maalaiskättilön ammatista. Synnytysluetteloiden osalta hienovaraiset havainnot kättilöiden työstä on mahdollista havaita erityisesti niin sanotuista epäsäännöllisistä synnytyksistä, jotka eivät päättyneet onnellisesti. Vaikka

---

⁸⁰ Peltonen 1999, 21.

⁸¹ Peltonen 1999, 130.

⁸² Alapuro 1995, 317.

⁸³ Helsti 2000, 16, 51(viite nro 9).

⁸⁴ Ginzburg 1996, 44, 48.

⁸⁵ Ginzburg 1996, 62.

epäsäännölliset ja ei onnellisesti päättyneet synnytykset ovat vähemmistössä kätilöiden avustamissa synnytyksissä⁸⁶, on näiden niin sanottujen epänormaaliuksien ja poikkeavuuksien avulla mahdollista kuvata kätilön työtä.⁸⁷ Kätilöiden laatimia synnytysluetteloita ja lehtikirjoituksia voi pitää ikään kuin ”oireena”, joiden huolellisella tarkkailemisella ja yksityiskohtaisella rekisteröimisellä saadaan aikaan yksittäisen ”taudin”, maalaiskätilön ammatin, historia⁸⁸.

---

⁸⁶ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

⁸⁷ Peltonen 1999, 62 - 63.

⁸⁸ Ginzburg 1996, 49.

2 KÄTILÖKOULUTUS SUOMESSA 1800-LUVULTA 1900-LUVUN ALKUPUOLELLE

Suomalaisen kätilökoulutuksen aloittamiselle ja oman opetuslaitoksen saamiselle maahan tuli tarve kätilökoulun jäätyä Tukholmaan Suomen sodan seurauksena. Oman opetuslaitoksen perustamisen taustalla vaikuttivat myös väestöpoliittiset syyt, kun haluttiin turvata maan väestönkasvu sekä päästä eroon kouluttamattomasta synnytyssavusta. Tässä luvussa esittelen suomalaisen kätilökoulutuksen vaiheita ensimmäisen oman opetuslaitoksen perustamisesta 1800-luvun alkupuolella 1900-luvun alkupuolelle, jolloin alkoi laaja-alainen ja määrätietoinen kätilökoulutuksen kehittäminen ja uudistaminen.⁸⁹

2.1 Maan ensimmäinen lapsenpäästölaitos

Suomessa kätilökoulutus alkoi vuonna 1816, jolloin Turkuun avattiin maan ensimmäinen kätilöiden opetuslaitos ja synnytyssairaala. Oman kätilöiden opetuslaitoksen ja synnytyssairaalan saaminen maahan tuli tarpeelliseksi vuonna 1809 solmitun Haminan rauhan myötä, kun siihen asti ainoa kätilökoulu jäi Tukholmaan. Tosin myös Pietarissa koulutettiin kätilöitä, mutta suomalaiset eivät halunneet lähteä sinne oppiin, koska opetus Pietarissa poikkesi huomattavasti siitä, mihin suomalaiset olivat Tukholmassa tottuneet. Synnytyssairaalan ja opetuslaitoksen saamisen taustalla painoi myös huoli siitä, mitä vahinkoa maan väestön lisääntymiselle aiheutuisi, jos maahan ei saataisi omaa taitavia ja kokeneita kätilöitä valmistavaa laitosta.⁹⁰

Synnytyslaitoksen alku Turussa oli vaatimatonta. Siitä huolimatta kaupungin asukkaiden tiedetään ottaneen laitoksen varsin suopeasti vastaan. Laitoksessa oli kahdeksan synnytyspaikkaa, joista neljä oli tarkoitettu varattomille synnyttäjillä vapaapaikoiksi. Koska varakkaat synnyttivät tuohon aikaan mieluummin kotona, oli paikkoja riittävästi. Synnytyksiä katsottiin kuitenkin olevan liian vähän oppilaiden harjoittelua varten. Synnytyslaitoksen henkilökuntaan kuului lääkäri, ylikättilö, kaksi sairaanhoitajaa, kirjanpitäjä, keittäjä ja renki. Synnytyslaitoksen lääkäri toimi laitoksen

---

⁸⁹ Laiho 1991, 23, 25, 48; Hänninen 1965, 161.

⁹⁰ Laiho 1991, 23 - 24, 26; Pesonen 1980, 88; Hänninen 1965, 85.

johtajana, ja hänen vastuullaan oli sekä potilaiden hoito että kätilöoppilaille luennoiminen. Oppilaiden käytännön harjoittelua johti ylikättilö, joka oli laitoksen ainoa kätilötutkinnon suorittanut. Laitoksen sairaanhoitajat eivät varsinaisesti opettaneet kätilöoppilaita, koska he olivat kouluttamattomia henkilöitä. Turun palon jälkeen kätilöopetus päätettiin liittää yliopiston yhteyteen ja siirtää maan uuteen pääkaupunkiin. Kätilöopetus siirrettiin Suomen Keisarillisen Aleksanterin yliopiston yhteyteen vuonna 1833.⁹¹

2.2 Kätilöoppilaat

Turun kätilöiden opetuslaitoksen kätilöoppilaat edustivat yleensä tavallista kansaa, ja opetuslaitoksen myöhempinä vuosina varsin monet oppilaat olivat käsityöläisten ja talonpoikien vaimoja tai tyttäriä, synnyttäneitä naisia. Myös leskeksi jääneelle vaimolle kätilön koulutus ja ammatti tarjosi mahdollisuuden perheestä huolehtimiseen. Naimisissa olleiden ja leskien suurta määrää voi selittää sillä, että käytännössä pidettiin tärkeänä tai ainakin etuna, että kätilöllä oli omia lapsia. Synnyttäjät ja heidän läheisensä kun olivat tottuneet siihen, että synnyttäjän avuksi noudettiin vaimo, joka oli hankkinut ”kätilöpätevyytensä” synnyttämällä itse useita lapsia. Naimattomuus ei kuitenkaan ollut kätilöksi pääsyn esteenä. Oppilaista huomattava osa oli luonnollisesti Turun seudulta, mutta kauempaakin Suomesta saapui muutamia kätilöoppiin halukkaita naisia. Oppilailla ei ollut ikärajaa, mutta suurin osa oli 25–40-vuotiaita.⁹² Vanhimman Turussa koulutetun kätilön tiedetään olleen 54-vuotias.⁹³

Kätilökoulutuksen siirryttyä Helsinkiin uusissa olosuhteissa näytti tarjoutuvan mahdollisuus huomattavasti lukuisampien kätilöoppilaiden kouluttamiseen kuin ennen. Kätilöoppiin pyrkivien lukumäärä oli kuitenkin moninkertainen siihen verrattuna, mitä kulloinkin laitokseen voitiin ottaa. Taitekohdan oppilasmäärissä muodosti vuosi 1859, jolloin aloitettiin myös suomenkielinen kätilöopetus. Siitä lähtien suomenkieliset kätilöoppilaat olivat enemmistönä. Käytännöllisesti katsoen melkein jokainen täytti ehdot, jotka kätilönammattiin tuleville asetettiin. Korkeita tietovaatimuksia ei voitu asettaa, koska tulevilla kätilöoppilailla ei ollut mahdollisuuksia valmistavien tietojen

⁹¹ Laiho 1991, 24 - 26; Pesonen 1980 89, 142; Hänninen 1965, 99 - 100, 104.

⁹² Vrt. Öberg 1996, 214. Ruotsissa kätilökoulutukseen pyrkiville oli määritelty ikäraja. Hakijoiden tuli olla 20 - 35-vuotiaita.

⁹³ Laiho 1991, 25; Hänninen 1965, 108 - 111.

hankkimiseen.⁹⁴ Ennen kansakoululaitoksen perustamista harvalla naisella oli mahdollisuus opiskeluun⁹⁵.

Kansakoululaitoksen aloitettua toimintansa 1860-luvulla voitiin edellyttää, että tämä oppimäärä oli useimpien naisten saavutettavissa. Siitä huolimatta koko autonomian aikana kättilöoppilaiden sisäänpääsyvaatimuksia ei korotettu kansakoulunoppimäärää vastaaviksi - riitti, että oli luku- ja kirjoitustaitoinen.⁹⁶ Alhaisista vaatimuksista oli seurauksena, etteivät oppilaitokseen pyrkijöiden ominaisuudet aina olleet kättilönammattin harjoittajille sopivia. Kuitenkin pyrkijöiden suuri määrä antoi mahdollisuuden karsinnan avulla vaikuttaa oppilaiden tasoon.⁹⁷

1800-luvun alkupuolella osalla kättilöoppilaista oli vähän aiempaa koulutusta kättilöoppilaitokseen hakeutuessaan. Kansakoululaitos ei ollut aloittanut toimintaansa vuosisadan ensimmäisellä puoliskolla, mutta oppilaat omasivat pääsyvaatimusten mukaisen luku- ja kirjoitustaidon. Sen sijaan vuosisadan lopulla, kun kansakouluja oli alettu perustaa, useimmat kättilöoppilaista olivat käyneet ainakin jonkin verran kansakoulua. Vuosisadan puolivälissä runsas kuusi prosenttia kättilöoppilaista oli käynyt tyttökoulua, mutta 1900-luvulle siirryttäessä tyttökoulua käyneiden suhteellinen lukumäärä väheni. Tähän lienee vaikuttanut osaltaan vuosisadan vaihteessa tapahtunut muutos sekä naiskasvatuksessa että yleensä naisen asemassa. Naisasialiike ja naiskasvatuksen uudistaminen muuttivat oleellisesti yhteiskuntarakennetta, jolloin muuttuneet yhteiskunnalliset olosuhteet avasivat naisille yhä lukuisampia mahdollisuuksia kodin ulkopuolella suoritettavaan ansiotyöhön. Siihen saakka kättilönammatti oli ollut lähes ainoa koulutuksella saavutettava ammatti varsinaisille rahvaan naisille.⁹⁸

Edelleen 1800-luvun lopulla suuri osa kättilöoppilaista oli naimissa tai leskiä. Tähän saattoi olla syynä vielä vuosisadan lopulla ja osaksi sen jälkeenkin vaikuttanut ajattelutapa, jonka mukaan itse useita lapsia synnyttäneet olivat sopivia avustamaan synnytyksissä. Kättilöoppilaille ei myöskään vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla ollut

---

⁹⁴ Hänninen 1965, 111, 158 - 159.

⁹⁵ Ollila 2000, 36.

⁹⁶ Ks. myös Öberg 1996, 214. Myös Ruotsissa kättilökoulutukseen pyrkijän tuli osata lukea ja kirjoittaa selvästi.

⁹⁷ Hänninen 1965, 111, 158 - 160.

⁹⁸ Hänninen 1965, 161 - 162.

asetettu erityisiä ikään liittyviä rajoituksia, jolloin oppilaiden ikä vaihteli suuresti. Osaksi vanhan tavan mukaisesti useat hakeutuivat oppilaiksi vasta myöhemmällä iällä, noin 30–40 -vuotiaina.⁹⁹

2.3 Kätilökoulutuksen vaiheita

Kätilökoulutuksen aloitettua Turussa voimassa olivat vielä Ruotsin vallan ajalta peräisin olevat kätilöohjesäännöt. Vuoden 1777 ohjesäännössä ei ollut säädetty oppiajan pituudesta, joten Turussakaan oppiaika ei todennäköisesti ollut täysin säädelty. Se vaihteli eri oppilailla puolesta vuodesta kahteen vuoteen. Oppiaikana kätilöoppilaat seurasivat yleisiä luentoja ja harjoittelivat vuorollaan synnytyssalissa. Opetuksen tapahtuessa ainoastaan ruotsinkielellä vain suomea taitavien naisten oli ymmärrettävästi vaikea lähteä hakemaan virallista kätilöopetusta, vaikka oppilaitos olisi ollut lähelläkin.¹⁰⁰

Viranomaisten kehotukset koulutettujen kätilöiden palkkaamiseksi eivät tuottaneet haluttuja tuloksia 1800-luvun puoliväliin mennessä, ja koulutettujen kätilöiden määrä oli vähäinen. Syynä kätilöasian huonoon tilaan pidettiin muun muassa rahvaan ennakkoluuloja ja välinpitämättömyyttä sekä varattomuutta, jonka vuoksi ei ollut varaa maksaa kätilölle palveluista. Varakkaampi väki ei puolestaan halunnut maksaa turhana pitämästään toimenpiteestä.¹⁰¹

Maan kätilöolojen parantamiseksi laadittiin uusi kätilöohjesääntö, joka vahvistettiin 18.10.1859.¹⁰² Ohjesäännössä kätilökurssi määrättiin kaksivuotiseksi¹⁰³ ja opetuskieliksi sekä ruotsi että suomi. Oppilaitoksen pääsyvaatimukset eivät juuri uuden ohjesäännön myötä muuttuneet. Siveellisten ominaisuuksien lisäksi riitti, että oli luku- ja kirjoitustaitoinen. Oppilaitoksessa oli opetettava varsinaisten kätilöammattiin kuuluvien aineiden ja taitojen lisäksi muun muassa suoneniskentää, kuppaaamista, iilimatojen asettamista ja rokottamista sekä harjaannuttava tuntemaan syfiliksen oireet.

⁹⁹ Hänninen 1965, 162.

¹⁰⁰ Hänninen 1965, 105.

¹⁰¹ Laiho 1991, 33; Hänninen 1965, 112 - 113.

¹⁰² Hans Kejslerliga Majestäts förnyade Rådiga Reglemente för barnmorskor i Finland 1859.

¹⁰³ Hänninen 1965, 153. Tosin kurssin pituutta täytyi lyhentää jo 1860-luvulla Helsingin synnytyslaitoksessa vallinneen tilanahtauden vuoksi. Oppiajan pituudeksi vakiintui tällöin vuosi, joka myöhemmin vahvistettiin viralliseksi oppiajaksi vuoden 1879 kätilöohjesäännössä.

Suoritetun kurssin jälkeen oppilaitoksen johtaja ilmoitti kättilöoppilaat tutkintoon Lääkintöhallitukseen, jossa kuulustelun ja kättilövalan jälkeen kättilöksi hyväksytyille annettiin kättilökirja.¹⁰⁴

Vuoden 1859 kättilöohjesääntöä pidettiin jo syntyessään monilta osin vanhentuneena, eikä se varsinaisesti tuonut uusia virikkeitä kättilölaitoksen kehitykseen. Tästä johtuen Suomen Lääkäriseuran kokouksessa kiinnitettiin huomiota maan kättilölaitoksen hitaaseen kehitykseen verrattuna maan muihin lääkintäoloihin. Vihdoin toukokuussa 1879 hyväksyttiin Keisarillisen Majesteetin uudistettu Armollinen Ohjesääntö kättilöimille Suomessa¹⁰⁵. Uudistetun ohjesäännön myötä hyväksyttiin pihtien käytön opetuksen järjestäminen ja rajoitetun pihtisynnytyksen suorittamisoikeuden myöntäminen kättilöille.¹⁰⁶

Vuoden 1879 uudistettu Keisarillinen ohjesääntö kättilöille uudisti kättilöiden koulutusta siten, että kättilöille alettiin opettaa koneellista synnytyssoppia sekä kirvoituspihtien käyttöä. Koneellisella synnytyssopilla tarkoitettiin synnyttäjän avustamista muuten kuin omin käsin. Koneellinen synnytyssoppi tapahtui erilaisilla instrumenteilla, esimerkiksi sikiön päähän asetettavilla pihdeillä, joilla sikiö vedettiin ulos kohdusta, saksilla ja pihdeillä, joiden avulla sikiön pää murskattiin ja murskauksen jälkeen sikiö vedettiin ulos kohdusta, tai ruuvilla, jonka avulla sikiö paloiteltiin kohdussa ja paloittelun jälkeen vedettiin ulos. Koneellisella synnytyssopilla pyrittiin edistämään kättilöiden valmiuksia toimia haastavissakin olosuhteissa, joissa lääkäriä ei ollut saatavilla ja tarvittiin pikaista apua lapsen, äidin tai molempien hengen ollessa vaarassa.¹⁰⁷

Uudistetun ohjesäännön myötä kursseja koneellisesta synnytyssopista eli niin sanottuja pihtikursseja alettiin järjestää vuodesta 1880 lähtien. Pihtikursseille oli tarkoituksena hyväksyä vain ammattikunnan parhaimmisto, kuitenkin tätä periaatetta ei noudatettu järjestelmällisesti. Etenkin syrjäseutujen kunnista kursseille suositelluilla tulijoilla taidot eivät aina yltäneet keskitason yläpuolelle. Pihtikurssit järjestettiin kättilöoppilaitoksessa, ja ne kestivät yleensä yhdestä kahteen kuukautea.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Laiho 1991, 33; Hänninen 1965, 113 - 114.

¹⁰⁵ Keisarillisen Majesteetin uudistettu Armollinen Ohjesääntö kättilöimille Suomessa 1879.

¹⁰⁶ Laiho 1991, 33; Hänninen 1965, 154 - 156; Hahl 1918, 4.

¹⁰⁷ Laiho 1991, 33 - 34; Hänninen 1965, 155; Hahl 1918.

¹⁰⁸ Laiho 1991, 33; Hänninen 1965, 156 - 157; Hahl 1918, 5 - 6.

Uudistettuun kättilöohjesääntöön ei oltu pitkään tyytyväisiä, ja jo 1897 tehtiin ehdotuksia, joissa muun muassa vaadittiin korotuksia oppilaitoksen pääsyvaatimuksiin. Ehdotuksessa vaadittiin, että kättilöoppilaa tulisi olla suorittanut vähintään ylempi kansakoulu. Lisäksi ehdotettiin, että oppilas otettaisiin koeajalle, jotta heikkolahjaisimmat ja alalle soveltumattomat voitaisiin erottaa. Ehdotuksessa vaadittiin myös oppilasajan pidentämistä puoleen toista vuoteen sekä oppilaitoksen muuttamista sisäoppilaitokseksi. Vasta vuonna 1911 asetettiin komitea uudistamaan kättilöohjesääntöä. Kättilöohjesääntöä uudistamaan asetettu komitea teki samansuuntaisia uudistusehdotuksia kättilökoulutukseen kuin jo vuonna 1897 oli ehdotettu, mutta vasta Suomen itsenäistyttyä käynnistyi määrätietoinen kättilökoulutus ja koko kättilölaitoksen kehittäminen. Kättilölaitoksen kehittämisellä pyrittiin kättilötyön muuttamiseen lapsenpäästöstä laaja-alaiseksi äitiys- ja lastenhuoltotyöksi, jossa kiinnitettiin huomiota sekä terveydellisiin että sosiaalisiin tekijöihin.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Laiho 1991, 37, 48.

3 KÄTILÖT 1900-LUVUN ALUSSA

Tässä luvussa luon lyhyen katsauksen 1900-luvun alkupuolen kätilömääriin ja kätilömäärän kehitykseen niin maanlaajuisesti kuin Jyväskylän piirilääkäripiirin osalta. Luvussa esitellen, mitkä seikat vaikuttivat 1900-luvun alun vähäisenä pidettyyn kätilömäärään ja mitkä seikat vaikuttivat siihen, että maan kätilömäärä alkoi vähitellen kasvaa.

Vaikka ensimmäiset koulutetut kätilöt olivat Suomessa aloittaneet toimintansa jo 1700-luvulla¹¹⁰, oli koulutettujen kätilöiden käyttö synnytysapuna vähemmistössä 1920-luvulle saakka¹¹¹, varsinkin maaseudulla¹¹². Kouluttamaton synnytysapu säilytti asemansa suhteellisen pitkään, sillä vielä vuonna 1940 joka viides synnytys tapahtui maallikkokätilön avulla.¹¹³ Näin ollen siirtyminen kouluttamattomasta synnytysavusta koulutettuun ja lääketieteellisen mallin mukaiseen synnytysapuun tapahtui useiden vuosikymmenien kuluessa.¹¹⁴

Syynä kuntien vähäiseen kätilömäärään oli toisaalta kuntien haluttomuus palkata kalliina pidettyä kätilö, toisaalta kuntien todellinen varattomuus, joka esti kätilön palkkaamisen.¹¹⁵ Lisäksi kouluttamattoman synnytysavun koettiin olevan riittävä synnytysapu, sillä esimerkiksi 1900-luvun alkupuolella maallikkokätilöt omaksuivat paljon käytänteitä koulutetuilta kätilöiltä. Täten monet synnyttäjät eivät välttämättä huomanneet minkäänlaista eroa koulutetun ja kouluttamattoman kätilön välillä. Toisaalta maallikkokätilöiden käyttöön ajoi juuri koulutettujen kätilöiden vähäisyys maaseudulla. Tällaisissa tilanteissa synnyttäjät päätyivät kouluttamattomaan synnytysapuun, jotta heidän ei tarvitsisi synnyttää yksin, riippumatta siitä, mitä he ajattelivat kansanomaiseen synnytykseen liittyvistä tabuista tai asianmukaisesta synnytyksen hoidosta.¹¹⁶

---

¹¹⁰ Vainio-Korhonen 2012, 36.

¹¹¹ Helsti 2000, 16. Vrt. Öberg 1996, 21. Kun Suomessa 1920-luvulla koulutetun synnytysavun käyttö alkoi yleistyä, Ruotsissa vuonna 1920 85 prosenttia lapsista syntyi kolmessa suurimmassa synnytyssairaalassa.

¹¹² Hänninen 1965, 123, 127.

¹¹³ Helsti 2000, 88.

¹¹⁴ Helsti 2000, 51 (viite nro 9)

¹¹⁵ Helsti 2000, 87; Hänninen 1965, 128.

¹¹⁶ Helsti 2000, 86 - 87.

Vaikka koulutettujen kätilöiden määrä pysyi vähäisenä, tapahtui kätilöiden määrässä kuitenkin tasaista kasvua koko tutkimusajankohdan ajan erityisesti maaseudulla, kuten taulukosta 1 voi havaita.¹¹⁷

Taulukko 1. Kätilöiden määrä Suomen kaupungeissa ja maaseudulla 1900 - 1920

Vuosi	Kaupungeissa	Maaseudulla	yhteensä
1900	245	379	624
1905	250	469	719
1910	228	553	781
1915	203	592	795
1920	162	615	777

Lähde: SVT XI: 17 Lääkintölaitos 1900; SVT XI: 22 Lääkintölaitos 1905, 237; SVT XI: 27 Lääkintölaitos 1910, 435; SVT XI: 32 Lääkintölaitos 1915, 292; SVT XI: 37 Lääkintölaitos 1920, 47.

Kätilömäärän kasvu oli havaittavissa myös Jyväskylän piirilääkäripiirissä synnytysluettelonsa lähettäneiden kätilöiden keskuudessa. (Taulukko 2)

Taulukko 2. Synnytysluettelonsa lähettäneiden kätilöiden määrä Jyväskylän piirilääkäripiirissä 1907 - 1920.

Vuosi	Kätilöiden määrä
1907	11
1910	16
1915	16
1920	25

Lähde: JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

¹¹⁷ SVT XI: 17 Lääkintölaitos 1900; SVT XI: 22 Lääkintölaitos 1905, 237; SVT XI: 27 Lääkintölaitos 1910, 435; SVT XI: 32 Lääkintölaitos 1915, 292; SVT XI: 37 Lääkintölaitos 1920, 47.

Vaikka Jyväskylän piirilääkäripiirissä vuosina 1907 - 1920 synnytsuettelonsa lähettäneiden kätilöiden määrä vaihteli 10 ja 25 välillä, tapahtui kätilömäärässä kasvua tultaessa kohti 1920-lukua. Vähiten synnytsuettelonsa lähettäneitä kätilöitä toimi vuonna 1908 ja eniten vuonna 1920. Vuonna 1908 synnytsuettelonsa lähettäneitä kätilöitä oli 10 ja vuonna 1920 heitä oli 25. Kätilömäärää lisäsi toisaalta uusilla paikkakunnilla toimintansa aloittaneet kätilöt, toisaalta kätilömäärän lisääntyminen yksittäisellä paikkakunnalla.¹¹⁸

Sisko-Liisa Hännisen mukaan kaupunkikätilöiden määrässä vuosisadan vaihteen jälkeen esiintyneet epätasaisuudet johtuivat ilmeisesti siitä, että yksityisesti toimivien kätilöiden määrä oli varsin suuri, mutta he eivät aina ilmoittautuneet viranomaisille. Lisäksi Hännisen mukaan tarkasteltaessa maaseudun kätilöiden lukumäärää on huomioon, etteivät maaseudun kätilöiden lukumäärään sisälly kaikki maaseudulla toimineet yksityiskätilöt. Hänninen huomauttaa, että vaikka näiden yksityiskätilöiden lukumäärä oli ilmeisesti varsin pieni, se on kuitenkin jonkin verran nostanut maaseudulla toimineiden kätilöiden yhteislukumäärää.¹¹⁹

Vähitellen tapahtuneeseen kätilöiden määrän kasvuun vaikutti osaltaan 1800-luvun lopulla alkanut vireä kunnalliselämä. Edistyneimmät ”kunnanisät” ymmärsivät kätilöiden merkityksen yleiselle terveydenhoidolle, ja he olivat usein edesauttamassa kätilöiden palkkaamisessa kuntiin. Vähävaraisten kuntien kätilönhankkimispäätökseen vaikuttivat usein ratkaisevasti valtion myöntämät vuotuiset avustukset kätilön palkkaamista varten. Avustustoiminta kätilöiden palkkaamista varten alkoi jo vuonna 1876, jolloin Ylivieskan kunta sai avustusta kätilön palkkaamiseen.¹²⁰

Toisaalta kansanomaisesta synnytsavusta luopumista voi pitää merkinä uudenaikaisesta suhtautumisesta synnytykseen. Synnytsabu¹²¹ ja siihen liittyvät lääketieteelliset käytännöt eivät olleet enää keskeinen peruste naisten valitessa synnytsapua.¹²² Vaikka

¹¹⁸ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytskertomukset 1907 - 1920.

¹¹⁹ Hänninen 1965,123.

¹²⁰ Hänninen 1965, 128 - 129.

¹²¹ Helsti 2000, 63, 84. Kansanomaisen synnytsavun käyttö ja kirkoteluperinne kuuluivat kiinteästi tabuperusteiseen synnytskulttuuriin. Tabuperusteiseen synnytskulttuuriin liittyi olennaisesti reproduktiotabu, jonka mukaan menstuoivaa, lasta odottavaa, synnyttävää ja lapsivuoteessa oleva naista pidettiin saastaisena.

¹²² Helsti 2000,86.

valtion palkka-avustus ei ollut ainoa maaseudun kättilöolojen kehittymiseen 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa vaikuttanut tekijä, oli se kuitenkin yksi merkittävimmistä.¹²³

---

¹²³ Hänninen 1965,130.

4 AMMATTINA KÄTILÖ

Koulutuksen kautta kätilöt saivat ammattitaidon, johon perustuen he avustivat synnyttäjiä säännöllisissä ja poikkeavassa synnytyksissä. Synnytyksenavustamistaidon lisäksi kätilöt omasivat muita raskaudenedistymisenseurannan ja synnyttäjien ja sikiöiden hyvinvoinnin kannalta tärkeää tietoa ja taitoa. Heidän ammattiinsa kuului myös olla valmiudessa ympäri vuorokauden ja lähteä synnyttäjän luokse, kun kätilöä tultiin noutamaan.

4.1 Ammattitaitoinen nainen

Kätilökoulutus antoi kätilöille valmiudet toimia ammatissaan. Koulutettua kätilöä voi luonnehtia ammattitaitoiseksi naiseksi. Jo Tukholmassa Ruotsin ajalla koulutetuista kätilöistä lähtien kätilöille oli opetettu taitoja, joita välskärit tai kouluttamattomat kätilöt eivät osanneet tai joita he eivät perinteisesti tehneet. Tällaisia taitoja olivat esimerkiksi oikein tehty sisätutkimus sekä hankalassa asennossa olevan sikiön kääntäminen.¹²⁴ Kouluttamattomaan synnytysapuun verrattuna kätilöt tunsivat naisruumiin anatomian ja he osasivat nimeltä ja ulkonäöltä kaikki sisäisten ja ulkoisten synnytyselinten osat. Lisäksi kätilöt tunsivat synnytyksen kannalta olennaiset lantionseudunluut: lonkka-, lantio, häntä ja ristiluut sekä lantion luiden mitat ja muodot.¹²⁵

Kätilöt osasivat naisen anatomian lisäksi sikiön anatomian, varsinkin sikiön pään muodon ja sen luuston liikkuvuuden ja mittojen osalta, sillä sikiön pään muodolla ja koolla oli suuri merkitys synnytyksessä.¹²⁶ Kätilöt tunsivat myös sikiön mahdolliset asennot kohdussa ja eri asennoissa olevan sikiön kulun synnytyskanavassa sekä itse synnytyksen eri ajanvaiheet.¹²⁷ Anatomian tuntemuksen ohella kätilöt osasivat määrittää raskauden edistymisen, synnytyksen lasketun ajan sekä sikiön tilan.¹²⁸

¹²⁴ Vainio-Korhonen 2012, 28.

¹²⁵ Vainio-Korhonen 2012, 28; Törngren 1906, 3 - 28; Sirelius 1873, 1 - 24.

¹²⁶ Törngren 1906, 61 - 62; Sirelius 1873, 56 - 57.

¹²⁷ Törngren 1906, 64 - 71, 81 - 114.

¹²⁸ Törngren 1906, 76 - 78.

Lisäksi kättilöt huolehtivat kaikessa toimessaan raskaana olevan ja synnyttäjän hyvinvoinnista. Raskausaikaisilla tutkimuksilla ja kyselyillä kättilö varmistui raskauden tilasta ja naisen hyvinvoinnista. Ennen synnytyksen alkamista kättilö huolehti siisteydestä huoneessa, jossa synnyttäminen tapahtui, sekä laittoi kuntoon synnytysvuoteen. Kättilö huolehti myös synnyttäjän puhtaudesta ennen synnytyksen alkamista. Itse varsinaisessa synnytyksessä kättilö huolehti tarkkaan naisen puhtaudesta sekä tarkkaili hänen tilaansa ja voimiaan.¹²⁹ Siisteyttä ja seikkaperäistä puhtautta tarvittiin, sillä säännönmukaisessakin synnytyksessä syntyi repeytymiä ja haavoja synnyttimiin. Mikäli puhtautta ei vaalittu, saattoi bakteereja joutua näihin haavoihin. Haavoihin joutuneet bakteerit saattoivat myöhemmin aiheuttaa lapsivuodekuumeen, josta seurauksena saattoi olla synnyttäjän menehtyminen.¹³⁰

Ammattitaitoinen kättilö käytti myös aistejaan tarkasti, jotta hän pystyi ottamaan huomioon kaikki seikat, jotka olivat yhteydessä hänen työhönsä.¹³¹ Aistien käyttö oli vaikeaa, mutta se oli edullisin ja varmin tapa tutkia. Tuntoaisti antoi luotettavimman tiedon vaimon kulloisestakin tilasta. Kuuloaistia pystyi käyttämään tutkittaessa mutta vain tarkasteltaessa, oliko sikiö elävä kohdussa kantoajan loppupuolella. Myös hajuaistia pystyi käyttämään tarkkaillessaan synnyttäjän tilaa.¹³² Omaamalla hyvät aistit kättilö saattoi valmistautua mahdollisimman hyvin ja perusteellisesti tulevaan synnytykseen. Käsillä, tuntoaistin varassa, toimitetulla tutkimuksella pääsi selvyyteen sikiön asemasta sekä kyselemällä naisen tilasta ja voinnista.¹³³

Aina synnytys ei kuitenkaan ollut säännöllinen. Tällöin erillisen koneellisen synnytysopin kurssin käyneet ja sen myötä oikeuden instrumenttien käyttöön saaneet kättilöt pystyivät päättämään poikkeavan synnytyksen instrumenttien avulla. Koneellisen synnytysopin kurssi eli niin sanottu pihtikurssi lisäsi kättilöiden ammattitaitoa ja valmiuksia suoriutua myös erityisen haastavista synnytyksistä. Pihtikurssin käyneellä kättilöllä tuli olla ennen kurssin suorittamista hyvät tiedot kättilökoulutuksen yleisestä kurssista sekä muutamien vuosien käytännöllinen ja itsenäinen kokemus työstä. Kurssilla kättilö hankki tarkat tiedot olosuhteista, joissa instrumenttien käyttö oli

¹²⁹ Törngren 1906, 29, 115 - 122 ; Sirelius 1873, 24 - 25, 30 - 31.

¹³⁰ Törngren 1906, 35 - 40, 114 - 115.

¹³¹ Törngren 1906, 1.

¹³² Sirelius 1873, 25.

¹³³ Törngren 1906, 29 - 34, 118 - 121.

välttämätöntä ja mahdollista suorittaa. Lisäksi kurssin jälkeen kättilö omasi tarpeellisen tottumuksen toimenpiteistä, jotka instrumenttioperaation suorituksessa olivat tarpeelliset.¹³⁴ Jyväskylän piirilääkäripiirissä oikeus instrumenttien käyttöön oli ainakin Karstulassa toimineella Lydia Jokisaarella, Kivijärvellä toimineella Maiju Falckilla, Pihtiputaalla toimineella Hanna Mykkäsellä, Petäjavedellä toimineella Hilma Paanasella, Toivakassa toimineella Helmi Ruokosella ja Viitasaarella toimineella Aino Eklundilla. Kyseiset kättilöt olivat ilmoittaneet piirilääkärille lähettämässään synnytysluetteloissa tekemistään pihtisyntytyksistä.¹³⁵

Koneellisen synnytysopin kurssin jälkeen kättilö tunsi ja hätätilassa osasi suorittaa elävän sikiön ulosvetämisen pihdeillä eli pihtisyntytyksen. Lisäksi hän osasi tehdä kuolleelle sikiölle ulosvetämisen tylsällä koukulla, kuolleen sikiön pään puhkaisemisen ja ulosvetämisen kranioklastilla¹³⁶ sekä kuolleen sikiön paloittelemisen ja ulosauttamisen.¹³⁷ Kuitenkin instrumenttien käytön tuli olla viimeinen pakkotoimenpide. Kurssin käyneellä kättilöllä oli oikeus käyttää instrumentteja tilanteessa, jossa synnytystä ei voinut saada päätökseen muulla tavalla ja lääkäriä ei ollut mahdollista saada avuksi.¹³⁸ Jyväskylän piirilääkäripiirissä kättilöt käyttivät instrumenteista pääasiassa pihtejä. Muitakin koneelliseen synnytysoppiin kuuluvia toimenpiteitä piirilääkäripiirissä tehtiin, mutta nämä toimenpiteet olivat lääkärien suorittamia.¹³⁹

---

¹³⁴ Hahl 1918, 4 - 5.

¹³⁵ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1909, 1911, 1913, 1915, 1920.

¹³⁶ Hahl 1918, 44 - 47. Kranioklasti oli haaramainen, varrellinen instrumentti, jonka haarat voitiin ottaa erilleen toisistaan. Kranioklastissa oli lisäksi kämmenet, joihin kädet asetettiin instrumenttia käytettäessä sekä lukko, joka muodostui vasemmassa haarassa olevasta tapista ja oikeassa haarassa olevasta uurteesta. Kranioklastia käytettiin sikiön ulosvetämiseen sen jälkeen, kun sikiön pää oli puhkaistu ja aivot hävitetty saksilla. Ensiksi kranioklastin haaroista ensimmäinen vietiin emättimen ja sikiön päässä olevan aukon kautta aivo-onteloon, niin syväälle kuin mahdollista. Tämän jälkeen piti apulainen sisään vietyä haaraa paikoillaan, samalla kun toinen haara vietiin emättimen sisään. Viimeksi sisäänviety haara sijoitettiin sikiön otsaa, takaraivoa tai päälakea vasten sikiön asennosta riippuen. Kranioklastin molempien haarojen ollessa paikoillaan kranioklastin haarat lukittiin paikoilleen ja sikiö vedettiin ulos.

¹³⁷ Hahl 1918, 9.

¹³⁸ Hahl 1918, 4 - 5.

¹³⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1902 - 1920.

Varsinaisten synnytykseen liittyvien taitojen lisäksi kättilö toimi myös neuvonantajana niin raskausaikana kuin lapsivuoteessa. Raskausaikana kättilön antoi neuvoja niin puhtauteen, ravitsemukseen kuin vaatetukseen liittyvissä asioissa.¹⁴⁰ Lapsivuodeajasta kättilön tiesi mitä synnyttäneen ruumiissa tapahtui lapsivuodeaikana sekä miten pientä lasta tulisi hoitaa sekä mitä muutoksia vastasyntyneessä lapsessa tapahtui synnytyksen jälkeen.¹⁴¹

Naisammattilaisten, joihin kättilöt lukeutuivat, voi katsoa toimineen välittäjäroolissa niin sanotun tavallisen kansan ja varsinaisten koulutettujen asiantuntijoiden välillä. Välittäjäroolissaan naisammattilaiset toimivat tärkeänä linkkinä julkisten palvelujen käyttöön opastamisessa ja niiden aseman vakiinnuttamisessa.¹⁴²

4.2 Synnyttäjän avustaminen säännöllisessä synnytyksessä

Normaalin, säännöllisen synnytyksen aikana¹⁴³ kättilö hoiti huolellisesti synnyttäjää, vaikka säännönmukainen synnytys ei vaatinut mitään toimenpiteitä päätyäkseen äidin ja sikiön kannalta onnellisesti. Synnytyksen aikana kättilö huolehti omasta ja synnyttäjän puhtaudesta. Kättilö valvoi myös synnyttäjän voimia ja tarkkaili, että synnyttäjä nautti riittävästi ravintoa. Kättilön tehtävänä oli lisäksi huolehtia, että synnyttäjä sai levätä ja olla rauhassa.¹⁴⁴

Synnytykseen kättilö vei mukanaan

”...puhtaaksi pestyn hameen itseään varten, kaksi esiliinaa, muutamia pyyheliinoja, saippuata, pienen harjan käsien pesemistä varten, kynsiraudan, 100 gr. lysoolia ja 50 gr. puhdistettua karbolihappoa, 200 gr. uutta, puhdasta sidosvanua eli pumpulia, huuhtelukannan letkuineen ja lasisine emätinpilleineen, hopeakatettrin, peräruiskun,

¹⁴⁰ Törngren 1906 79 - 80; Sirelius 1873, 67 - 73.

¹⁴¹ Törngren 1906, 145 - 166; Sirelius 1873, 73.

¹⁴² Henriksson 1998, 109.

¹⁴³ Ks. Törngren 1906, 6. Törngrenin mukaan synnytys oli normaali ja säännöllinen, kun sikiö oli syntyessään täysiaikainen ja synnytys tapahtui normaalisti synnytyskanavaa pitkin synnyttäjän omien voimien avulla. Normaalisessa synnytyksessä sikiö syntyi vahingoittumattomana eikä synnyttäjälle tapahtunut synnytyksessä mitään vaaraa.

¹⁴⁴ Törngren 1906, 114.

kuumelämpömittarin, kylpylämpömittarin, sakset napavarren poikkileikkaamista varten, vahvaa lankaa napavarren sitomista varten, karbolivaseliinia, boorihappoa, hakaset välilihan repeämisen sulkemista varten tai neulan ja silkkilankaa, muutamia lääkkeitä, kuten opiumia, Hoffmanin tippoja, valerianatippoja, sekä vihdoin oppikirjan.”¹⁴⁵

Kaikki synnytykseen vietävät tarvikkeet kätilö piti valmiina asunnossaan.¹⁴⁶

Jos kätilö tuli hyvissä ajoin synnyttäjän luokse, hän huolehti tarpeellisista valmistelutoimista, esimerkiksi synnytyshuoneen valinnasta ja sen puhdistuksesta ja sängyn pudistuksesta ja valmistamisesta synnytystä varten.¹⁴⁷ Maaseudulla kätilöillä ei kuitenkaan aina ollut aikaa synnytystä valmistelevien toimien tekemiseen¹⁴⁸ ja kätilön oli heti saavuttuaan ryhdyttävä toimittamaan tutkimusta synnyttäjälle.¹⁴⁹

Synnyttäjän käytyä vuoteeseen kätilö teki hänelle ulkotutkimuksen. Ulkotutkimuksella kätilö määrittä synnyttäjän raskauden tilan ja sikiön tilan ja asennon. Synnytyksen kuluessa kätilö tarkkaili usein sikiön sydänääniä, jotta hän huomaisi olivatko ne jotenkin muuttuneet. Mikäli kätilö oli saanut ulkotutkimuksella tarkan kuvan sikiön tilasta ja sikiön sydänäänät olivat hyvät eikä kätilö epäillyt synnytyksessä oleva epäsäännöllisen synnytyksen vaaraa, hän pystyi siirtämään sisätutkimuksen myöhemmäksi. Jos sikiön tilassa ja asennossa ei tapahtunut mitään muutoksia, teki kätilö sisätutkimuksen vasta kun lapsivesi oli mennyt.¹⁵⁰

Kun sikiönpää oli tullut lantionpohjalle, tuki kätilö välilihaa, jottei se äkillisen venytyksen vuoksi repeytyisi. Kätilö tuki välilihaa, kunnes sikiön otsa oli tullut esiin. Tämän jälkeen kätilö antoi pään tulla välilihan yli supistusten väliaikana. Kun pää oli syntynyt, kätilö koetti, ettei napavarsi ollut kietoutuneen sikiön kaulan ympäri tai napavarsi muuten puristuksissa. Pään synnyttyä kätilö auttoi sikiön syntymään olkapää kerrallaan.¹⁵¹

¹⁴⁵ Törngren 1906, 115 - 116.

¹⁴⁶ Törngren 1906, 116.

¹⁴⁷ Törngren 1906, 116 - 118.

¹⁴⁸ KL 1900 - 1920.

¹⁴⁹ Törngren 1906, 118.

¹⁵⁰ Törngren 1906, 119, 121.

¹⁵¹ Törngren 1906, 124 - 126.

Lapsen synnyttyä kättilö asetti tämän lähellä naisen ulkosynnyttimiä, ettei napavarsi pingotu. Kättilö pudisti lapsen suusta ja nenästä liman ja veren. Jos lapsi hengitti hyvin, kättilö ei katkaissut napavartta ennen kuin tykytys siinä oli lakannut. Samalla kättilö valvoi kohdun tilaa ja tunnusteli kädellä kävikö kohtu kerälle. Kun tykytys napavarressa lakkasi, kättilö katkaisi napavarren. Lapsi kiedottiin puhtaaseen liinaan ja jos mahdollista hänen hoitaminen luovutettiin jollekulle muulle, kun kättilö jatkoi jälkeisten¹⁵² syntymisen valvomista ja avustamista. Istukan tultua ulos kättilö tarkasti sen heti, jotta hän pääsi selvyyteen olivatko jälkeiset syntyneet kokonaisina vai oliko kohtuun jäänyt osa istukkaa tai kalvoja. Kättilö myös arvioi tai punnitsi synnyttäjistä valuneen veren määrän. Jälkeistensyntymisvaiheen jälkeen kättilö jäi valvomaan synnyttäjän tilaa ja huolehti, että hän pääsi lepäämään.¹⁵³

4.3 Avuntarve ei katso kellonaikaa tai välimatkoja

Lapsen syntyessä hän ei tiennyt kohdun ulkopuolisen maailman kellon- tai vuorokaudenajoista. Näin ollen kättilöt olivat valmiudessa ympäri vuorokauden ja lähtivät synnyttäjän luokse, kun apua pyydettiin, oli vuorokauden aika mikä tahansa. Moni kättilö kertoo kirjoituksessaan, kuinka häntä tultiin noutamaan synnyttäjän luokse myöhään illalla ja yöaikaan.¹⁵⁴ Toisaalta kättilöä saatettiin tulla hakemaan saman synnyttäjän luokse useaan kertaan.¹⁵⁵

Lisäksi kättilöt saattoivat olla synnytytapuna useamman vuorokauden synnytyksen pituudesta ja vaikeudesta riippuen. Näin tapahtui esimerkiksi *Kättilölehteen* kirjoittaneelle Ida Paanaselle. Hänet haettiin maaliskuun toisen päivän yöllä kello kahdelta avustamaan synnyttäjää, jonka synnytys oli alkanut edellisen päivän iltana. Synnytys edistyi hitaasti, ja synnyttäjälle nousi korkea kuume, joten kättilö huolestui, mistä saisi lääkärin paikalle, jos lääkäriä tarvittaisiin. Synnytyksen edelleen pitkittyessä kättilö joutui kääntymään naapuripitäjän lääkärin puoleen, koska omassa kunnassa ei enää ollut omaa vakituista lääkäriä. Puhelimessa naapuripitäjän lääkäri kehotti tuomaan

¹⁵² Ks. Raussi-Lehto 2012, 262. Jälkeisillä tarkoitetaan istukkaa ja kalvoja. Synnytyksessä jälkeisvaihe alkoi lapsen syntymästä ja päättyi istukan ja kalvojen syntymiseen.

¹⁵³ Törnigren 1906, 126 - 128.

¹⁵⁴ KL 7-8/1918, 91 - 92; KL 5/1914, 74; KL 3/1914, 41; 12/1910, 174.

¹⁵⁵ KL 7-8/1918, 91 - 92; KL 3/1914, 41.

synnyttäjän naapuripitäjän sairaalaan, mutta sinne synnyttäjä ei halunnut lähteä. Loppujen lopuksi lääkäri lupasi tulla auttamaan, jos tarvitsisi. Lapsi syntyi kättilön avustamana, ilman lääkärin apua aamuyöllä seuraavan vuorokauden puolella. Lapsi ei kuitenkaan elänyt kuin kymmenen tuntia, sillä lapsen pää oli suuri ja vesipäinen.¹⁵⁶

Myöskään ei ollut epätavallista, että kättilö joutui lähtemään uuteen synnytykseen heti edellisestä synnytyksestä palattuaan. Kättilö Mandi Markkanen oli tullut juuri takaisin synnytysmatkalta, kun häntä soitettiin tulemaan synnytysavuksi. Markkanen yritti ehdottaa, että hän olisi pyytänyt jonkun toisen kättilön tulemaan avuksi ja kertoi, että oli juuri palannut kotiinsa edelliseltä matkalta. Kuitenkin soittajan mukaan synnyttäjä halusi nimenomaan Markkasen paikalle, koska hänellä ”on koneet”¹⁵⁷ – Markkanen oli suorittanut koneellisen synnytysopinkurssin. Kättilö lähti synnyttäjän luokse, koska synnyttäjä halusi juuri Markkasen hänen ammattitaitonsa vuoksi.¹⁵⁸

Maaseudulla välimatkat olivat usein myös pitkiä niin lääkäriin kuin synnyttäjien koteihin. *Kättilölehdessä* viitasaarelainen kättilö Edla Paananen kuvaa maaseudun pitkiä välimatkoja kertomalla avustamastaan kolmassynnytyksestä, jonka hän oli hoitanut ilman lääkärin apua. Paanasen mukaan hänen virkatoverinsa ehkä ajattelivat, että hänen olisi pitänyt hakea lääkäri auttamaan yllätyksenä tulleeseen vaikeaan kolmassynnytykseen. Pitkään jatkuneen synnytyksen aikana synnyttäjän voimat kävivät niin heikoiksi, että hän meni tajuttomaksi. Lisäksi yksi lapsista syntyi valekuolleena, joten kättilön täytyi elvyttää lasta, jotta tämä virkosi. Paanasen mukaan he, jotka työskentelivät kaukana lääkäristä, eivät voineet aina hakea lääkäriä, koska maakunnissa lääkäri oli usein kolmen tai useamman peninkulman päässä.¹⁵⁹

Myös suomussalmelaisella kättilö Maria Iinotilla oli pitkä välimatka niin lääkäriin kuin synnyttäjien luokse. Hänellä oli asunnostaan 12 peninkulmaa lääkäriin ja seitsemän peninkulmaa kummallekin paikkakunnan laidalle, joten lääkärin avun saanti oli hänen mukaansa hyvin vaikeaa, vaikka sille usein oli tarvetta. Lisäksi apteekkiin oli talvella

---

¹⁵⁶ KL 6/1920, 133.

¹⁵⁷ KL 5/1911, 72.

¹⁵⁸ KL 5/1911, 72.

¹⁵⁹ KL 2/1901, 32 - 33.

matkaa neljä ja kesällä kuusi peninkulmaa. Iinotti kirjoittaakin, ettei hänen asemansa ollut helppo pitkien välimatkojen takia.¹⁶⁰

Iinotin ohella nimimerkki ”Nälkämaan kätilö” kuvaa omaa työssäkäyntipiiriään ”uskomattoman laajaksi”¹⁶¹. Hänen mukaansa paikkakunta oli kätilötoiminnan kannalta kenties yksi hankalimmista, sillä Oulujärvi hajotti piirin laajaksi. ”Nälkämaan kätilö” kuvaakin piirinsä laajuutta kertomalla, kuinka hän sai rokotusmatkoja¹⁶² kulkea piirissään yhden kesän aikana 762 kilometriä. Nämä matkat kätilö teki pääasiassa jalkaisin tai polkupyörällä ajaen.¹⁶³ Vesistöt aiheuttivat myös muille kätilöille haasteita tavoittaa synnyttäjä. Nimimerkki ”Kätilö saaristossa” asui saaristopitäjässä, jossa hänen mukaansa kätilö saattoi asua 4 - 5 peninkulman päässä synnyttäjistä. Välimatkan ohella saaristopitäjässä oman haasteensa päästä synnyttäjän luokse toi kelirikko aika. Tällöin saattoi olla jopa mahdotonta päästä synnyttäjän luokse. Kätilön mukaan saaristossa pitkä ja vaikeakulkuinen välimatka ei ainoastaan vaikeuttanut kätilön kulkemista vaan myös synnyttäjiä ja heidän perheitään, koska he joutuivat hakemaan kätilön luokseen.¹⁶⁴

Pitkien välimatkojen lisäksi monet kätilöt joutuivat kulkemaan matkansa vaikeakulkuisessa ja haastavassa maastossa. Myös huono sää saattoi olla pitkän ja vaikeakulkuisen matkan rasitteena. Paikkakuntansa laajuudesta ja pitkistä välimatkoista kertonut ”Nälkämaan kätilö” kirjoittaa, kuinka hän oli matkannut synnyttäjän luokse toista peninkulmaa leveän Oulujärven ylitse pilkkopimeänä marraskuun yönä humalaisten soutajien kuljettaessa venettä.¹⁶⁵ Myös Mandi Markkanen kertoo, kuinka hän matkasi kylmässä ja pimeässä syysateessa kolmatta peninkulmaa synnyttäjän luokse.¹⁶⁶

Nimimerkki ”A.P.” kertoo puolestaan kahden kätilön yöllisestä matkasta synnyttäjän luokse. Ensimmäisenä synnyttäjän luokse oli matkannut kätilöt, joka ilmeisesti oli itse kirjoittanut ”A.P”. Hän oli kulkenut matkansa kaatosateessa, mutta ajurin kärryissä ollut kuomu oli suojellut kätilöä kastumiselta. Sen sijaan toisena synnyttäjän luokse saapunut

---

¹⁶⁰ KL 3/1905, 66.

¹⁶¹ KL 5/1913, 74.

¹⁶² KL 5/1913, 174. Kätilötyön ohella ”Nälkämaan kätilö” toimi paikkakuntansa rokottajana.

¹⁶³ KL 5/1913, 74.

¹⁶⁴ KL 1/1902, 19.

¹⁶⁵ KL 5/1913, 75.

¹⁶⁶ KL 5/1911, 72.

kättilö kastui sateessa läpimäräksi. Lisäksi synnyttäjän luokse päästäkseen jälkimmäisenä saapuneen kättilön oli täytynyt matkata pimeässä metsässä niin kapeaa tietä, että kärryt juuri ja juuri mahtuivat vapaasti tiellä kulkemaan. Kärryt olivat keikkuneet kovasti kuoppaisella tiellä, joten kättilö pelkäsi koko ajan kärryjen kaatuvan. Äkkiä kuuluikin jälkimmäisenä saapuneen kättilön mukaan kauhea rusahdus, ja kättilö löysi itsensä polvia myöten suosta, jonne hän oli pudonnut kärryistä. Kättilö ei onneksi loukannut itseään onnettomuudessa. Kuitenkin kärryjen pyörä rikkoutui niin pahasti, että kyytimiehen ja kättilön täytyi kävellä parin kilometrin päässä olleeseen taloon lainaamaan kärryjä ennen kuin he pääsivät jatkamaan matkaa synnyttäjän luokse.¹⁶⁷

Toisaalta maaseudun pitkistä välimatkoista saattoi olla kättilöille myös hyötyä työllistymisen kannalta. Vuosina 1912 ja 1913 Konginkankaan kättilö oli avustanut synnytyksiä myös oman paikkakuntansa ulkopuolella. Vuonna 1912 Lempi Ritoniemi avusti kaksi synnytystä Sumiaisissa ja yhden Saarijärvellä.¹⁶⁸ Vuonna 1913 Ritoniemen sijainen Lydia Peltomäki avusti kolme synnytystä Viitasaarella.¹⁶⁹ Sumiainen, Saarijärvi ja Viitasaari olivat Konginkankaan naapuripitäjiä, joten pitäjien rajoilla asuneet naiset saattoivat kutsua naapuripitäjän kättilön synnytysavukseen.

Myös Jyväskylän piirilääkäripiirissä vuosina 1909 - 1910 vapaana kättilönä¹⁷⁰ työskennellyt Hilja Janhonen avusti synnyttäjiä usealla eri paikkakunnalla. Hän kulki pitkiäkin välimatkoja synnyttäjien luokse, koska oletettavasti Janhonen asui Jyväskylässä. Janhonen avusti 1909 kuutta synnyttäjää, joista kaksi asui Jyväskylän pitäjässä, muut synnytykset tapahtuivat Uraisilla ja Saarijärvellä. Vuonna 1910 Janhonen avusti kymmentä synnyttäjää, joista seitsemän asui Jyväskylän pitäjässä ja muut Laukaassa, Saarijärvellä ja Jyväskylän kaupungissa.¹⁷¹ Toisaalta vapaa kättilö ei työskennellyt varsinaisesti minkään kunnan tai pitäjän alueella. Näin hänen työnkuvaansa kuului matkustaa niille paikkakunnilla, joista synnyttäjät kulloinkin pyysivät vapaata kättilö synnytysavukseen, kuten Janhosen tapaus osoittaa.

¹⁶⁷ KL12/1910, 175, 177 - 178.

¹⁶⁸ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1912.

¹⁶⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1913.

¹⁷⁰ Vapaa kättilö ei työskennellyt tietyllä paikkakunnalla vaan kävi avustamassa synnyttäjiä usealla eri paikkakunnalla.

¹⁷¹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1909 - 1910.

5 MAALAIKÄTILÖNÄ JYVÄSKYLÄN PIIRILÄÄKÄRIPIIRISSÄ

Kätilöt työskentelivät Jyväskylän piirilääkäripiirissä neljällätoista eri paikkakunnalla, Jyväskylässä, Karstulassa, Kivijärvellä, Konginkankaalla, Laukaassa, Petäjävedellä, Pihtiputaalla, Pylkönmäellä, Saarijärvellä, Sumiaisissa, Toivakassa, Uraisilla, Viitasaarella ja Äänekoskella. (Liite 1) Osalla paikkakunnista oli kätilö koko tutkimusajanjakson ajan ja heti vuodesta 1907, osalle paikkakunnista kätilö tuli vasta tätä myöhemmin tutkimusajanjakson aikana. Osa kätilöistä avusti lukumäärällisesti enemmän synnyttäjiä, osa vähemmän. Kuitenkin kaikki kätilöt kohtasivat yhtäläisesti synnyttäjiä sekä erilaisten synnytysten mukanaan tuomia toimenpiteitä. Toisaalta kätilön arkea oli myös, ettei synnytys aina päättynyt onnellisesti.

5.1 Jyväskylän piirilääkäripiirin kätilöt

Jyväskylän piirilääkäripiiri käsitti suurimman osan nykyistä Keski-Suomen maakuntaa¹⁷² lukuun ottamatta läntisiä ja eteläisiä rajapitäjiä.¹⁷³ Keski-Suomi ja siihen kuulunut Jyväskylän piirilääkäripiiri koostuivat hyvin erilaisista alueista, ja alueena se oli verraten harvaan asuttua. Maakunnan sisällä väestö jakaantui epätasaisesti, jolloin maakunnan asukastiheydessä oli eroavuuksia. Kuitenkaan alueen erot asukastiheydessä eivät kerro koko totuutta väestön sijoittumisesta. Keskisuomalainen asutus sijoittui pääosin järvien rannoille, viljelyskelpoisille mäille ja liikenteen, kaupan ja teollisuuden keskuksiin.¹⁷⁴

1900-luvun alussa keskisuomalaiset elivät miltei yksinomaan maataloudesta ja siihen kytkeytyneestä metsätaloudesta. Laajan maaseudun ainoa kaupunki oli Jyväskylä, josta kehittyi alueen maakuntakeskus 1800-luvun puolivälissä. Jyväskylän muodostumiseen maakunnan keskuksiksi vaikuttivat liikenneolojen muutos, elinkeinoelämän kasvu ja uuden teollisuuden sijoittuminen kaupunkiin tai sen välittömään läheisyyteen. Myös

---

¹⁷² Ks. Jokipii 1988b, 13 - 18. Vaikkei hallinnollisesti Keski-Suomen lääninä vielä ollut olemassa tutkimusajanjaksolla käytän käsitettä Keski-Suomi, koska Mauno Jokipiin mukaan Keski-Suomi-käsite syntyi 1800-luvun puolivälin aikoihin. Käsite oli myös alueella 1800-luvun puolivälisestä lähtien käytössä.

¹⁷³ Kolsi 1973, 8.

¹⁷⁴ Laitinen 1988, 65 - 66.

koulujen ja oppilaitosten sijoittaminen kaupunkiin vaikuttivat Jyväskylän kehittymiseen alueen keskuksiksi.¹⁷⁵

Jyväskylän piirilääkäripiirissä ja siihen kuuluneilla paikkakunnilla työskennelleiden kättilöiden määrä vaihteli vuosina 1907 - 1920. (Liite 2) Osalla paikkakunnista sama kättilö työskenteli koko tutkimusajanjakson ajan, osalla paikkakunnista tapahtui kättilöiden vaihtuvuutta. Osalle paikkakunnista kättilö tuli tutkimusajanjakson aikana.

Vuosien 1907 - 1920 aikana Jyväskylässä ja Jyväskylän pitäjän alueella kättilöinä toimivat Hanna Honkanen, Signe Hyytiäinen, Tilda Jaatinen, Hilja Janhonen, Aino Kuukkanen, Ida Matero, Josefiina Saurio, Olga Selänne ja Anna Wiinikainen. Jyväskylässä ja Jyväskylän pitäjässä pisimpään kättilöinä työskentelivät Aino Kuukkanen, Ida Matero ja Josefiina Saurio.¹⁷⁶

Karstulassa kättilöinä työskentelivät Ida Greutlein, Elsa Hokkanen, Lyyli Miekkavaara ja Lydia Jokisaari¹⁷⁷. Naisista kauimmin paikkakunnan kättilönä toimi Lydia Jokisaari.¹⁷⁸ Kivijärvellä kättilöinä toimivat Maiju Falck¹⁷⁹, Olga Kautto, Elina Liukkonen ja Wilhelmiina Ojala. Konginkankaalla työskentelivät kättilöt Signe Hyytiäinen, Hanna Juntunen, Hilda Maria Niemi, Lydia Peltomäki, Lempi Ritoniemi ja Anna Wagner.¹⁸⁰

Laukaassa työskenteli koko tutkimusajanjakson ajan sama kättilö, Ruusa Kienanen. Myös Petäjavedellä toimi pitkäaikaisesti sama kättilö. Hilma Paananen työskenteli paikkakunnalla vuosina 1907 - 1911 ja 1913 - 1920. Paanasen lisäksi Petäjavedellä kättilönä toimi Hilja Nevalainen. Pihtiputaalla kättilöinä työskentelivät Laina Heinonen, Ida Lehmussaari, Annikki Keurulainen ja Hanna Mykkänen.¹⁸¹

---

¹⁷⁵ Laitinen 1988, 104; Markkanen 1988, 304.

¹⁷⁶ Ks. Liite 2.

¹⁷⁷ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920. Vuosina 1909 - 1911 Jokisaaren synnytyluetteloiden allekirjoituksessa on Jokisaari-sukunimen ohella sukunimi Puupponen.

¹⁷⁸ Ks. Liite 2.

¹⁷⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920. Vuosina 1911 ja 1912 Falckin synnytyluetteloiden allekirjoituksessa on Falck -sukunimen ohella sukunimi Salonen.

¹⁸⁰ Ks. Liite 2.

¹⁸¹ Ks. Liite 2.

Tutkimusajanjakson aikana Pylkönmäen kättilönä työskenteli seitsemän eri kättilöä. Kättilöinä toimivat Anni Helviö, Majlis Lindell, Saari Mikkola, Tilda Muotkavaara, Anni Niinikoski, Emmi Rautavaara ja Siiri Salomaa. Saarijärven synnyttäjiä avustivat kaksi paikkakunnalla pitkäaikaisesti työskennellyttä kättilöä - Josefina, Fina, Kekoni ja Wilhelmiina Wäätänen. Heidän lisäksi paikkakunnalla kättilönä toimi Lyyli Miekkavaara.¹⁸²

Kättilöiden lähettämien synnytysluetteloiden perusteella Sumiaisiin tuli ensimmäinen kättilö vuonna 1917, kun paikkakunnan kättilönä aloitti Kaisa Jäntti. Ennen tuloaan Sumiaisiin Jäntti toimi osan vuotta 1917 kättilönä Uraisilla. Jäntti toimi kättilönä Sumiaisissa kuitenkin vain vuoden 1917, sillä vuonna 1918 kättilöksi tuli Maria Häkkinen.¹⁸³

Toivakkaan synnytysluetteloiden mukaan ensimmäinen kättilö tuli vuonna 1913. Tuolloin paikkakunnalla toimi kaksi kättilöä, Linda Honkanen ja Helmi Lehtonen¹⁸⁴, mutta he toimivat eriaikaisesti. Vuodet 1914 ja 1915 Lehtonen toimi paikkakunnan varsinaisena kättilönä, ei virkaatekevänä. Vuonna 1915 paikkakunnan kättilönä työskenteli Alma Saramäki, mutta Lehtonen palasi seuraavana vuonna toimien paikkakunnan kättilönä ainakin vuoteen 1920.

Uraisilla vuosina 1907 - 1915 kättilönä työskenteli Hilma Pellonpää. Myös vuonna 1916 paikkakunnalla oli kättilö, mutta vuoden 1916 synnytysluettelossa ei ole luettelon laatineen kättilön nimeä, joten kättilön nimestä ja henkilöllisyydestä ei ole tietoa. Osan vuotta 1917 paikkakunnan kättilönä työskenteli Kaisa Jäntti, joka siirtyi loppuvuodeksi 1917 Sumiaisiin kättilöksi. Vuonna 1918 Jäntti palasi takaisin kättilöksi Uraisille toimien paikkakunnalla ainakin vuoteen 1920.¹⁸⁵

---

¹⁸² Ks. Liite 2.

¹⁸³ Ks. Liite 2.

¹⁸⁴ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1917. Ilmeisesti Lehtonen avioitui vuonna 1917, koska sen vuoden synnytysluettelon allekirjoituksessa Lehtonen esiintyy nimellä Ruokonen tai Ruokanen, ja aiempi sukunimi on kirjoitettu sulkuihin.

¹⁸⁵ Ks. Liite 2.

Viitasaarella työskenteli pitkäjaksoisesti sama kättilö, Edla Paananen, joka toimi paikkakunnalla vuodesta 1907 ainakin vuoteen 1920. Kuitenkaan vuodelta 1908 Viitasaarelta ei ole synnytysluetteloa, joten ilmeisesti paikkakunnalla ei ollut tuolloin kättilöä. Vuonna 1918 Viitasaarelle Paanasen lisäksi kättilöksi tuli Aino Eklund, joka toimi kättilönä ainakin vuoteen 1920.¹⁸⁶

Äänekosken kättilönä vuonna 1910 työskenteli Anna Wagner. Ilmeisesti paikkakunta oli yhden vuoden ilman kättilöä, sillä Verna Timdahl tuli paikkakunnalle kättilöksi 1912. Timdahl työskenteli Äänekoskella kättilönä vuoteen 1915. Vuoden 1916 kättilönä toimi jälleen Wagner. Vuodesta 1917 ainakin vuoteen 1920 Äänekosken kättilönä toimi Liisa Koivistoinen.¹⁸⁷

Keski-Suomen alueen maantieteellisillä oloilla, väestön tiheydellä ja väestön sijoittumisella, oli vaikutuksensa kättilöiden lukumääriin kullakin paikkakunnalla ja kättilöiden konkreettiseen ammatinharjoittamiseen. Määrällisesti eniten kättilöitä työskenteli Jyväskylässä, jossa vuosina 1907 - 1918 työskenteli yhteensä kolme kättilöä ja vuosina 1919 - 1920 seitsemän. Tähän syynä oli se, että Jyväskylän kättilöiden synnytysluettelot olivat Jyväskylän kaupungin ja Jyväskylän pitäjän alueelta. Toisaalta Jyväskylän kaupungissa ja Jyväskylän pitäjän alueella kättilöille oli, muun muassa asukastiheydestä johtuen, maaseutua enemmän työmahdollisuuksia.¹⁸⁸ Jyväskylä oli naisvaltainen kaupunki¹⁸⁹, mikä osaltaan vaikutti siihen, että alueella riitti töitä useammalle kättilölle.

Toiseksi eniten kättilöitä toimi Saarijärvellä, jossa vuodesta 1908 eteenpäin työskenteli kaksi kättilöä. Muilla paikkakunnilla kättilöitä työskenteli pääsääntöisesti yksi. Kuitenkin Viitasaarella oli vuodesta 1918 eteenpäin kaksi kättilöä. Myös Pylkönmäellä oli vuonna 1913 ja Kivijärvellä vuonna 1916 kaksi kättilöä. Lisäksi tutkimusajanjakson aikana Karstulassa, Kivijärvellä, Konginkankaalla, Petäjävedellä, Pylkönmäellä ja Toivakassa työskenteli saman vuoden aikana kaksi kättilöä, mutta eriaikaisesti. Esimerkiksi

---

¹⁸⁶ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

¹⁸⁷ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

¹⁸⁸ Laitinen 1988, 66.

¹⁸⁹ Laitinen 1988, 68.

Konginkankaan osalta saman vuoden aikana eriaikaisesti työskennelleet kättilöt selittyvät paikkakunnan vakituisen kättilön omilla raskauksilla ja synnytyksillä.¹⁹⁰

Yhtäjaksoisesta eli koko tutkimusajanjakson ajan kättilö oli saatavissa synnytyksiksi Jyväskylässä, Laukaassa, Pihtiputaalla ja Saarijärvellä. Tutkimusajanjaksolla Jyväskylän piirilääkäripiirin pitkäaikaisimmat kättilöt työskentelivät Jyväskylässä ja Laukassa. Jyväskylässä Josefiina Saurio ja Laukassa Ruusa Kienanen työskentelivät koko tutkimusajanjakson ajan. Synnytysluetteloiden mukaan pisimpään ilman kättilöä olivat Toivakka ja Sumiainen. Toivakkaan kättilö tuli synnytysluetteloiden mukaan vuonna 1913 ja Sumiaisiin 1916. Pisin katkos paikkakunnan kättilötilanteessa oli Kivijärvellä. Paikkakunta oli synnytysluetteloiden perustella ilman kättilöä vuodet 1908 - 1910. Tutkimuspaikkakunnista kättilöiden vaihtuvuus oli suurinta Pylkönmäellä. Paikkakunnalla työskenteli vuosien 1909 - 1920 aikana yhteensä seitsemän eri kättilöä. Kättilöt myös liikkuivat piirilääkäripiirin sisällä, jolloin sama kättilö työskenteli useammalla piirilääkäripiirin paikkakunnalla. Kättilöistä Signe Hyytiäinen, Kaisa Jäntti, Lyyli Miekkavaara ja Kaisa Jäntti työskentelivät piirilääkäripiirin sisällä kahdella eri paikkakunnalla. Hilja Janhonen kävi avustamassa synnyttäjiä ainakin viidellä eri paikkakunnalla.¹⁹¹

Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöiden liikkuvuudesta, vaihtuvuudesta ja katkoksista on havaittavissa, kättilöt työskentelivät vaihtelevissa olosuhteissa. Paikkakunnan koko ja sijainti vaikuttivat kättilöiden määrään ja työnsaantimahdollisuuksiin. Siten joillakin kättilöistä oli mahdollisuus työskennellä yhtäjaksoisesti ja pitkään samalla paikkakunnalla, kun osa kättilöistä toimi vain lyhytaikaisesti, vain muutamia kuukausia¹⁹², tietyllä paikkakunnalla.

¹⁹⁰ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1910, 1911, 1913.

¹⁹¹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1909 - 1910.

¹⁹² JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1917, 1920. Esimerkiksi Pylkönmäellä vuonna 1920 Majlis Lindell toimi heinäkuusta lokakuun puoleen väliin ja Tilda Muotkavaara lokakuulta joulukuun puoleen väliin.

5.2. Kätilöiden käyttö synnytysapuna

”Haukivuori touk. 16p:nä 1920, Jyväskylän piirin Herra Piirilääkäri, Konginkankaan kätilön toimesta oli vapaa viime lokakuun kolmas päivä. Oli siinä luulossa, ettei vajaalta vuodelta synnytysluetteloita tarvitse lähettää, niin hukkasin sen. Konginkangas kun on pieni pitäjä ja enimmäkseen vähän käyttävät synnytyksissä kätilöä, niin hyvin muistan missä paikoissa kävin avustamassa synnytyksiä viime vuonna... .. Kunnioittaen Maria Niemi.”¹⁹³

Vaikka Jyväskylän piirilääkäripiirin kätilöiden määrässä tapahtui kasvua koko tutkimusajankohdan ajan, kätilöiden synnytysluetteloiden ja Suomen Virallisen Tilaston syntyvyystilastojen perusteella on havaittavissa, että enemmistö synnytyksistä tapahtui muuten kuin kätilöiden avustamina. Myös Konginkankaalla vuosina 1918 ja 1919 kätilönä toiminut Maria Niemi toteaa kirjeessään Jyväskylän piirilääkärille kätilöiden käytön synnytysapuna olleen vähäistä hänen paikkakunnallaan.¹⁹⁴

Vuosina 1907 - 1920 Jyväskylän piirilääkäripiirin alueella syntyneistä lapsista kätilöt avustivat maailmaan 22,4 prosenttia (Taulukko 3). Prosenttiosuus vaihteli vuosittain, mutta se kasvoi tutkimusajankohdan aikana. Kätilöiden maailmaan avustamien lasten määrä kasvoi 296:sta 729:ään eli 146 %.¹⁹⁵

¹⁹³ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1919.

¹⁹⁴ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1919.

¹⁹⁵ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920; SVT VI Väestötilastoa 42 - 43, 46, 49, 52 - 53, 59.

Taulukko 3. Syntyvyys Jyväskylän piirilääkäripiirissä ja syntyvyys kättilöiden avustamissa synnytyksissä.

Vuosi	Syntyneitä piirilääkäripiirissä	Syntyneitä kättilöiden avustamissa synnytyksissä	Kättilöiden määrä	Kättilöiden avustamien synnytyksien % - osuus piirilääkäripiirin syntyneistä
1907	2536	296	11	12,0 %
1908	2372	277	10	11,7 %
1909	2238	398	14	17,8 %
1910	2217	481	16	21,7 %
1911	2467	463	15	18,8 %
1912	2191	531	13	24,2 %
1913	2018	576	19	28,5 %
1914	2001	574	16	28,7 %
1915	1990	559	16	28,1 %
1916	2248	509	17	22,6 %
1917	2346	481	17	20,5 %
1918	1948	454	17	23,3 %
1919	1528	431	23	30,2 %
1920	2034	729	25	35,8 %
Yhteensä	30134	6759	229	22,4 %

Lähde: JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920; SVT VI Väestötilastoa 42 - 43, 46, 49, 52 - 53, 59.

Suhteuttamalla kättilöiden avustamien synnytyksien määrä koko Jyväskylän piirilääkäripiirin syntyneisiin lapsiin on mahdollista arvioida kättilöiden käyttöä synnytyksinä ja sen kehitystä Jyväskylän piirilääkäripiirissä.¹⁹⁶

Jyväskylän piirilääkäripiirin osalta on havaittavissa, että vielä vuosina 1907 ja 1908 kättilöiden avustamien synnytyksien osuus oli reilu kymmenen prosenttia. Vuodesta 1909 osuus lähti nousemaan ollen 35,8 prosenttia tutkimusajankohdan lopussa vuonna 1920. Näin vuodesta 1907 vuoteen 1920 kättilöiden avustamien synnytysten osuus kasvoi 23,8 prosenttiyksikköä. Kättilöiden avustamien synnytysten osuuden perusteella on siten havaittavissa, että kättilöiden käyttö synnytyksinä lisääntyi kohti vuotta 1920. Todellisuudessa kättilöiden käyttö synnytyksinä oli tätä suurempaa, koska laskettaessa osuus syntyvyyksistä mukana eivät ole kuolleena syntyneet lapset eivätkä kättilöiden

¹⁹⁶ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920; SVT VI Väestötilastoa 42 - 43, 46, 49, 52 - 53, 59.

avustamat keskenmenot. Vuosien 1907 - 1920 aikana kätilöt avustivat 115:sta keskenmenossa ja kuolleita sikiöitä kätilöt avustivat 249 tapauksessa.¹⁹⁷ Merkille pantavaa on lisäksi se, että vuosina 1914 - 1915 kätilöiden lukumäärä oli 16, mutta kätilöiden avustamien synnytyksien osuudet olivat yli 28 %.

Kuten Hilikka Helsti on todennut, tapahtui siirtyminen kansanomaisesta synnytystavasta koulutettujen kätilöiden antamaan synnytystavuun useiden vuosikymmenien kuluessa. Helstin mukaan kansanomaisesta synnytystavasta muodosti hegemonisen kulttuurimallin 1920-luvulle saakka.¹⁹⁸ Helstin osoittama muutos ja kehitys kätilöiden käytössä synnytystavana ovat havaittavissa myös Jyväskylän piirilääkäripiirissä. Kätilöiden käyttö synnytystavana lisääntyi vähitellen ja pitkän aikavälin kuluessa. Kuitenkin kätilöiden käyttö synnytystavana kasvoi tasaisesti kohti 1920-luvun alkua.

5.3 Synnyttäjiä, synnytyksiä ja tehtyjä toimenpiteitä

Jyväskylän piirilääkäripiirin alueella synnyttäjien sosiaalinen tausta oli vaihteleva, joka osaltaan johtui alueen jakautumisesta yhden kaupungin ympärille rakentuneeseen maaseutuun. Maaseudun ja Jyväskylän kaupungin ja sen lähialueiden sosiaalinen rakenne koostui kirjavasta väestöjoukosta. Maaseudun sosiaalinen rakenne muodostui talollisista, torppareista, tilattomasta työväestä ja maalaisäätyläisistä¹⁹⁹. Jyväskylässä ja sen lähialueilla sosiaalinen rakenne koostui käsityöläisistä, kauppiaista, virkamiehistä, palkollisista ja työväestöstä. Oman leimansa kaupungin sosiaalisen rakenteeseen antoi kaupungin rooli koulukaupunkina.²⁰⁰

¹⁹⁷ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1907 - 1920; SVT XI Väestötilasto 42 - 43, 46, 49, 52 - 53, 59.

¹⁹⁸ Helsti 2000, 16, 51 (viite nro 9).

¹⁹⁹ Ks. Laitinen 1988, 112. Maalaisäätyläisiksi luettiin muun muassa papit, nimismiehet ja muut virkamiehet, lääkärit, apteekkarit ja oppikoulujen lehtorit. Keski-Suomen alueelle oli muodostunut säätyläispitäjiä tai -alueita, joissa säätyläiset muodostivat näkyvän ja yhteiskunnallisesti merkittävän ryhmän. Jyväskylän piirilääkäripiiristä tällaisia pitäjiä olivat Laukaa, Jyväskylän maalaiskunta, Saarijärvi ja Viitasaari.

²⁰⁰ Laitinen 1988, 104 - 112, 133 - 135.

Kättilöitä käytti sosiaaliselta taustaltaan kirjava joukko naisia, tavallisista maaseudun naisista Jyväskylän niin sanotun paremman väen naisiin, virkamiesten ja kauppiaiden vaimoihin. Synnyttäjien joukossa oli niin naimisissa olevia kuin naimattomia naisia ja tyttöjä. Nuorimmat synnyttäjät olivat 16-vuotiaita ja vanhimmat 52-vuotiaita. Kättilöiden avustamien naisten joukossa oli myös yksi 55-vuotias nainen, mutta hänen raskautensa päättyi keskenmenoon.²⁰¹

Jyväskylän piirilääkäripiirin alueella kättilöt avustivat vuosittain vaihtelevaa määrää synnyttäjiä. Vuosina 1907 - 1920 kättilöt avustivat yhteensä 7122:ta naista. Vähiten kättilöiden avustamia synnyttäjiä oli vuonna 1908, jolloin kättilöt avustivat 294 naista. Eniten kättilöiden avustamia naisia oli vuonna 1920, jolloin autettuja naisia oli 770. Tutkimusajanjaksolla Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöt avustivat keskimäärin noin 509 synnyttäjiä vuodessa. Määrällisesti eniten synnyttäjiä kättilöt avustivat Jyväskylässä, yhteensä 1076 naista. Jyväskylän kättilöiden avustamien synnyttäjien määrää selittää osaltaan se, että paikkakunnalla toimi muita paikkakuntia enemmän kättilöitä ja alueella asui enemmän väestöä. Alueen ainoassa kaupungissa useammalle kättilölle oli enemmän ”tilausta” kuin maaseudulla. Vähiten synnyttäjiä kättilöt avustivat Sumiaisissa. Avustettujen synnyttäjien vähyys johtui siitä, että kaikilla paikkakunnilla ei ollut kättilöä koko tutkimusajanjakson aikana,²⁰² ei niinkään siitä, etteikö kättilöille olisi ollut tarvetta paikkakunnilla.

Piirilääkäripiirin kättilöiden välillä vuosittaisten avustettujen synnytysten ja synnyttäjien määrä oli vaihtelevaa. Yksittäisenä vuonna eniten synnyttäjiä avusti Äänekosken kättilö Verna Timdahl, joka avusti 94 synnyttäjiä vuonna 1913. Hän avusti keskimäärin kaksi synnytystä viikossa. Avustettujen synnytysten määrä on merkittävä, koska kättilö yleensä viipyi synnyttäjän luona useamman vuorokauden. Timdahlin avustaessa noin kaksi synnytystä viikossa, hänen on täytynyt olla suuren osan vuodestaan töissä.

Vähiten yhden vuoden aikana synnyttäjiä avusti Konginkankaan kättilö Lempi Ritoniemi, joka avusti vuonna 1920 vain yhtä synnyttäjiä. Kyseessä saattoi olla esimerkiksi Ritoniemen tuttava tai synnyttäjä, joka halusi nimenomaan Ritoniemen kättilökseen, koska edellisiltä vuosilta 1918 ja 1919 Ritoniemellä ei ollut lainkaan

²⁰¹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁰² JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

avustettuja synnyttäjiä. Toimiessaan aktiivisesti Konginkankaan kättilönä Ritoniemi avusti 13 - 41 synnyttäjää vuodessa. Ritoniemen poisjäännin työstä voi selittää sillä, että hänellä oli pieniä lapsia.²⁰³ Kuitenkin Ritoniemi on esimerkki siitä, että perheellisen kättilön oli mahdollista työskennellä ja hoitaa ammattinsa kunnolla, mistä osoituksena on Ritoniemen aktiiviurallaan avustamat synnytysmäärät.

Varsinaisen synnytyksen hoitamisen ja avustamisen lisäksi kättilöt tekivät synnytyksen aikana ja sen jälkeen erilaisia toimenpiteitä, esimerkiksi jälkeisten ottaminen käsin tai puristamalla, mikäli ne eivät tulleet ulos itsekseen ja luonnollisesti, sikiön käänös ja ulosveto ja kalvojen puhkaisu. Mikäli synnytys ei päättynyt luonnon avulla, joutuivat kättilöt turvautumaan synnytyksen päättämiseen erilaisten instrumenttien avulla. Kuitenkin useimmissa tapauksissa lääkäri teki koneellisen synnytyksen instrumenttien avulla.²⁰⁴

Tutkimusajanjaksolla yleisin toimenpide, jonka Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöt tekivät, oli jälkeisten ottaminen tai irrottaminen käsin. Jälkeiset otettiin 172 synnytyksessä tai keskenmenossa. Toiseksi eniten kättilöt tekivät jälkeisten ottamista ulos pusertamalla. Tämä toimenpide tehtiin 131 synnytyksessä tai keskenmenossa. Synnytyksistä 51:ssä kättilö joutui tekemään sikiölle käännöksen ja ulosvedon, ja kalvot puhkaistiin 26 synnytyksessä. Perätilan ulosauttaminen jouduttiin tekemään kättilöiden synnytysluettelomerkintöjen mukaan yhdeksässä synnytyksessä. Lisäksi yksi kättilö joutui tekemään synnyttäjälle emättimen tukkimisen^{205 206}.

Synnytysluettelomerkintöjen perusteella kättilö oli joutunut tekemään pihtisynnytyksen yhteensä 16 kertaa. Lääkärin tekemäksi pihtisynnytys oli merkitty 98 synnytyksessä. Kuitenkin tutkimusajanjaksolla pihtisynnytyksiä oli jouduttu tekemään yhteensä 158. Pihtisynnytyksistä 44:lle ei ole merkitty synnytysluetteloihin varmaa tekijää. Tiedossa ei näin ollen ole, tekivätkö nämä pihtisynnytykset kättilö tai lääkäri.²⁰⁷

²⁰³ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁰⁴ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁰⁵ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1918. Synnytysluettelossa ei ole mainintaa minkälainen kyseinen toimenpide oli.

²⁰⁶ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁰⁷ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Oikeus tehdä pihtisynnytyksiä oli ainakin kuudella kättilöllä. He olivat Karstulan Lydia Jokisaarella, Kivijärven Maiju Falckilla, Pihtiputaan Hanna Mykkäsellä, Petäjaveden Hilma Paanasella, Toivakan Helmi Ruokosella ja Viitasaaren Aino Eklundilla. Kirjattuja pihtisynnytyksiä tehneistä kättilöistä eniten kyseiseen toimenpiteeseen joutui turvautumaan Hanna Mykkänen. Hän toimitti pihtisynnytyksen kuusi kertaa vuosien 1909, 1911 ja 1912 aikana. Sekä Maiju Falck että Lydia Jokisaari tekivät molemmat neljä pihtisynnytystä. Falck toimitti pihtisynnytykset vuosina 1913 ja 1915. Jokisaari joutui tekemään pihtisynnytykset vuosina 1909, 1911 ja 1916. Yhden pihtisynnytyksistä Jokisaari teki Kivijärvellä, koska Kivijärven kättilö Maiju Falck oli merkinnyt omaan synnytysluettelonsa kyseisen pihtisynnytyksen Jokisaaren tekemäksi.²⁰⁸ Jokisaaren Kivijärvellä tekemä pihtisynnytys osoittaa, että kättilöt tunsivat toisensa ja he tekivät yhteistyötä. Helmi Ruokonen ja Aino Eklund joutuivat molemmat toimittamaan yhden pihtisynnytyksen, Ruokonen vuonna 1919 ja Eklund vuonna 1920.²⁰⁹

Kättilöiden tekemien pihtisynnytysten määrästä on havaittavissa, että pihtisynnytykset eivät kuitenkaan olleet kovin yleisiä toimenpiteitä. Yleisesti ottaen kättilöiden tekemät synnytykset päättyivät luonnollisesti eikä synnytyksissä tapahtunut komplikaatioita. Tästä osoituksena on se, että synnyttäjien, sikiöiden ja lasten kuolleisuus oli kättilöiden avustamissa synnytyksissä vähäistä. (Taulukko 4 ja Taulukko 5)

Jyväskylän piirilääkäripiirissä vuosina 1907 - 1920 kättilöiden avustamasta 7122 synnyttäjistä kuoli yhteensä 16.²¹⁰ Kuolleiden synnyttäjien lukumäärä tutkimusajanjaksolla oli pieni huomioiden synnyttäjien lukumäärään ja tutkimusajanjakson pituuden. Myös synnyttäjien vuosittaista kuolleisuutta voi pitää vähäisenä, koska enimmillään vuosittainen kuolleiden synnyttäjien lukumäärä oli kolme.

---

²⁰⁸ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁰⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1919 - 1920.

²¹⁰ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Taulukko 4. Jyväskylän piirilääkäripiirissä kätilöiden avustamien synnyttäjien kuolleisuus 1907 - 1920.

Vuosi	Synnyttäjiä	Kuolleita synnyttäjiä	Kuolleiden synnyttäjien %-osuus kätilöiden avustamissa synnytyksissä
1907	309	0	0 %
1908	294	1	0,34 %
1909	413	2	0,48 %
1910	508	1	0,20 %
1911	487	0	0 %
1912	559	1	0,18 %
1913	601	0	0 %
1914	602	1	0,17 %
1915	582	2	0,34 %
1916	536	3	0,56 %
1917	514	1	0,19 %
1918	457	1	0,21 %
1919	472	1	0,21 %
1920	770	2	0,26 %
Yhteensä	7122	16	0,22 %

Lähde: JyMa, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Jyväskylän piirilääkäripiirissä sikiöitä ja vastasyntyneitä kuoli vuosina 1907 - 1920 yhteensä 249 kättilöiden avustamassa 7008 synnytyksessä.²¹¹

Taulukko 5. Sikiöiden ja vastasyntyneiden kuolleisuus kättilöiden avustamissa synnytyksissä Jyväskylän piirilääkäripiirissä 1907 - 1920.

Vuosi	Elävänä syntyneet	Kuolleet	Kuolleisuus %
1907	296	9	3,0 %
1908	277	14	4,8 %
1909	398	11	2,7 %
1910	481	23	4,8 %
1911	463	14	2,9 %
1912	531	19	3,5 %
1913	576	20	3,4 %
1914	574	22	3,7 %
1915	559	18	3,1 %
1916	509	20	3,8 %
1917	481	19	3,8 %
1918	454	17	3,6 %
1919	431	19	4,2 %
1920	729	24	3,2 %
Yhteensä	6759	249	3,6 %

Lähde: JyMa, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²¹¹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Suomessa vuosina 1907 - 1920 kaikkien synnytyksissä kuolleen syntyneiden luku vaihteli 2,3 % ja 2,6 prosentin välillä (Taulukko 6).²¹² Jyväskylän piirilääkärin kättilöiden avustamien synnytyksien kuolleisuusosuutta pienempi luku selittyy sillä, että Suomen prosenttiosuuteen oli laskettu vain kuolleen syntyneiden luku. Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöiden avustamien synnytysten kuolleisuusosuudessa oli mukana kuolleen syntyneet sikiöt ja kuolleet vastasyntyneet. Suurimmillaan näiden osuuksien eri oli 2,5 prosenttiyksikköä ja pienimmillään 0,3 prosenttiyksikköä. Kättilöiden avustamien synnytysten sikiöiden ja vastasyntyneiden kuolleisuusosuus oli suurempi kuin kuolleen syntyneiden osuus, mutta se oli kuitenkin lähellä hyvin lähellä kuolleen syntyneiden osuutta. Koska kättilöiden avustamien synnytysten kuolleisuusosuus oli lähellä kuolleen syntyneiden osuutta, vaikka kättilöiden avustamien synnytysten kuolleisuuteen oli laskettu kuolleen syntyneet ja kuolleet vastasyntyneet, kertoo se siitä, että sikiöiden ja vastasyntyneiden kuolleisuus oli vähäistä kättilöiden avustamisessa synnytyksissä.

Taulukko 6. Kuolleen syntyneiden luku Suomessa 1907 - 1920.

Vuosi	Kuolleen syntyneiden luku
1907	2,3 %
1908	2,4 %
1909	2,5 %
1910	2,5 %
1911	2,6 %
1912	2,5 %
1913	2,5 %
1914	2,6 %
1915	2,6 %
1916	2,6 %
1917	2,6 %
1918	2,5 %
1919	2,5 %
1920	2,6 %

Lähde: SVT VI: Väestötilasto 46, 53, 59.

²¹² SVT VI: Väestötilasto 46, 53, 59.

5.4 Kun raskaus ja synnytys eivät päättyneet onnellisesti

Kätilöt joutuivat auttamaan monenlaisissa vaikeissa synnytyksissä²¹³, koska synnytys ei aina päättynyt onnellisesti, vaikka kätilöt työssään tähän pyrkivät²¹⁴. Huonossa tapauksessa synnytys päättyi lapsen, äidin tai molempien menehtymiseen. Osa sikiöistä menehtyi kätilöiden avusta huolimatta synnytyksen aikana. Osa sikiöistä oli kuollut jo raskauden aikana ennen synnytyksen käynnistymistä. Joissain tapauksissa raskauden päättyminen sikiön kohtukuolemaan johti siihen, että sikiö oli syntyessään mätänemistilassa. Kohtukuolematapauksissa kätilön tehtävänä oli auttaa kuollut sikiö ulos. Synnytyksissä, joissa sikiö jouduttiin ottamaan ulos kohdusta esimerkiksi instrumentteja käyttäen, moni synnyttäjä parani operaation jälkeen.

Jyväskylän piirilääkäripiirissä kaikilla piirilääkäripiirin paikkakunnilla kätilöt joutuivat avustamaan synnytyksissä, jotka eivät päättyneet onnellisesti. Kätilöiden synnytysluetteloihin tekemien merkintöjen perusteella Jyväskylän piirilääkäripiirissä kätilöt kohtasivat niin sikiöiden ja vastasyntyneiden kuin äitien kuolemia. Jyväskylän piirilääkäripiirin kätilöiden synnytysluettelomerkintöjen mukaan sikiön tai vastasyntyneen kuoleman syynä olivat esimerkiksi sikiön menehtyminen kohtuun raskauden aikana tai enneaikainen synnytys.²¹⁵

Kohtukuolemasynnytyksessä avusti muun muassa Kivijärvellä toiminut Elina Liukkonen vuonna 1918. Hänet oli kutsuttu avustamaan synnyttäjää, joka ei ollut tuntenut sikiön liikkeitä kolmeen viikkoon. Syntyessään sikiö oli Liukkosen synnytysluettelon mukaan aivan mätänemistilassa. Synnytyksen aikana synnyttäjä oli heikko. Liukkosen merkinnän mukaan synnyttäjän sai synnytyksen jälkeen kolmantena vuorokautena kuumetta, mutta hän parani kuumeesta hyvin.²¹⁶

Merkintä kohtukuolemasta löytyy myös Jyväskylässä toimineen Aino Kuukkasen vuoden 1916 synnytysluettelosta ja äänekoskelaisen Liisa Koivistoisen vuosien 1918 ja 1920 synnytysluetteloista. Molemmissa Koivistoisen avustamissa synnytyksissä sikiö oli syntyessään mätänemistilassa. Yhden sikiöistä napavarsi oli kietoutunut neljä kertaa

²¹³ Markkola 2012, 304.

²¹⁴ KL 5/1913, 74.

²¹⁵ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1907 - 1920.

²¹⁶ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1918.

kaulan ympäri. Toisen sikiön liikkeitä synnyttäjää ei ollut tuntenut noin kolmeen viikkoon ennen synnytystä.²¹⁷

Jyväskylässä työskennellyt Hanna Honkanen kuvaa synnytysluettelossaan hieman samanlaisen synnytyksen kuin Äänekosken Liisa Koivistoinen. Vuonna 1920 Honkanen avusti synnytyksessä, jossa sikiö oli kuollut kohtuun raskauden aikana. Syntyessään sikiö oli mädäntyneessä tilassa, napavarsi kolme kertaa tiukasti kaulan ympäri. Honkasen synnytysluettelomerkinnän mukaan synnytyksen jälkeen synnyttäjää parantui ja voi hyvin.²¹⁸

Ennenaikaisista synnytyksistä ovat raportoineet Sumiaisten kättilö Maria Häkkinen, Toivakan kättilöt Helmi Lehtonen ja Linda Honkanen. Häkkisen ja Lehtosen synnytysluetteloiden mukaan ennenaikaisesti syntyneet lapset elivät vain vähän aikaa synnytyksen jälkeen, mutta Honkasen synnytysluettelossa ei ole mainintaa lapsen kuolemasta.²¹⁹

Petäjävedellä Hilma Paananen avusti vuosina 1914 ja 1920 ennenaikaisesti synnyttäneitä naisia. Ennenaikaisten synnytyksien taustalla olivat ilmeisesti synnyttäjien sairaudet. Paanasen merkintöjen mukaan toisella naisista oli keuhkotauti ja toisella espanjankuume. Keuhkotautia sairastaneen naisen lapsi selvisi hengissä ennenaikaisesta synnytyksestä huolimatta, koska synnytysluettelossa lapsi oli merkitty eläväksi. Lapsen äiti menehtyi neljä viikkoa synnytyksen jälkeen. Toisessa Paanasen kirjaamassa tapauksessa espanjankuume aiheutti seitsemännellä kuulla tapahtuneen keskenmenon ja sikiön kuoleman. Synnyttäjää kuoli neljän vuorokauden kuluttua synnytyksestä.²²⁰

---

²¹⁷ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1916, 1918, 1920.

²¹⁸ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1920.

²¹⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1913, 1914, 1920.

²²⁰ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1914, 1920.

Raskauden tai synnytyksen aikaiset komplikaatiot olivat sikiön ja vastasyntyneen kannalta vaarallisia. Käden tuleminen ulos kohdusta, esiinluiskahtanut napavarsi tai etinen istukka saattoivat olla hengenvaarallisia sikiölle. Napavarren esiinluiskahdus oli vaarallinen, koska tällöin sikiö joutui hapenpuutteen vaaraan. Etisen istukan vaarallisuus aiheutui siitä, että etinen istukka sulki osittain tai kokonaan synnytyskanavan kohdunkaulan sisäsuulla.²²¹

Saarijärvellä kätilönä työskennellyt Wilhemiina Wäätänen kertoo synnytysluetteloissaan kolmesta synnytyksestä, jotka johtivat etisen istukan vuoksi sikiön kuolemaan. Yhdelle sikiöistä jouduttiin tekemään lisäksi käännös jalkatilaksi ennen kuin sikiö saatiin autettua syntymään. Käännöksen toimitti lääkäri Arppe. Kahdessa muussa synnytyksessä etisen istukan lisäksi synnyttäjän istukka oli irtaantunut, mikä osaltaan vaikutti sikiöiden menehtymiseen. Lisäksi Wäätäsen synnytysluetteloihin tekemien merkintöjen mukaan yhdessä hänen avustamassaan synnytyksessä sikiön kuoleman aiheutti napavarren esiinluiskahtaminen.²²²

Uuraisten kätilön Kaisa Jäntin synnytysluetteloissa on vuosilta 1917 ja 1919 maininnat kahdesta hänen avustamassaan synnytyksestä, joissa sikiön napavarsi oli luiskahtanut esiin. Sikiöt menehtyivät napavarren esiinluiskahtamiseen.²²³ Kivijärvellä toiminut Maiju Falck kuvaa vuoden 1912 synnytysluettelossaan erästä synnytystä, jossa sikiön kuoleman oli aiheuttanut käden ulos tuleminen. Falck on kirjannut synnytysluettelonsa, kuinka hänen saapuessaan paikalle sikiö oli jo kuollut, ja sikiön käsi oli näkyvissä. Synnytyksessä Falckin tehtäväksi jäi tehdä sikiölle käännös ja vetää sikiö ulos. Käännöksellä Falck muutti sikiön asennon siten, että tämä syntyi jalat edellä.²²⁴

Komplikaatioiden vuoksi sikiö menehtyi Äänekosken kätilön Liisa Koivistaisen avustamissa synnytyksissä. Koivistaisen synnytysluetteloissa on merkinnät, kuinka vuosina 1914 ja 1918 sikiö menehtyi synnytyksen aikana. Vuonna 1914 avustetussa synnytyksessä Koivistainen huomasi sisätutkimuksessa, että sikiön tarjoutuva osa oli olkapää. Koivistainen teki sikiölle käännöksen, jotta sikiö syntyisi jalat edellä.

²²¹ Saarikoski 1994, 86, 158.

²²² JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1908, 1915.

²²³ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1917, 1919.

²²⁴ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1912.

Kuitenkin hänen alkaessa tehdä käännöstä sikiö oli kuollut. Vuoden 1918 synnytyksessä sikiön leuka kääntyi synnytyksen aikana etupään häpyluun reunaan. Lääkäri auttoi sikiön pään ulos, mutta sikiö kuoli päätä ulos autettaessa.²²⁵

Moni kätilö on raportoinut erilaisista pään tai kehon kehityshäiriöistä.²²⁶ Erilaiset pään tai kehon kehityshäiriöt olivat kätilöiden synnytysluetteloiden perusteella sikiön ja vastasyntyneen kannalta kohtalokkaita. Jyväskyläläinen kätilö Josefiina Saurion avusti vuosina 1910, 1914 ja 1918 synnyttäjiä, joiden sikiöt kuolivat vesipään vuoksi. Vuonna 1918 yksi Saurion avustaman synnyttäjän lapsi kuoli, koska lapsi oli rujokas ja ilman pääläen luita.²²⁷ Pylkönmäen kätilö Saara Mikkola avusti synnyttäjää, jonka vastasyntyneellä lapsella ei ollut takaraivossa lainkaan luita, ja suuri vesipussi lähti luitten reunoista. Lapsi menehtyi 11 päivän vanhana.²²⁸

Toivakassa työskennelleen kätilön Helmi Lehtosen synnytysluetteloista löytyy kolme mainintaa sikiöistä, jotka olivat syntyneet kuolleena pään epämuodostuman vuoksi.²²⁹ Kivijärven Maiju Falckin vuoden 1912 synnytysluettelossa kerrotaan yhden lapsen syntyneen epämuodostuneena. Lapsen vatsa oli tavallista isompi ja pingottunut, lisäksi lihaskudos kasvoissa ja kaulassa oli paksu. Synnytyksen jälkeen lapsi eli vain neljä minuuttia. Synnyttäjän yleinen vointi synnytyksessä oli kuitenkin hyvä ennen ja jälkeen synnytyksen.²³⁰

Joissain tapauksissa synnytyksessä jouduttiin turvautumaan instrumenttien käyttöön, jotta vesipäinen sikiö saatiin autettua ulos kohdusta. Tällaiset tapaukset löytyvät Pihtiputaalla kätilönä toimineen Hanna Mykkäsen ja Viitasaarella työskennelleen Edla Paanasen synnytysluetteloista. Mykkänen avusti vuonna 1913 synnyttäjää, jonka vesipäiselle sikiölle jouduttiin tekemään pään rikkominen. Mykkäsen synnytysluettelomerkinnän mukaan sikiö oli tainnutettu ennen toimenpidettä, johon sikiö menehtyi.²³¹

²²⁵ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1914, 1918.

²²⁶ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²²⁷ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1910, 1914, 1918.

²²⁸ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1919.

²²⁹ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1918, 1919.

²³⁰ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1912.

²³¹ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1913.

Edla Paanasen vuoden 1912 synnytyluettelon mukaan vesipäisen sikiön synnytyksessä lääkäri joutui tekemään sikiölle niskan leikkauksen, jotta sikiö saatiin otettua ulos. Synnytyksessä synnyttäjällä oli kova verenvuoto synnytyksen aikana. Paanasen mukaan synnyttaja oli heikko ennen ja jälkeen synnytyksen, mutta hän selvisi vaikeasta synnytyksestä.²³²

Kätilöiden synnytyluetteloiden perusteella kaksossynnytys oli riski sikiöiden ja vastasyntyneiden synnytyksestä selviämisen kannalta. Usea kätilö on kuvannut synnytyluetteloissaan, kuinka jompikumpi kaksossikiöistä syntyi kuolleena. Synnytyluetteloiden perusteella on havaittavissa, että syntymisjärjestyksellä ei ollut vaikutusta siihen kummalle sikiöistä synnytys oli kohtalokas. Kätilöiden kirjaamissa kaksossynnytyksissä kuolleena on syntynyt ensimmäisenä ja jälkimmäisenä syntyneitä sikiöitä. Huonossa tapauksessa molemmat kaksosista kuolivat synnytykseen.²³³

Kaksossynnytyksistä kirjauksen synnytyluetteloihin ovat tehneet muun muassa Kivijärven, Pihtiputaan, Pylkönmäen, Viitasaaren ja Äänekosken kätilöt. Viitasaaren Edla Paananen avusti vuonna 1907 kaksosia odottanutta naista. Paanasen synnytyluetteloon merkitsemien tietojen mukaan synnyttaja oli kovin turvoksissa ennen synnytystä, ja synnytyksen aikana voinniltaan heikko. Paanasen täytyi avustaa jälkimmäisenä syntyneitä äidin ja sikiön hengen tähden. Ilmeisesti jälkimmäisenä syntynyt kuitenkin menehtyi synnytyksessä, koska toinen lapsista oli Paanasen synnytyluettelossa merkitty kuolleeksi. Paananen avusti myös vuonna 1911 kaksosia odottanutta naista. Toinen kaksosista oli kuollut kolme päivää ennen synnytystä ja oli siksi mätänemistilassa.²³⁴

Pihtiputaan kätilö Hanna Mykkänen avusti vuonna 1911 myös kaksossynnytyksessä. Ensimmäinen lapsi syntyi elävänä, mutta toiseksi syntyneen napavarsi luiskahti esiin, ja sikiö kuoli tämän vuoksi. Synnyttäjän tila oli heikko synnytyksen aikana, ja hän kärsi verenvuodosta synnytyksen jälkeen. Kuitenkin synnyttaja selvisi hengissä synnytyksestä.²³⁵

---

²³² JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1912.

²³³ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1907 - 1920.

²³⁴ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1907 - 1920.

²³⁵ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytykset 1911.

Kivijärvellä Maiju Falck avusti vuonna 1912 kaksosia odottanutta naista. Nainen synnytti kaksoset ennenaikaisesti. Lapset menehtyivät muutama tunti synnytyksen jälkeen. Pylkönmäen kättilö Siiri Salomaa avusti vuonna 1913 kaksossynnytyksessä, jossa toinen kaksosista syntyi elävänä, mutta toinen kuolleena.²³⁶

Äänekosken Liisa Koivistoisen kirjaamassa vuonna 1918 tapahtuneessa kaksossynnytyksessä ensimmäisenä syntynyt lapsi oli syntynyt kuolleena. Koivistoisen synnytysluettelomerkintöjen mukaan hänet oli haettu paikalle vasta seuraavana päivänä, joten ensimmäisen lapsen kuolemaan saattoi vaikuttaa se, että äiti oli synnyttänyt ilman kättilön apua. Koivistoisen tultua paikalle toinen lapsista syntyi luonnollisesti ja elävänä.²³⁷

Sikiön ja vastasyntyneen kuolemaan saattoi vaikuttaa se, missä vaiheessa synnytystä kättilö haettiin synnytysavuksi, ja oliko lapsi syntynyt kättilön avustuksella. Tämä on havaittavissa Paanasen ja Koivistoisen vuosilta 1911 ja 1918 kirjaamista kaksossynnytyksistä. Pylkönmäellä työskennelleen Emmi Rautavaaran vuoden 1914 synnytysluettelossa on myös tähän viittaava merkintä. Rautavaaran synnytysluettelomerkinnän mukaan eräs synnyttäjä oli ollut ”puoskarin”²³⁸ hoidossa monta vuorokautta ennen kuin hänet oli haettu paikalle. Rautavaaran saavuttua paikalle sikiön sydänääniä ei kuulunut. Sikiö oli menehtynyt apuvaimon hoidossa.²³⁹

Joissain hyvin vaikeissa synnytystapauksissa synnytys jouduttiin päättämään koneellisen synnytysopin mukaisesti ja instrumentteja käyttäen. Instrumenttien käyttöön ryhdyttiin viimeisenä pakkotoimenpiteenä, kun synnytys piti päättää mahdollisimman nopeasti. Instrumenttien käyttöön jouduttiin turvautumaan, kun synnyttäjän henki oli vaarassa eikä sikiön henkeä voitu pelastaa.²⁴⁰ Vaikeissa synnytyksissä synnytyksen päättämisen instrumenttien avulla toimitti yleensä lääkäri.²⁴¹

²³⁶ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1912 - 1913.

²³⁷ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1918.

²³⁸ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1914.

²³⁹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1911, 1914, 1918.

²⁴⁰ Hahl 1918, 5.

²⁴¹ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Jyväskylän piirilääkäripiirissä vaikeat synnytykset olivat kättilöiden synnytysluetteloiden perusteella harvinaisia. Vuosina 1907 - 1920 kättilöt avustivat 7122 synnyttäjää. Kuitenkin vain kahdessa synnytyksessä kuolleelle sikiölle jouduttiin tekemään paloittelu ja pihtisyntyys. Neljässä synnytyksessä kuolleelle sikiölle jouduttiin tekemään päänpuhkaisu sikiön saamiseksi ulos kohdusta. Sikiön päänmurkaus toimitettiin 12 synnytyksessä.²⁴²

Kahden päänmurkaustapauksen kohdalla ei ole varmuutta, oliko sikiö ennen toimenpiteeseen ryhtymistä elossa vai ei. Näissä tapauksissa sikiölle pään murkauksen toimitti lääkäri. Koska toimenpiteen suoritti lääkäri, on oletettavaa, ettei kättilöillä ollut oikeutta toimittaa kohdussa olevalle elävälle sikiölle kuolettavia toimenpiteitä.²⁴³ Kuten nämä kaksi tapausta osoittavat, vaikeissa synnytyksissä, joissa äidin ja sikiön henki olivat vaarassa, jouduttiin tekemään päätöksiä siitä, että kumman henki oli arvokkaampi, äidin vai sikiön.

Synnyttäjien kohdalla menehtymisen lapsivuoteessa saattoi aiheuttaa esimerkiksi lapsivuodekuume, synnytyskouristukset tai kohdun repeämä.²⁴⁴ Lapsivuodekuume oli vaarallinen ja pelätty tauti. Sen aiheutti infektio, joka aiheutti tulehduksen kohtuun lapsivuodeaikana.²⁴⁵ Synnytyskouristus oli aina erittäin vaarallinen sekä äidille että lapselle. Kouristukset muistuttivat epileptistä -kohtausta, jossa suuret lihasryhmät kouristelivat ja kouristelusta seurasi tajuttomuus. Kouristuksessa hengitys vaikeutui tai estyi, joten tilapäisesti myös sikiön hapetus kärsi.²⁴⁶

---

²⁴² JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁴³ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920. Ks. Hahl 1918. Esimerkiksi Carl Hahlin Koneellisen lapsenpäästöaidon oppikirja kättilöille -kirjassa ei opeteta kättilöille pään rikkomista tai murkausta. Koska vuonna 1911 Hannan Mykkäsen avustamalle naiselle sikiön päänrikkomisen teki lääkäri, on oletettavaa, että kättilöt eivät saaneet toimittaa kohdussa olevalle elävälle sikiölle pään rikkomista tai murkausta. Tähän viittaisi myös *Kättilölehteen* 5/1913 kirjoittaneen ”Nälkämaan kättilön” maininta siitä, että kättilöillä ei ollut oikeutta tehdä sikiölle pään avausta.

²⁴⁴ JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁴⁵ Saarikoski 1994, 187.

²⁴⁶ Saarikoski 1994, 164.

Kohdun repeämä saattoi tulla ennen synnytyksen käynnistymistä, mutta repeämä aiheutui tyypillisesti synnytyssupistusten aiheuttamana. Tyypillisesti kohdun repeämä oli äkillinen katastrofi, jolloin synnyttäjällä koki voimakasta kipua ja shokkioireita, sikiön syke joutui ahdinkotilaan ja emättimestä tuli veristä vuotoa. Repeämä saattoi ilmetä myös vähäisemmin oirein. Tällöin repeämän epäilyn pystyi toteamaan vasta lapsen syntymän jälkeen, synnyttäjän kivuliaisuuden ja sisäisen ja ulkoisen verenvuoden perusteella.²⁴⁷

Jyväskylän piirilääkäripiirissä kätilöt ovat vuosina 1907 - 1920 raportoineet 7122 synnytyksessä olleen 20 synnytyskouristustapausta ja 24 kuumetapausta. Kuumetapauksissa ovat mukana lapsivuodekuumeet ja lapsivuodeaikana havaittu lämmönnousu. Varmoja kohdunrepeämätapauksia oli kaksi.²⁴⁸ Synnytyksissä synnyttäjille aiheutuneet komplikaatiot olivat harvinaisia, koska koko tutkimusajanjaksolla synnytyskouristus- ja kuumetapauksia oli alle kaksi tapausta vuodessa. Kohdunrepeämät olivat vielä harvinaisempia, koska tapauksia oli koko tutkimusajanjaksolla vain kaksi.

Vaikka synnytyksissä äideille tulleet komplikaatiot olivat harvinaisia, olivat nämä aina todellinen riski heille. Molemmat synnytyслуetteloihin kirjatut kohdunrepeämätapaukset johtivat synnyttäjän kuolemaan.²⁴⁹ Synnytyskouristuksista äidit ja lapset selvisivät vaihtelevasti. Kivijärven kätilö Elina Liukkonen raportoi vuonna 1916 synnyttäjistä, joka sai synnytyksen alkaessa kouristuskohtauksen. Synnyttäjällä meni tajuttomaksi, jossa tilassa hän oli koko synnytyksen ajan. Kouristuskohtauksia oli viisi ennen synnytystä. Synnytys tapahtui luonnollisesti, mutta synnytyksen jälkeen synnyttäjällä sai yhden pitkän kouristuksen. Kouristuskohtausten vuoksi kätilö kutsui lääkärin paikalle laskemaan synnyttäjää verta. Lääkärin toimenpiteestä huolimatta synnyttäjällä kuoli kuusi ja puoli tuntia synnytyksen jälkeen. Myös lapsi menehtyi synnytyksessä.²⁵⁰

---

²⁴⁷ Uotila 2012, 502.

²⁴⁸ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁴⁹ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1910, 1915.

²⁵⁰ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1916.

Saarijärvelle vuonna 1915 Wilhelmiina Wäätäsen avustama synnyttäjä kuoli myös synnytuskouristusten vuoksi. Synnyttäjä sai kuusi kertaa kouristuskohtauksen. Lääkäri joutui tekemään synnyttäjälle pihtisynnytyksen, jotta sikiö saataisiin autettua mahdollisimman nopeasti ulos. Synnyttäjä menehtyi kouristuskohtauksiin, mutta oletettavasti lapsi selvisi synnytyksestä, koska Wäätänen ei ollut merkinnyt lasta kuolleeksi.²⁵¹

Kätilöiden synnytysluetteloiden perusteella kouristuskohtaus ei aina johtanut synnyttäjän kuolemaan. Petäjavedellä Hilma Paananen avusti vuonna 1910 naista, joka sai synnytyksessään synnytuskouristuksia. Paanasen merkintöjen mukaan synnytys oli alkanut 11.11. ja päättyi 12.11. Kouristusten vuoksi nainen meni tajuttomaksi, josta tilasta nainen tuli tajuihinsa vasta 13.11. Lapsi menehtyi synnytyksessä.²⁵²

Jyväskylässä Aino Kuukkanen avusti vuonna 1912 samansuuntaisessa synnytyksessä kuin Hilma Paananen. Kuukkasen avustama synnyttäjä sai heti synnytyksen jälkeen kolme kouristuskohtausta. Kuukkanen ei ollut kirjannut synnyttäjän myöhemmästä voinnista mitään, joten oletettavasti hän selvisi synnytyksestä kouristuksista huolimatta. Sikiö menehtyi synnytyksessä.²⁵³

Myös kuumetapauksista synnyttäjät selvisivät vaihtelevasti. Vuonna 1909 Aino Kuukkasen Jyväskylässä avustama synnyttäjä sai synnytyksen viidennellä vuorokaudella lapsivuodekuumeen, johon synnyttäjä myöhemmin menehtyi. Kätilöiden synnytysluetteloissa on useita mainintoja, joiden mukaan synnyttäjät selvisivät hengissä lapsivuodenaikaisesta kuumeesta huolimatta.²⁵⁴ Synnyttäjien selviämiseen kuumetapauksista vaikutti se, että oliko kuume lapsivuodekuumeen aiheuttamaa vai muuta lämmönnousua.

---

²⁵¹ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1915.

²⁵² JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1910.

²⁵³ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1916.

²⁵⁴ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Myös *Kättilölehteen* kirjoittaneet kätilöt kertoivat avustamistaan synnytyksistä, jotka eivät päättyneet aina niin onnellisesti. Nimimerkin ”Kättilö saaristossa” kertomassa tapauksessa hän oli joutunut tekemään sikiölle dekapitatsiooniksi kutsumansa operaation eli sikiön kaulanleikkauksen koukkuhaalla. Ennen kuin kätilö oli haettu paikalle, synnyttäjää oli avustanut apuvaimo. Kätilö joutui tekemään operaation, koska sikiö, jonka käsi oli esiinluiskahtanut ulos kohdusta, oli kuollut ja poikkatilassa. Lisäksi synnyttäjä oli heikossa kunnossa, eikä hänellä ollut lainkaan supistuksia.²⁵⁵

Ennen operaatioon ryhtymistä kätilö yritti tehdä sikiölle käännöksen, mutta havaitsi käännöksen tekemisen mahdottomaksi. Näin ollen kätilö pisti synnyttäjän sisään pienen koukkuhaan, jolla erotettaisiin pää vartalosta. Kun koukkuhaka oli lujasti kiinni, teki kätilö pari voimakasta kierrosta, jolloin kaulanikamat murtuivat. Sitten kätilö leikkasi saksilla jänteet ja pehmeät osat poikki, kuitenkin jättäen sormenlevyisen liuskan, joka yhdisti pään ja vartalon. Lopuksi kätilö otti kuolleen sikiön ulos. Synnyttäjä kuitenkin tuli operaation jälkeen terveeksi.²⁵⁶

Nimellä ”Kättilö” kirjoittanut kätilö kertoo avustamastaan synnytyksestä, jossa vesipäiselle sikiölle täytyi tehdä päänpuhkaisu saksilla. Kun hyvistä supistuksista huolimatta kohdunsuu ei suurentunut, ja sikiön sydänäänät kävivät heikommiksi, lähetti kätilö hakemaan kunnanlääkärin paikalle. Saavuttuaan lääkäri huomasi sikiön sydänäänien loppuneen. Päänpuhkaisu täytyi tehdä, koska pihtisynnytys oli mahdoton ja hyödytön. Päänpuhkaisun toimitti lääkäri. Synnytyksen jälkeen äiti voi hyvin ja parantui täysin terveeksi.²⁵⁷

Kättilöiden avustamat synnytykset, jotka eivät päättyneet onnellisesti, kertovat omalta osaltaan kätilöiden ammatin osin raadollisestakin arjesta. Jokainen kätilö joutui työssään kohtamaan niin synnyttäjien kuin sikiöiden ja vastasyntyneiden kuolemia. Vaikka jokaisen kätilön pyrkimyksenä oli suoriutua työstään mahdollisimman hyvin ja auttaa lapsi onnellisesti maailmaan, ei tämä kaikkien synnytyksien kohdalla ollut mahdollista. Osassa synnytyksiä kätilöt eivät voineet kuolemalle mitään, mikäli sikiö oli

---

²⁵⁵ KL 2/1900, 37.

²⁵⁶ KL 2/1900, 37.

²⁵⁷ KL 3/1909, 37.

menehtynyt jo ennen synnytystä. Toisaalta on tärkeä huomioida, että lähtökohtaisesti kätilöiden avustamat synnytykset päättyivät onnellisesti, ja hyvin vaikeat synnytykset olivat harvinaisia. Lisäksi vaikeista instrumentein päätetyistä synnytyksistä synnyttäjät selvisivät useimmiten hengissä²⁵⁸, mikä toimenpiteeseen ryhdyttäessä oli ollut myös tarkoitus.

---

²⁵⁸ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

6 KÄTILÖYS

Koulutuksen ja ammattiosaamisen myötä kätilöille kehittyi oma ammatti-identiteetti ja -ylpeys²⁵⁹, joka näkyi kätilönä olemisessa ja toimimisessa eli kätilöydessä. Kätilöys vaikutti niin oman ammattitaidon ja -identiteetin tiedostamiseen kuin suhtautumiseen kouluttamattomaan synnytysapuun ja synnyttäjiin. Tässä luvussa käsittelemme kätilöiden omaamaa ammatti-identiteettiä sekä suhtautumista kouluttamattomaan synnytysapuun ja itse synnyttäjiin.

6.1 Ammatti-identiteetti

Lähdeaineistosta ilmenee, kuinka kätilöille oli kehittynyt oma ammatti-identiteetti, joka perustui koulutuksella hankittuun ammattiosaamiseen ja ammattiylpeyteen. Lea Henrikssonin mukaan koulutus tuottaa sekä muodolliset, virallisesti määritellyt pätevyudet, tiedot ja taidot että moraaliset pätevyudet: muun muassa ammattietiikan ja -kielen sekä ammattiylpeyden. Nämä asiat näkyivät myös kätilöiden kirjoituksissa ja suhtautumisessa omaan ammattiin ja ammatti-identiteettiin. Osa kätilöistä puhui jopa kätilökunniasta, joka velvoitti heitä hoitamaan työnsä kunnialla ja äidin ja vastasyntyneen terveyden turvaamiseksi.²⁶⁰

Kirsi Vainio-Korhonen on esittänyt, kuinka jo varhaisimmat koulutetut kätilöt korostivat ammatillista statustaan, vaikka koulutuksen on ajateltu tulleen naisten ammatillisen identiteetin osaksi vasta 1800-luvun jälkipuolella kansakoulunopettajien ja sairaanhoitajien ammatin myötä.²⁶¹ Näin ollen koulutettujen kätilöiden ammatillinen identiteetti ja ammattistatus ovat kehittyneet pitkän ajan kuluessa, jo ennen laajemman naiskoulutuksen alkua.

Koulutuksen tuoma ammattitaito ja ammatti-identiteetti näkyvät nimimerkin ”Kättilö saaristossa” kirjoituksessa. Kätilö tunsu itsensä jokseenkin rauhalliseksi, kun häntä tultiin hakemaan synnyttäjän luokse, joka hakijan mukaan oli kuolemaisillaan ja sikiö poikkutilassa. Kätilön rauhallisuus johtui muutamia kuukausia aiemmin saadusta

---

²⁵⁹ Henriksson 1998, 22.

²⁶⁰ KL 1900 - 1920.

²⁶¹ Vainio-Korhonen 2012, 29.

opetuksesta käyttää instrumentteja apuna synnytyksessä.²⁶² Oma ammattitaito ja synnyttäjän tuntemus olivat kätilöillä niin vahvat, että vain harvinainen raskaus saattoi johtaa tilanteeseen, että kätilö ei päässyt täyteen varmuuteen sikiön tilasta. Näin tapahtui nimimerkille ”Kätilö” vesipäisen sikiön kohdalla, kun hän ensimmäistä kertaa 19-vuotisella urallaan ei päässyt täyteen varmuuteen sikiön tilasta.²⁶³

Viitasaarelaisen Edla Paanasen, joka kirjoitti myös maaseudun pitkistä välimatkoista, kirjoituksesta on havaittavissa oman ammatti-identiteetin arvostus ja luottamus omaan ammattitaitoon. Yllätyksenä tulleen kolmossynnytyksen Paananen hoiti yksin luottaen omaan koulutuksen kautta saamaansa ammattitaitoon. Paananen hoiti synnytyksen itse, vaikka joidenkin muiden kätilöiden mielestä hänen olisi pitänyt hakea lääkäri auttamaan synnytyksessä. Osasyynä synnytyksen yksin hoitamiseen oli pitkä matka lääkärin luokse. Maaseudun kätilönä Paananen tiesi, että tällaisissa tilanteissa ei pystynyt hakemaan lääkäriä, vaan oli luotettava omaan osaamiseen ja ammattitaitoon.²⁶⁴

Vaikka osa kätilöistä kertoi kirjoituksissaan harmitellen yöllisistä lähdoistä ja pitkistä välimatkoista synnyttäjien luokse, heidän kirjoituksissaan on myös havaittavissa velvollisuudentuntoa synnyttäjiä kohtaan ja ylpeyttä omaa ammattitaitoa kohtaan. Ida Paananen avusti hankalan ja pitkään kestäneen synnytyksen ilman lääkärin apua. Hän oli joutunut kysymään lääkäriä avuksi synnytykseen, mutta naapuripitäjästä tuleva lääkäri ei heti suostunut tulemaan vaan vasta kun olisi ollut todella tarpeen. Koska lääkäri ei tullut heti, jäi Paananen odottamaan synnytyksen kehittymistä ja hoiti sen itse myös päätökseen²⁶⁵ omalla ammattitaidollaan, johon lääkäri nähtävästi luotti.

Kätilön velvollisuudentunnosta synnyttäjiä kohtaan kertoo, kuinka naimattoman ja irtolaisena pidetyn naisen luokse yöllä haettu Nanna Flinkman lähti synnyttäjän luokse, vaikka oli sairaana. Flinkman lähti synnyttäjän luokse, koska ei halunnut, että hänen luultiin pitävän synnyttäjää huonona ihmisenä ja siksi tekeytyneen sairaaksi.²⁶⁶ Näin velvollisuudentunto ja kätilökunnia saivat osan kätilöistä työskentelemään sairaina ja oman terveyden kustannuksella.

---

²⁶² KL 2/1900, 37.

²⁶³ KL 3/1909, 37.

²⁶⁴ KL 2/1901, 32 - 33.

²⁶⁵ KL 6/1920, 133.

²⁶⁶ KL 5/1914, 74.

Ammattilypeys ja velvollisuudentunto sekä oman ammattitaidon arvostus ovat havaittavissa myös nimimerkki ”Nälkämaan kättilön” kirjoituksesta, vaikka hänen kirjoituksensa sävy muuten on negatiivinen. Vaikka ”Nälkämaan kättilön” mukaan työn rasittavuus ja edesvastuu velvollisuuksista painoivat, piti synnytykset saada päättymään onnellisesti. Tätä kättilön mukaan vaati

”...epäämättömästi omatunto, kättilökunnia ja ennen kaikkia kärsivän kanssaihmisemme henki, terveys ja vastainen hyvin vointi, sekä tuon uuden ihmistaimen terveys ja onnellinen kehittyminen...”²⁶⁷

Näin kättilön ammattilypeys ja kättilökunnia velvoittivat häntä hoitamaan työnsä niin hyvin, että synnyttäjät ja vastasyntyneet voivat hyvin ja terveesti synnytyksen jälkeen.²⁶⁸

”Nälkämaan kättilö” tiedosti myös oman ammattitaitonsa merkityksen. Kättilön mukaan hänen piirinsä alueella kättilön käyttö synnytysapuna oli suurta väkilukuun ja alueen hajanaisuuteen nähden. Lisäksi ”Nälkämaan kättilö” ei kertomansa mukaan avustanut vain omassa maantieteellisesti laajassa piirissään, vaan häntä pyydettiin synnytysavuksi myös kolmeen hänen piiriään ympäröivään pitäjään. ”Nälkämaan kättilö” haettiin naapuripitäjiin, koska hän osasi hoitaa ja päättää säännöttömän synnytyksen sekä osasi avustaa koneelliseen synnytysoppiin kuuluvia synnytyksiä. Hänen taitoihinsa luotettiin laajalla alueella, mikä näkyi sekä suurena kättilön käyttönä että naapuripitäjien puolelta tulleina synnytysapupyynnöinä.²⁶⁹

Oman ammattitaidon merkityksen tiedostamista kuvaa myös se, kuinka ”Nälkämaan kättilön” kertoman mukaan hänen 20-vuotisen uransa aikana lääkäri oli ollut vain kerran hänen apunaan vaikeassa synnytyksessä. Tuolloin elävälle sikiölle piti tehdä päänavaus²⁷⁰, jonka tekemiseen kättilöillä ei ollut oikeutta, ja lääkäri piti hakea paikalle 90 kilometrin päästä. ”Nälkämaan kättilön” mukaan hänen itse tylsillä pihdeillä toimittamissaan koneellisissa synnytyksissä sikiö syntyi aina elävänä, jos sikiössä oli varmat elonmerkit koneelliseen synnytykseen ryhdyttäessä. Kättilön mukaan myös

---

²⁶⁷ KL 5/1913, 74.

²⁶⁸ KL 5/1913, 74.

²⁶⁹ KL 5/1913, 74.

²⁷⁰ Ks. s. 56, alaviite 240.

kaikki synnyttäjät tulivat terveiksi hänen tekemänsä koneellisen synnytyksen jälkeen. Kerran ”Nälkämaan kätilö” oli joutunut tekemään kuolleelle sikiölle päänavauksen ja kerran käyttämään koukkua saadakseen sikiön ulos ja synnytyksen päätökseen. Kaikki koneelliset synnytykset ”Nälkämaan kätilö” oli tehnyt ilman itseään taitavampaa apuria ja nukutusainetta.²⁷¹ Kuvaukset koneellisista synnytyksistä kertovat ”Nälkämaan kätilön” omaamasta ammattitaidosta ja oman ammattitaidon arvostuksesta.

Ammatti-identiteetin myötä kätilöille oli kunnia-asia hoitaa työnsä niin hyvin, että synnyttäjän ja lapsen terveys ei vaarantunut synnytyksessä. Synnyttäjän saama lapsivuodekuume ja mahdollinen menehtyminen saattoivat nimimerkin ”Kätilö saaristossa” mukaan jäädä vaivaamaan ”tunteellista kätilöä”²⁷² koko hänen elinajakseen, jos synnyttäjä sai lapsivuodekuumeen kätilön huolellisesta antiseptisestä hoidosta huolimatta. Siksi ”Kätilö saaristossa” kysyykin, onko jokaisesta lapsivuodekuumetapauksesta syytettävä kätilöä.²⁷³

Oman ammattitaitonsa ja näkemiensä tapausten turvin kätilöt rohkaistuivat myös esittämään lisäyksiä kätilökoulutuksen sisältöön. ”Kätilö saaristossa” esittää, että kätilöille opetettaisiin ompelemaan välilihanrepeämiä. Opetuksen antamista kätilö perustelee tapauksella, jossa synnyttäjän mies oli ommellut luulemansa välilihanrepeämän vaimoltaan. Mies oli myös luullut kätilön kieltäytyneen ompelemasta luultua välilihanrepeämää, koska hän oletti, ettei kätilö osannut ommella repeämää. Vaimon edellisessä synnytyksessä lääkäri oli ommellut repeämän, minkä vuoksi mies oli saanut käsityksen, ettei kätilöllä ollut taitoa eikä oikeutta ommella välilihanrepeämiä. Kätilön kertomassa tapauksessa synnyttäjälle oli tullut todellisuudessa vain haava emättimeen, joka ei tarvinnut haavan ompelua. Kätilön mukaan olisi hyvä, että kätilöille opetettaisiin välilihanrepeämien ompelua, jotta edellisen kaltaisilta tapauksilta vältyttäisiin.²⁷⁴

---

²⁷¹ KL 5/1913, 74 - 75.

²⁷² KL 2/1900, 40.

²⁷³ KL 2/1900, 39 - 40.

²⁷⁴ KL 1/1902, 18 - 19.

Oman ammattitaidon arvostus ja ammatti-identiteetti ovat havaittavissa myös Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöiden synnytysluetteloista, vaikka he eivät tuo asiaa yhtä suorasanaisesti ilmi kuin *Kättilölehteen* kirjoittaneet kättilöt. Kuitenkin kättilöiden synnytysluetteloihin tekemät pienet ja hienovaraiset merkinnät²⁷⁵ tuovat esille oman ammatin arvostuksen ja ammattitaidon.²⁷⁶

Synnytysluetteloissa kättilöt kuvaavat ja raportoivat tarkasti synnytyksiä, joissa he ovat olleet avustamassa. Raportointitapa ja kieli, jolla kättilöt ovat laatineet kertomukset synnytyksistä kuvastavat kättilöiden omaamaa ammattitaitoa ja -identiteettiä. Kättilöiden laatimat kuvaukset synnytyksistä ja heidän niissä tekemistään toimenpiteistä kertovat myös heidän ammattitaidostaan ja sen mukana tulleesta ammatti-identiteetistä.²⁷⁷

Lea Henrikssonin mukaan hoivatöistä ruumiillisen työn leima oli selkein kättilötyössä. Kättilön likainen ja ihmisruumista lähellä oleva ja käsin tehty työ määriteltiin arvoltaan alhaiseksi. Tätä määrittelyä tuki ideologisella tasolla kulttuurinen perinne, jossa synnytys ja kättilötyö yhdistettiin rahvaanomaisuuteen, ajoittain jopa saastaisuuteen. Kättilöiden kansanomainen tausta tuki tätä määrittelyä.²⁷⁸

Kättilöiden itsensä kirjoituksissa ja synnytyskertomuksissa ei kuitenkaan ole havaittavissa, että he olisivat suhtautuneet tai pitäneet omaa työtään arvoltaan alhaisena. Heidän kuvauksistaan huokuu enemmän oman ammattitaidon arvostus ja ylpeys omin käsin tehdystä työstä. Enemmän kättilöiden kuvauksista on havaittavissa apuvaimojen työn aliarvioiminen kuin oman työn arvostamattomuus.

---

²⁷⁵ Ginzburg 1996, 44, 48.

²⁷⁶ JyMa, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁷⁷ JyMa, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

²⁷⁸ Henriksson 1998, 109 - 110.

6.2 Kouluttamattomaan synnytysapuun eli ”viisaisiin muijiin” suhtautuminen

Kättilölehden perusteella koulutettujen kättilöiden suhtautuminen maallikkokättilöihin oli lähtökohtaisesti kielteinen. *Kättilölehteen* kirjoittanut ”Kättilö saaristosta” esimerkiksi kritisoi kirjoituksessaan ”avustaja puoskari muijaksi”²⁷⁹ kutsumaansa maallikkokättilöä siitä, ettei tämä tahtonut enää ottaa vaikeaa ja pitkään jatkunutta synnytystä vastuulle, kun synnyttäjän voimat olivat aivan lopussa, sikiö oli poikkatilassa ja sikiön toinen käsivarsi ulkona kohdusta. Sikiön käsivarren oli kättilölle kerrottu luiskahtaneen esiin joulukuun 19. päivän vastaisena yönä. Supistukset olivat alkaneet jo 15.12., jolloin synnyttäjä oli viimeksi tuntenut sikiön liikkeitä, ja kalvot olivat särkyneet 15. ja 16. päivän välisenä yönä. Synnytyksessä avustaneet olivat tahtoneet odottaa sikiön vetävän käden itse takaisin sisälle kohtuun, sillä Raamatun Ensimmäisen Mooseksen kirjan 38 luvussa kerrotaan samanlaisesta synnytyksestä, jossa sikiö oli vetänyt esiinluiskahtaneen käden takaisin sisään. Kättilö päätettiin lopulta noutaa joulukuun 19. päivän iltapäivällä. Kättilöä hakemaan tullut kertoi synnyttäjän olevan kuolemaisillaan ja sikiön poikkatilassa.²⁸⁰

Kättilön saavuttua paikalle kello kaksi iltapäivällä hän huomasi, että

”...sikiö oli kuollut, poikkatilassa, pää naisen oikealla sivulla, vasen käsivarsi esiinluiskahtanut, käsiselkä sinipunainen ja orvaskesi siitä osaksi irtaantunut. Pahalle haisevaa, tummaa nestettä valui emättimestä, ulkosynnyttimet olivat turvoksissa... ..Nainen hyvin raukea, valitti alituista vilua sitte 16p. Jouluk. vatsassaan, lämpö määrä 36,9, vatsahellä, ei mitään polttoja...”²⁸¹

Antiseptisiä varokeinoja käyttäen kättilö yritti tehdä käännöstä kello 14.30, mutta hän havaitsi sen mahdottomaksi. Kohta käännösyriytyksen jälkeen kättilö laittoi kohdun sisään pienen koukkuhaan, jolla hän irrotti pään vartalosta.²⁸²

²⁷⁹ KL 2/1900, 38.

²⁸⁰ KL 2/1900, 37 - 38.

²⁸¹ KL 2/1900, 37.

²⁸² KL 2/1900, 37.

Kätilöä avustamassa oli kaksi ”avustaja-akkaa”²⁸³, joista toisen kätilö kertoi pyörtyneen, kun hän oli hetken aikaa työskennellyt synnytyksen kanssa ja saanut koukkuhaan lujasti sikiön kaulan ympärille. Toisen ”akan” täytyi kaataa vettä pyörtyneen päälle ja juosta hakemaan universaalis-lääkettä, halvausvettä, jolloin synnytys täytyi keskeyttää viideksitoista minuutiksi. Kun pyörtynyt oli saatu vironneeksi, voitiin synnytystä jatkaa. Sikiön, pojan, kätilö otti ulos klo 15.30 ja jälkeiset klo 15.40. Kätilö joutui lähtemään synnyttäjän luota klo 17.17. Lopuksi kätilö kirjoitti, että nainen oli toimenpiteestä huolimatta terve kätilön lähtiessä hänen luotaan ja että lapsivuoden oli säännöllinen.²⁸⁴ Myös nimimerkki ”Paljon kärsinyt kätilö” kritisoi lähettämässään kirjoituksessa sitä, että kätilöä lähetetään hakemaan vasta siinä vaiheessa, kun synnyttäjällä on kova verenvuoto, poikkitila tai muuta sellaista, jota ”viisas muija” ei ymmärrä.²⁸⁵

Molempien kätilöiden voi nähdä kirjoituksissaan kritisoivan maallikkokätilöitä siitä, että synnytyksiä hoidettiin, kunnes omat taidot eivät enää riittäneet päättämään synnytystä. Kun maallikkokätilöt eivät enää selvinneet synnytyksistä omilla taidoillaan, siirsivät he vastuun synnytyksestä eteenpäin ja haetuttivat koulutetun kätilön päättämään synnytyksen.

Kirjoituksessaan ”Kätilö saaristossa” kuvaa, kuinka hän saavuttuaan paikalle havaitsi heti, että sikiö oli kuollut ja poikkitilassa. ”Avustaja muija” oli odottanut puoli vuorokautta, että sikiö vetäisi esiinluiskahtaneen käden takaisin sisälle kohtuun, vaikka synnyttäjä ei ollut tuntenut sikiön liikkuvan useaan päivään. Kätilö saaristossa kuvaa myös, kuinka hän suoriutui sikiön ja jälkeisten ulos auttamisesta reilussa puolessatoista tunnissa, kun ”avustaja muija” oli odottanut puolivuorokautta Raamatussa kerrottua tapahtumaa. Sen mukaan sikiön vedettyä kätensä takaisin tilanne olisi oletettavasti päättynyt säännölliseen synnytykseen. Lopuksi kätilö kuvaa, kuinka hänen suorittamansa toimenpiteen jälkeen synnyttäjä oli ja jäi terveeksi, ja myös lapsivuode oli säännöllinen, vaikka kätilön täytyi lähteä synnyttäjän luota vielä samana iltana.²⁸⁶

---

²⁸³ KL 2/1900, 38.

²⁸⁴ KL 2/1900, 37 - 38.

²⁸⁵ KL 6/1912, 97.

²⁸⁶ KL 2/1900, 37 - 38.

Myös ”Maalle kättilöksi lähtenyt” kertoo kirjoituksessaan muutamia, ei kovin arvostavia, havaintoja ”viisaiden muijien” toiminnasta. Ennen kuin ”Maalle kättilöksi lähtenyt” oli valmis kättilö, hän sattui paikalle erääseen kaksossynnytykseen, jossa toinen sikiöistä oli syntynyt luonnon avulla. Toinen sikiö oli poikkeillassa, jolloin synnytykseen tarvittiin apua. Synnytyksessä auttanut maallikkokättilö oli kirjoittajan mukaan yrittänyt ensiksi saada lasta ulos vetämällä esiinluiskahtaneesta tai hakemalla haetusta kädestä. Kun tämä ei tuottanut tulosta, komensi ”muija” kaksi miestä pitämään synnyttäjää jalat ylöspäin ja pää lattiassa, mutta tästäkään toimituksesta ei ollut apua. ”Maalle kättilöksi lähtenyt” tuli sattumalta paikalle inkvisitsiooni prosessiksi kutsumaansa toimitukseen. Hän määräsi, että synnyttäjän oli annettava visusti maata aloillaan, kunnes lääkäri ehtisi paikalle, ja hän laittoi jonkun hakemaan lääkäriä. Matka synnyttäjän luokse oli kuitenkin pitkä, joten apu saapui liian myöhään ja synnyttäjä ehti kuolla kohdun repeämään.²⁸⁷

Toisessa ”Maalle kättilöksi lähteneen” kertomassa tapauksessa maallikkokättilö ei malttanut odottaa kättilön saapumista, vaikka lapsen isä oli lähtenyt kättilöä hakemaan, kun jälkeiset eivät lähteneet. Kättilön mukaan ”viisas muija” oli tahtonut näyttää pystyvänsä suoriutumaan jälkeisten poistosta ilman kättilöä. Kun kättilö saapui paikalle, synnyttäjä oli kuolleena, vaikka synnyttäjässä ei ollut mitään erikoista vaivaa, kun kättilöä oli lähdetty hakemaan. ”Maalle kättilöksi lähteneen” mielestä maallikkokättilöillä oli monia temppuja, joilla he yrittivät edistää synnytystä. ”Viisaat muijat” yrittivät kättilön mukaan kuitenkin huolellisesti salata temput kättilöiltä ja muilta, jotka eivät perustaneet heidän opeistaan.²⁸⁸

Nimimerkin ”Kättilö saaristosta” ohella ”Maalle kättilöksi lähtenyt” arvostelee maallikkokättilöitä vastuun pakoilusta ja kielloista hakea kättilö etenkin niissä tilanteissa, joissa maallikkokättilöt eivät enää pystyneet tekemään mitään synnyttäjän auttamiseksi. ”Maalle kättilöksi lähtenyt” paheksuu ”viisaita muijia” siitä, että he selittivät tapauksissa, joissa eivät tempuillaan enää saaneet mitään aikaan, ettei kuolema ollut kenenkään syy, koska jumala voi ja antoi kuolla ja kuolemasta vapahtaa.²⁸⁹

---

²⁸⁷ KL 2/1908, 39.

²⁸⁸ KL 2/1908, 40.

²⁸⁹ KL 2/1908, 40.

Lopuksi ”Maalle kättilöksi lähtenyt” kirjoittaa, ettei hän

”..ole muijien vihollinen sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan en suvaitsi tuhuudestakaan tehtävän kenellekään hengelle käypää vahinkoa...”²⁹⁰

Synnyttäjien hengellä ei ”Maalle kättilöksi lähteneen” mielestä ollut sopivaa leikkiä, mistä hän kirjoituksessaan syytti maallikkokättilöitä vaikka ei pitänytään itseään maallikkokättilöiden vihollisena.²⁹¹

Kuten *Kättilölehteen* kirjoittaneiden kättilöiden kirjoituksista on havaittavissa, kättilöt korostivat omaa ammattitaitoaan, jonka avulla he havaitsivat kuolleen tai poikkitilassa olleen sikiön. Saamansa koulutuksen turvin he pystyivät lisäksi päättämään vaikean synnytyksen, toisin kuin maallikkokättilöt. Oman ammattitaidon korostusta voi pitää kättilöiden tapana erottautua kouluttamattomasta synnytysavusta.²⁹²

Sama oman ammattitaidon arvostus ja sen avulla pyrkimys erottautua maallikkokättilöistä on havaittavissa Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöiden synnytysluetteloista.²⁹³ Oman ammattitaidon arvostus näkyy tavassa, jolla kättilöt kirjasivat avustamansa synnytykset synnytysluetteloon ja kuvaukset heidän tekemistään toimenpiteistä. Kivijärvellä työskennellyt Maiju Falck kirjoittaa synnytysluettelossaan, kuinka hän oli helposti havainnut sikiön pään asennon äidin vatsanpeitteiden läpi, ja saanut autettua vaikeassa asennossa olleen sikiön syntymään.²⁹⁴ Pylkönmäen kättilö Emmi Rautavaara kuvaa synnytysluettelossaan, kuinka eräs hänen avustamansa synnyttäjä oli ollut ”puoskarin” hoidossa ennen kuin hänet, ammattikättilö, haettiin paikalle.²⁹⁵

---

²⁹⁰ KL 2/1908, 41.

²⁹¹ KL 2/1908, 41.

²⁹² Helsti 2000, 355. Ks. myös Helsti 2000, 340. Hilka Helstin mukaan kättilöt tekivät eroa maallikkokättilöihin myös ajamiensa puhtausaatteiden ja oman toimintansa pitkälle viedyn hygieenisyyden kautta.

²⁹³ JyMa, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920

²⁹⁴ JyMa, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1915.

²⁹⁵ JyMa, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1914.

Kuitenkin oli myös kättilöitä, jotka ymmärsivät kouluttamattoman synnytytavun käyttöä maaseudulla ja arvostivat maallikkokättilöiden työtä. *Kättilölehteen* kirjoittaneen nimimerkki ”Joulukuun luokkalaisen” mukaan syy, miksi maaseudun synnyttäjät olivat halukkaita käyttämään itseoppineita avustajia, saattoi olla kättilöiden omassa käyttäytymisessä. ”Joulukuun luokkalainen” kirjoittaa, kuinka oppilaitoksessa kättilö oppi pitämään synnyttäjiä

”... jos ei juuri elottomina, niin kuitenkin melkein konemaisina olentoina. Ei hänen heille sääliä eikä hellyyttä osoittaa tarvitse, jos ei tahdo, ei häntä siihen sanoilla eikä esimerkillä kehoiteta...”²⁹⁶

”Joulukuun luokkalaisen” mukaan kättilö kohteli ”maalaisia hoidokkejaan”²⁹⁷ oppimansa käyttäytymismallin mukaan, ellei kättilön inhimillisyys ja rakkaus kehottanut häntä toimimaan toisin.²⁹⁸

Maallikkokättilöiden työtä arvostaen ”Joulukuun luokkalainen” kertoi, kuinka hän oli keskustellut ”viisaiden muijien” kanssa ja oli useassa tilaisuudessa päässyt huomaamaan, että ”muijat”

”... ovat tosi-inhimillisessä tarkoituksessa ja rakkauden kehoittamina ryhtyneet auttamaan kanssasiskojaan heidän avuttomuudessaan. Tästä työstä he useinkaan eivät köyhiltä hoidokeiltaan suuria palkkoja saa, mutta siitä huolimatta ovat he yhtä auliita jättämään moniksi päiviksi omat toimensa, kun vaan voivat toisia auttaa...”²⁹⁹

Vaikka kättilöt ”Joulukuun luokkalaisen” mukaan hoitivat toimensa, vilpittömimmällä mallikelpoisuudella eivätkä lyöneet mitään laimin, he unohtivat pienimmät huomaavaisuudet: ystävällisen kädenpuristuksen, rohkaisevan ja tyynnyttävän sanan ja rauhoittavan katseen. ”Joulukuun luokkalaisen” esittämät huomaavaisuudet olisivat kuitenkin olleet tuskissaan olevalle synnyttäjälle kallisarvoiset, ja äidit antoivat niille suuren arvon. Siten ”Joulukuun luokkalaisesta” oli ymmärrettävää, että synnyttäjä

---

²⁹⁶ KL 6/1907, 111.

²⁹⁷ KL 6/1907, 111.

²⁹⁸ KL 6/1907, 111.

²⁹⁹ KL 6/1907, 112.

turvautui synnytystilanteessa rohkaisevaan ja rauhoittavaan ”muijaan” eikä kätilöön, kun synnyttäjää ei välttämättä tuntenut kätilön käyttämän antiseptiikan etuja.³⁰⁰

Hilkka Helstin esityksen mukaan kätilöt pahimmillaan pilasivat ammattikuntansa maineen tiuskimalla ja päivittelemällä onnetonta kodinhoitoa. Aina ei tarvinnut tehdä sitäkään, sillä pieni nenän nyrpistus tai kulmakarvojen kohotus ajoivat saman asian.³⁰¹ Siten ei ollut ihme, että synnytysavuksi haettiin kätilön sijaan reippaasti, rohkeasti ja rauhoittavasti käyttäytyvä maallikkokätilö, joka kaiken lisäksi oli ilmainen.³⁰²

Myös nimimerkki ”A. P.” kirjoittaa, ”Joulukuun luokkalaisen” innoittamana, maallikkokätilöitä ja ylipäänsä kansanomaisia parannuskeinoja arvostavasti. ”A. P.”:n mukaan kätilöt voisivat oppia ”viisailta muijilta” entisajan parannuskeinoista. Nimimerkin mukaan eräs tunnettu lääkäri oli kirjoittanut, että jopa lääkäreiden tulisi olla perehtynyt kansan tautikäsitteisiin. Miksi kätilöt eivät siis voisi oppia ”viisailta muijilta”, jos kätilöitä korkeamman sivistyksen omaavia lääkäreitä kehoitettiin ottamaan oppia kansanparantajilta. Vaikka ”A. P.”:n mukaan tulisi tunnustaa oppimattoman auttajan tietämättömyyttään aikaansaamat tuhot, tulisi tasapuolisuuden nimissä tunnustaa se apu, jonka maallikkokätilöt oppineiden kätilöiden puutteessa olivat kanssasisarilleen antaneet.³⁰³

Koulutettujen kätilöiden suhtautuminen maallikkokätilöihin oli samansuuntaista muun muassa Ruotsissa. Vaikka kätilöt Pia Höjebergin mukaan arastelivat ilmiantaa maaseudun apuvaimoja seurauksien ja kustotoimien pelossa, monet kätilöt olivat ivallisia ja alentuvia kertoessaan apuvaimojen metodeista ja neuvoista naisille. Kuten Maalle kätilöksi lähtenyt, myös eräs ruotsalainen kätilö kertoi näkemästään, kun hänet oli viimein haettu synnytykseen paikalle. Apuvaimo roikotti naista ylösalaisin ja ravisteli lasta, jotta tämä tulisi ulos. Kun kätilö katkaisi lapsen napanuoraa, apuvaimo oli paikalla keräämässä napanuorasta verta muutamia tippoja, jotka hän sekoitti paloviinan. Seoksen kätilö antoi synnyttäjälle kertoen, että juomalla sen nainen ei koskaan voisi huonosti jälkisupistusten aikana huolimatta siitä, kuinka monta lasta nainen saisi. Toisaalta myös Ruotsista löytyi kätilöitä, jotka suhtautuivat suopeasti

³⁰⁰ KL 6/1907, 112.

³⁰¹ Helsti 2000, 350.

³⁰² Helsti 2000, 348; KL 6/1907, 112.

³⁰³ KL 3/1908, 68 - 69.

apuvaimoihin. Höjeberg kertoo esimerkiksi eräästä ruotsalaisesta kätilöstä, joka opetti apuvaimoille hyödyllisiä tietoja ja oli sopinut heidän kanssaan, milloin oli tärkeää kutsua hänet, ammattilainen paikalle.³⁰⁴

Koulutettujen kätilöiden suhtautuminen kouluttamattomiin maallikkokätilöihin on nähtävissä osana 1800-luvun loppupuolella alkanutta hoivatyön ja naisten työn ammatillistumista. Lea Henrikssonin mukaan hoivatyön ammatillistumisessa on kysymys niin kilpailusta yhteiskunnallisista asemista ja työmarkkinoista kuin statuksesta ja kulttuurisesta erottautumisesta.³⁰⁵ Henrikssonin esittämät ammatillistumisen piirteet ovat havaittavissa myös kätilöiden suhtautumisessa apuvaimoihin. 1900-luvun alkupuolella, jolloin koulutettu synnytysapu oli vasta vakiinnuttamassa asemaansa, kätilöt toimivat yhtä aikaa apuvaimojen kanssa ja kilpailivat samoista työmarkkinoista. Suhtautumisellaan apuvaimoihin kätilöt halusivat toisaalta erottautua ja tehdä pesäeroa kouluttamattomaan synnytysapuun, toisaalta korostaa omaa ammatillista, koulutuksen antamaa statustaan.

6.3 Suhtautuminen synnyttäjiin

Kätilöt suhtautuivat vaihtelevasti myös itse synnyttäjiin ja heidän asuin oloihinsa. Jotkut kätilöt syyttivät ja paheksuivat synnyttäjiä ja heidän kotejaan likaisuudesta ja epähygieenisyydestä. Hilikka Helsti puhuu jopa kätilöiden ja synnyttäjien välisestä konfliktista, joka johtui nimenomaan heidän erilaisista puhtauskäsityksistään. Toisaalta kätilöiden kauhukertomuksia likaisista ja syöpäläisten kansoittamista asuinnoista voi pitää heidän tapanaan tehdä symbolista eroa asiakkaisiinsa ja heidän elämäntapoihinsa nähden. Samalla kätilöt korostivat oman koulutuksensa ja työnsä merkitystä.³⁰⁶ Jotkut kätilöistä arvostelivat synnyttäjiä kouluttamattoman synnytysavun käytöstä ja siihen liittyvästä tiedon puutteesta. Silti osa kätilöistä suhtautui synnyttäjiin ja heidän köyhiin perheisiinsä ja koteihinsa säälivästi.³⁰⁷

---

³⁰⁴ Höjeberg 2011, 174.

³⁰⁵ Henriksson 1998, 107, 176.

³⁰⁶ Helsti 2000, 344 - 345.

³⁰⁷ Ks. esim. KL 5/1913, 73 - 76.

Usea kätilö kirjoittaa köyhistä ja siivottomista kodeista, joita he olivat synnytyksissä nähneet sekä siivottomista synnyttäjistä, joita he olivat avustaneet. Nimimerkki ”Kätilö saaristossa” kirjoittaa eräästä köyhästä naisesta, jota hän oli avustanut. Kätilön mukaan siivoton nainen oli maannut hevosloimella, eikä hänen kodissaan ollut saatavissa mitään kylpyä tai puhtaita liinavaatteita. Kätilö kirjoittaa, kuinka hänen tekemänsä perinpohjainen pesu, ei kauan vaikuttanut, kun naisen täytyi taas olla epäilyttävällä alustalla. Kätilö ihmettelee kirjoituksessaan, mitä tällaisessa tapauksessa auttoi, että hän olisi kuinka perusteellisesti puhdistanut kätensä, kun synnytyksen toisen vaiheen aikana kokonaisia bakteerijoukkoja voi tunkeutua synnyttäjän emättimeen.³⁰⁸

Myös joensuulainen kätilö Mandi Markkanen kirjoittaa likaisissa oloissa tapaamastaan synnyttäjistä. Kun kätilö saapui synnyttäjän luokse, tämä oli talon tuvan sijaan maannut saunassa maalattialla likaisten vaaterepaleiden seassa. Kätilön kehotuksesta synnyttäjä oli kannettu sisään tupaan, jossa synnytys tapahtui kätilön tuoman puhtaan lakanan päällä.³⁰⁹

Maallikkokätilöitä paheksunut ”Maalle kätilöksi lähtenyt” -nimimerkki esittää kirjoituksessaan paheksuvan mielipiteensä myös siitä, että naiset käyttivät, etenkin Karjalassa, vähän kätilöitä synnytyksinä. Hänen mielestään suurin syy, siihen että kätilöitä ei käytetty enempää synnytyksissä, oli kansan niin sanotuissa syvissä riveissä, jotka oli varustettu äärettömän yksinkertaisesti kaikilla elämisen ja talouden välineillä. Välttämättä edes talollisilla ei ollut astiaa, jossa kätilö olisi voinut pestä kätensä tai lapsen, puhumattakaan liinavaatteista, jotka ”Maalle kätilöksi lähteneen” mielestä olivat synnytyksissä välttämättömät.³¹⁰ Kätilön mielestä

”...(T)ällainen 'tyhjiys' on epäilemättä suuri syy siihen että kätilöä ei haeta, ennen kuin vasta viime tingassa...”³¹¹,

koska jokaisella ihmisellä oli sellainen ujouden tunne, ettei hevin tahtonut vierasta kotiinsa, joka oli köyhä kaikesta muusta paitsi liasta.³¹²

³⁰⁸ KL 2/1900, 39.

³⁰⁹ KL 5/1911, 72 - 73.

³¹⁰ KL 2/1908, 40.

³¹¹ KL 2/1908, 40 - 41.

³¹² KL 2/1908, 41.

Nimimerkillä ”Maalaiskätilö” kirjoittaneen kätilön mielestä maalla kätilö haettiin useassa tapauksessa paikalle vasta viimeisessä hädässä. Tällöin monesti ei enää ollut aikaa vesien keittämiseen eikä puhtaiden vaatteiden vaihtamiseen synnyttäjälle, joka tavallisesti makasi likainen paita päällään. Vielä vähemmän tällöin oli aikaa pitkällisiin käsien pesemisiin. Olihan synnyttäjä saatettu ehtiä jo tartuttaa bakteereilla ennen kätilön tuloa, sillä ”Maalaiskätilön” näkemyksen mukaan kylän ”viisaat muijat” eivät olleet niin puhdaskätisiä.³¹³

Nimimerkki ”Yksityis kätilö” puolestaan kritisoi synnyttäjiä siitä, että he tulivat joku aika ennen synnytystä kätilön luokse tutkituttamaan, oliko sikiö oikeassa asennossa ja tulisiko synnytys menemään hyvin. Jos kätilö antoi naisia tyydyttävän vastauksen, he käyttivät synnytyksessä tarpeen tullen ”mujia” synnytyksapuna. Jos asiat eivät synnytyksessä menneet niin kuin olisi pitänyt, tultiin hakemaan kätilöä, jonka syyksi ”Yksityis kätilön” mukaan kaikki seuraukset työnnettiin.³¹⁴

Nimellä ”Nauvon kätilö” kirjoittanut kätilö sen sijaan ihmetteli synnyttäjän toimia. Kätilö kirjoitti, kuinka terveenä syntynyt tyttölapsi sai yhdeksän vuorokauden ikäisenä pahan vatsataudin. Äiti ei tehnyt mitään vatsataudin hillitsemiseksi vaan vain odotti. Kun äiti lapsen ollessa vajaan kahden viikon ikäinen avasi hänen vaatteensa, äiti huomasi lapsen etusormen pään kokoisen kohdun luiskahtaneen esiin. Äiti odotti kuitenkin vielä kolme päivää ennen kuin kääntyi lääkärin puoleen. Lapsi kuoli 16 vuorokauden ikäisenä.³¹⁵ Kätilön kertomasta on havaittavissa ihmetys, miksi äiti ei ensinnäkään tehnyt mitään vastasyntyneen vatsataudin helpottamiseksi ja toisekseen ihmetys, miksi äiti ei tehnyt mitään vielä siinäkään vaiheessa, kun havaitsi vastasyntyneen tilassa epänormaalia eli kohdun tulleen ulos.

---

³¹³ KL 2/1909, 29.

³¹⁴ KL 3/1911, 42.

³¹⁵ KL 2/1901, 34.

Helstin näkemyksen mukaan syynä köyhien perheiden äitien haluttomuuteen käyttää kättilöitä synnytysapuna oli pelko ylenkatseesta ja moitteet siivottomasta kodista. Kättilöt puolestaan olivat järkyttyneitä, kun heidät oli pyydetty sellaisiin koteihin, joissa heidän näkemyksensä mukaan ei ollut lainkaan valmistauduttu lapsen syntymään. Vaikka ennen äitiysneuvolatoiminnan alkua äiti ja kättilö tapasivat toisensa usein vasta synnytystilanteessa, oli kättilöllä Helstin mukaan valmisteluja koskevia odotuksia, jotka liittyivät lähinnä kodin siisteyteen ja puhtaisiin liinavaatteisiin. Kättilöiden esittämät vaatimukset hygieenisestä synnytyksestä ja puhtaasta kodista tuntuivat monista naisista oudoilta. Helsti näkeekin, että synnyttäjät kokivat kättilöiden aggressiivisen siisteysvalistuksen enemmän tai vähemmän nöyryyttävänä, sillä se koski ihmiselämän intiimeimpiä alueita.³¹⁶

Toisaalta syynä, ettei koulutettua synnytysapua käytetty, saattoi olla kansanihmisten epäluottamus koululääketieteen ammattilaisiin ja heidän puhtausoppeihinsa. Tutkimusajankohdan lääketiede oli voimaton useimpien sairauksien suhteen, joten miksi kansanihminen olisi luottanut koululääketieteeseen, kun lääkäreihin ja kättilöihin turvautuneen herrasväen terveys ei vaikuttanut sen paremmalta kuin köyhien. Siten oli luontevaa tyytyä lapsen kuolemaan Jumalan tahtona, jos lähipiirin parantamistaidot eivät riittäneet.³¹⁷

Jos jotkut kättilöt paheksuivat synnyttäjiä siitä, että he haetuttivat kättilön liian myöhään paikalle, kirjoittaa nimimerkki ”A. P.”³¹⁸ huvittuneena synnyttäjistä, joka haetutti hänet kättilön mielestä liian hyvissä ajoin paikalle.³¹⁹ Kättilö kertoo kirjoituksessaan synnyttäjistä, joka oli ”tilannut” hänet synnytysavuksi jo pari kuukautta aiemmin. Eräänä iltana synnyttäjän mies soitti kättilölle ja kertoi, että synnyttäjän mielestä synnytyksen aika oli nyt käsillä, sillä lääkäri oli sanonut synnytyksen tapahtuvan sinä päivänä. Kättilö yritti miehen välityksellä rauhoitella synnyttäjää, kehotti lepäämään ja käymään nukkumaan, sillä hänellä ei ollut vielä edes synnytyspoltoja. Kuitenkin mies pyysi kättilöä tulemaan heti paikalle, sillä rouva niin pyysi. Kättilön ei siis auttanut muu kuin etsiä hevonen ja lähteä sateessa matkaamaan synnyttäjän luokse. Kättilön saavuttua

³¹⁶ Helsti 2000, 354.

³¹⁷ Helsti 2000, 350.

³¹⁸ KL 12/1910. Nimimerkin kirjoituksesta ei voi päätellä oliko hän sama nimimerkki ”A.P.”, joka oli kirjoittanut Kättilölehden 3/1908 numeroon maallikkokättilöitä puolustavan kirjoituksen.

³¹⁹ KL 12/1910, 174 - 178.

paikalle täysissä pukeissa makaava synnyttäjä kertoi, ettei hän enää uskaltanut kävellä, koska hän pelkäsi synnytyksen tapahtuvan tänään, kuten lääkäri oli sanonut. Kätilö oli kuitenkin asiasta toista mieltä.³²⁰

Samana yönä synnyttäjän luokse saapui vielä toinen kätilö, jonka synnyttäjä oli pyytänyt luokseen. ”Tilauksen” tulla avustamaan synnytyksessä nainen oli tehnyt pari kuukautta aiemmin, kuten ensimmäiseksi saapuneen kätilön kohdalla. Toiseksi paikalle saapunut kätilö asui kirkonkylällä parinkymmenen kilometrin päässä synnyttäjän kotoa, joten hän oli joutunut kulkemaan pitkän matkan kärryillä sateessa. Lisäksi kärryt olivat matkan aikana hajonneet, joten kätilö ja hänen kuskinsa olivat joutuneet pysähtymään lähitaloon ja vaihtamaan rikkoutuneet kärryt toisiin.³²¹

Synnyttäjän luokse haetut kätilöt kohtasivat toisensa sattumalta muutaman päivän kuluttua tapahtuneesta. Tällöin selvisi, että heidät molemmat oli tilattu synnyttäjän luokse. Yhdessä he tuumivat, kuinka turhan takia synnyttäjän luokse tehty matka oli liikaa. Lisäksi heidän mielestään oli ollut huono asia, että lääkäri oli määrännyt tarkan päivän, jolloin naisen synnytys tulisi tapahtumaan. Näin synnyttäjä luuli synnytyksen tapahtuvan juuri lääkärin määräämänä päivänä, ja siksi laittoi koko kylän liikkeelle, vaikka hänellä ei ollut supistuksia. Vielä jokin aika tapahtuman jälkeen ensimmäiseksi synnyttäjän luokse haettu kätilö sai kuulla, että synnyttäjä oli puhutellut vielä kahta muuta kätilöä ja näiden lisäksi kysynyt paikkaa kahdesta lähialueen synnytyslaitoksesta. Loppujen lopuksi naisen synnytys oli myöhästynyt kaksi viikkoa.³²²

Kätilön kertoman perusteella hänen kirjoituksestaan on havaittavissa huvittuneisuuden lisäksi kummeksunta ja lievä närkästys synnyttäjän toimia kohtaan. Kätilöstä oli huono asia, että synnyttäjä uskoi liiaksi lääkärin kertomaa synnytysajankohtaa eikä uskonut kätilön tekemien havaintojen perusteella, ettei synnytys vielä tulisi tapahtumaan. Lisäksi kätilö piti kohtuuttomana, että synnyttäjä vähät välitti tekemistään tilauksista ja lupasi synnytyksen avustamisen usealle kätilölle unohtaen edellisen tilauksensa.³²³ Kätilölle synnytyksen peruminen tiesi myös synnytyksestä saatujen ansioiden menetystä.

---

³²⁰ KL 12/1910, 174 - 175.

³²¹ KL 12/1910, 175 - 178.

³²² KL 12/1910, 176, 178.

³²³ KL 12/1910, 178.

Kätilöiden ei kuitenkaan ollut mahdollista lupautua usealle synnyttäjälle ja sitten unohtaa lupaukset, sillä tällaisesta toiminnasta oli seurauksena valituksia.³²⁴

Kätilö saattoi tuntea myös hämmennystä ja epävarmuutta synnyttäjän kieltäytyessä lääkärin avusta ja ollessa haluton lähtemään sairaalaan tilanteessa, jossa kätilö ei enää osannut auttaa synnyttäjää. Tällaiseen tilanteeseen joutui nuori ja vielä kokematon kätilö Halme. Kätilö haettiin parin päivän aikana usean kerran naisen luokse, joka oli saanut keskenmenon. Sikiö ja osa jälkeisistä olivat jo syntyneet. Ensimmäisellä kerralla kätilö kertoo tehneensä sen mitä tässä tapauksessa pystyi tekemään, ja kätilö kehotti naista hakeutumaan lääkärin luokse, sillä hän ei pystynyt naista enempää auttamaan. Nainen kieltäytyi kuitenkin lähtemästä vedoten pieniin lapsiin sekä pitkään välimatkaan ja kertoi ennenkin olleensa tässä tilanteessa, mutta parantuneensa ilman lääkärin apua.³²⁵

Seuraavana päivänä kätilö meni katsomaan naista, jolloin nainen oli jo kovassa kuumeessa ja valitti kovia kipuja. Kätilö kehotti naista jälleen heti kääntymään lääkärin puoleen, mutta nainen pysyi päätöksessään eikä halunnut lähteä lääkäriin. Kätilö haettiin uudestaan naisen luokse vielä samana yönä, jolloin kätilö sai naiselta suostumuksen toimittaa hänet lääkärin hoitoon seuraavana päivänä. Kätilön mukaan nainen tuli terveeksi. Kätilö kuitenkin kysyy, mitä kätilön tulisi tehdä tällaisessa tilanteessa, jossa synnyttäjä kieltäytyy lääkärin avusta.³²⁶

Kätilöt näkivät uransa aikana paljon köyhyyttä ja kurjuutta avustamiensa naisten kodeissa, mikä osaltaan vaikutti heidän suhtautumiseensa synnyttäjiin. Myös kätilön kannalta pitkistä välimatkoista kirjoittanut Maria Iinotti oli 20-vuotisen kätilöuransa aikana huomannut, kuinka suuri merkitys oli sillä, oliko äiti ja hänen lapsensa onnellisia ja syntyikö lapsi ”valkeuden onnellisessa kodissa”³²⁷ vai oliko nainen joutunut äidiksi kurjuuden paikkakunnalla ja tulivatko naisen lapset heti elämänsä alusta lähtien osallisiksi kaikkeen kurjuuteen. Kätilöuransa aikana Maria Iinotti ei ollut tavannut puhdasta rättiä lapsen ympärille pantavaksi, puhumattakaan äidin tarpeista. Usea äiti poti Iinotin mukaan kohtuvikaa, joka pitkitti synnytystä ja aiheutti äärettömiä tuskia

---

³²⁴ KL 12/1910, 178.

³²⁵ KL 7-8/1918, 91 - 92.

³²⁶ KL 7-8/1918, 91 - 92.

³²⁷ KL 3/1905, 66.

moneksi vuorokaudeksi. Lisäksi paikkakunta oli kaukana kaikista avunlähteistä. Myös köyhyys oli kunnassa niin suurta, ettei toinen voinut toistaan auttaa.³²⁸

Kohtaamastaan synnyttäjien köyhyydestä Maria Iinotti kertoo esimerkkitapauksen. Hänet haettiin erääseen torppaan, johon oli kolme peninkulmaa matkaa. Nainen, jolla oli kohtuvika, oli raskaana kymmenettä kertaa. Vanhin lapsista oli 16-vuotias ja kaikki lapset asuivat kotona. Ruokana perheellä oli vain leipä, jossa oli puoliksi olkia sekä puolikas lehmän päätä, josta keitettiin padassa velliä. Kätilö oli ”tuossa kurjuuden paikassa”³²⁹ puolitoista vuorokautta³³⁰, ja

”...ravintonani oli kyyneleeni, kun katsoin tuota äitiä, joka oli niin iloinen syödessään tuota edellä kertomaani olkileipää ja velliä, sanoi vain: 'kyllä minä saatan tätä nyt syödä, kun olen tuskastani päässyt'...”³³¹

Näkemästään synnyttäjien kurjuudesta johtuen kätilö oli pyytänyt apua kunnan parempiosaisilta, jotka kätilön pyynnöstä olivat apua myös antaneet. Kätilön mukaan kurjuutta oli niin paljon, että hänelle olisi iloksi³³²

”..., jos voisin heitä auttaa edes pienelläkään lahjalla; unhotan pian omat vaivani, kun vain minulla olisi heille vähänkin antaa...”³³³

Hilkka Helsti esittää, että kätilöiden äitejä kohtaan tuntema myötätunto ja auttamishalu kietoutuivat heidän voimakkaaseen pyrkimykseensä muuttaa äitien ajattelua ja käyttäytymistä puhtauskysymykseen liittyen.³³⁴ Esimerkiksi Maria Iinotin kirjoituksesta ei ole kuitenkaan tällaista pyrkimystä havaittavissa, vaikka hän kertoo, ettei ollut tavannut pitkän uransa aikana puhdasta kangasta lapsen ympärillä. Näkemykseni mukaan Iinotin kertomuksesta paistaa enemmän puhdas myötätunto ja auttamisenhalu köyhiä synnyttäjiä ja heidän perheitään kohtaan kuin into puhtausvalistukseen.

³²⁸ KL 3/1905, 66 - 67.

³²⁹ KL 3/1905, 67.

³³⁰ KL 3/1905, 67.

³³¹ KL 3/1905, 67.

³³² KL 3/1905, 67.

³³³ KL 3/1905, 67.

³³⁴ Helsti 2000, 355.

Myös Sirpa Wrede on esittänyt kätilöiden muistelmia tutkiessaan, kuinka kätilöt tunsivat vahvaa solidaarisuutta synnyttäjiä kohtaan.³³⁵ Siten kaikki kätilöt eivät vain paheksuneet synnyttäjien tapoja ja kotioloja, vaan tunsivat myötätuntoa ja solidaarisuutta synnyttäjiä kohtaan. Näin ollen kätilöt saattoivat puolustaa synnyttäjien oikeuksia ja toimia sovittelijana äitien ja heidän omaistensa välillä. Sirpa Wreden mukaan kätilöiden ammattirooli antoi kätilöille auktoriteetin koettaa vaikuttaa esimerkiksi aviomiesten asenteisiin synnyttäjiä kohtaan.³³⁶

Jyväskylän piirilääkäripiirin kätilöiden synnytysluetteloista ei ole suoraan havaittavissa, miten kätilöt suhtautuivat kohtaamiinsa synnyttäjiin ja heidän koteihinsa.³³⁷ Tähän tosin oli oletettavasti syynä luetteloiden virallinen luonne. Niihin ei ollut sopivaa merkitä omia mielipiteitä ja käsityksiä synnyttäjistä. Synnytysluetteloihin tuli kirjata synnyttäjien tiedot korrektisti ja synnyttäjää kunnioittaen. Olihan tällainen luetteloiden ”oikea” täyttötapa myös osoitus kätilön ammattitaidosta. Vaikka synnytysluetteloissa ei suoraan mainita miten kätilöt suhtautuivat synnyttäjiin, on niiden perusteella havaittavissa, että kätilöiden avustaessa naimattomia naisia, joista osalla oli kyseessä viides tai kuudes synnytys tai eronneita naisia³³⁸, he eivät tehneet eroa tai hyljeksineet naimattomia ja eronneita synnyttäjiä. Kätilöt avustivat näitä naisia kuin ketä heidän apuaan tarvinnutta synnyttäjää.

Poikkeuksen muiden kätilöiden käyttämään synnyttäjien tietojen merkitsemistapaan teki Pylkönmäellä toiminut kätilö, joka merkitsi vuosina 1914 ja 1915 avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset aviottomiksi.³³⁹ Muuten kaikkiin synnytysluetteloihin oli merkitty vain äidin siviilisääty, kuten myös itse luetteloon valmiiksi painettu kohta kehotti kätilöitä tekemään.³⁴⁰ Synnytysluetteloihin ei merkitty missä olosuhteissa lapsi oli syntynyt.

Pasi Saarimäen mukaan 1800-luvun lopun maaseudulla aviottoman lapsen saaminen oli yhteisön normien kannalta negatiivinen asia, mutta käytännön suhtautuminen aviottoman lapsen saaneeseen naiseen vaihteli. Siten pelkkä aviottoman lapsen

---

³³⁵ Wrede 1998, 119.

³³⁶ Wrede 1998, 120.

³³⁷ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

³³⁸ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

³³⁹ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1914, 1915.

³⁴⁰ JyMA, Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

saaminen ei ollut riittävä ehto naisen jäämiselle yhteisön marginaaliin ja joutumiselle paheksunnan kohteeksi. Saarimäen mukaan naisten elämään tuli liittyä myös jokin muu yhteisön normijärjestelmää rikkova piirre, kuten esimerkiksi useamman aviottoman lapsen synnyttäminen.³⁴¹

Vaikka Saarimäen kuvaama yhteisön suhtautuminen naisten avioliiton ulkopuolella syntyneisiin lapsiin ajoittuu 1800-luvun lopulle³⁴², voi 1900-luvun alkupuolen kättilöiden suhtautumisen nähdä vielä osana Saarimäen kuvaamaa suhtautumista. Joidenkin kättilöiden suhtautumista aviottoman lapsen saaneisiin naisiin voi pitää maaseutuyhteisöön kuuluneena suhtautumistapana. Kuitenkin lähtökohtaisesti suurin osa Jyväskylän piirilääkäripiirin kättilöistä ei tehnyt numeroa avioliiton alkupuolella lapsen saaneisiin naisiin, vaan auttoivat heitä kuten ketä tahansa synnyttäjää. Tällaista käyttäytymistä voi pitää kättilöiden ammattitaitoon kuuluneena piirteenä, jossa eroa ei tehty synnyttäjien välille.

6.4 Hierarkiaa, valtaa ja erottautumista

Kättilöiden rooli synnyttäjien mahdollisena suojelijana ei kuitenkaan aina ollut ongelmaton.³⁴³ Toisaalta kättilöt käyttivät valtaa ja halusivat erottautua suhteessa synnyttäjiin ja apuvaimoihin. Toisaalta synnyttäjät käyttivät valtaa suhteessa kättilöihin.³⁴⁴

Suhteessa kouluttamattomaan synnytysapuun kättilöt tekivät pesäeroa ennen kaikkea korostamalla omassa ammatissaan käyttämää pitkälle vietyä hygieenisyyttä. Kättilöt tekivät eroa apuvaimoihin myös ajamiensa puhtausaatteiden avulla.³⁴⁵ Kättilöiden tapa tehdä hygieenisyyden avulla eroa kouluttamattomaan synnytysapuun oli havaittavissa *Kättilölehteen* kirjoittaneiden kättilöiden kertomuksista.³⁴⁶

³⁴¹ Saarimäki 2010, 108 - 109, 115.

³⁴² Saarimäki 2010.

³⁴³ Wrede 1998, 124.

³⁴⁴ Helsti 2000, 340 - 356; Wrede 1998, 124.

³⁴⁵ Helsti 2000, 340.

³⁴⁶ KL 1900 - 1920.

Hygieenisen perustein kätilöt tekivät eroa myös suhteessa asiakaskuntaansa, synnyttäjiin.³⁴⁷ Kuten osan kätilöistä kertomukset osoittavat³⁴⁸, kansan naisten taloudenpito puistatti kätilöitä. Huonon ja kätilöiden mielestä likaisen talouden pidon kätilöt kokivat kaaoksena, jonka keskellä sivistynyt ihminen oli suoranaudessa vaarassa.³⁴⁹

Hilkka Helstin tutkimien kätilöiden kuvauksissa yöpyminen likaisessa ja syöpäläisten kansoittamassa talossa oli kätilölle koettelemus. Helstin mukaan syöpäläisten ohella kätilöt kokivat perheiden elintarvikehygienian ongelmalliseksi. Perheiden astiat olivat likaisia ja niillä oli liikaa käyttötarkoituksia.³⁵⁰ Samanlainen suhtautuminen oli havaittavissa *Kättilölehteen* kirjoittaneiden kätilöiden kertomuksissa. Lisäksi lehteen kirjoittaneet kätilöt kuvasivat synnyttäjien henkilökohtaista hygieniaa huonoksi. He kuvasivat myös, kuinka synnyttäjien luona oli hankalaa, ellei mahdotonta, toteuttaa synnytyksen edellyttämää käsihygieniaa. Kätilöiden mukaan hygieenisyyden puutteen vuoksi he eivät aina voineet hoitaa työtään vaatimiensa puhtauskäsitusten mukaisesti.³⁵¹

Helstin mukaan kätilöiden oman työn hygieenisyyden korostus ja synnyttäjiä kohtaan suunnattu puhtausvalistus olivat kätilöiden tapa käyttää valtaa suhteessa synnyttäjiin. Puhtausvalistuksessa oli kysymys vallasta määritellä oikeana pidetty elämäntapa, jota kaikki synnyttäjät eivät kätilöiden mukaan täyttäneet. Tutkimusajankohdan toisen puhtausvalistusmuodon, kotitalousneuvonnan, ja kätilöiden antaman puhtausvalistuksen välillä oli Helstin mukaan tärkeä ero. Kotitalousneuvontaan osallistuminen oli Helstin näkemyksen mukaan vapaaehtoista, mutta kätilö kenties ryhtyi antamaan valistusta yllättäen, kun hänet oli kutsuttu synnytysavuksi. Tilanne oli mahdollisimman herkkä kulttuurisille konflikteille, koska valistettava oli vuoteenomana ja tarvitsi valistajan apua.³⁵²

---

³⁴⁷ Helsti 2000, 345.

³⁴⁸ KL 1900 - 1920.

³⁴⁹ Helsti 2000, 345.

³⁵⁰ Helsti 2000, 343, 345.

³⁵¹ KL 1900 - 1920.

³⁵² Helsti 2000, 346 - 347.

Kulttuurisen konfliktin lisäksi synnyttäjät saattoi joutua haavoittuvaisen asemansa vuoksi kättilön vallankäytön alaiseksi. Tällöin kättilöllä oli mahdollisuus antamansa valistuksen muodossa päästä vaikuttamaan ja käyttämään valtaansa suhteessa synnyttäjään.

Kättilöiden pyrkimys muuttaa synnyttäjien ajattelua ja käyttäytymistä, joka tähtäsi naisten kultivointiin ja synnytyksen lääketieteellistämiseen, sitoivat kättilöt enemmän keskiluokkaan ja lääkäreihin kuin heidän omiin asiakkaisiinsa. Lisäksi luokka ja ammatti vaikuttivat olleen kättilöille huomattavasti tärkeämpiä kuin sukupuoli.³⁵³ Tämä oli havaittavissa myös tutkimusajankohdan kättilöiden suhtautumisessa synnyttäjiin. Kouluttautuminen kättilöksi liitti kättilöt lähemmäksi keskiluokkaa kuin tavallista kansanihmistä. Kättilöiden koulutuksen kautta saatu ammattitaito ja sen korostus liitti kättilöt enemmän lähemmäksi lääkäreitä kuin synnyttäjiä.

Tavallisen kansan parista tulleilla synnyttäjillä oli omat keinonsa vastustaa kättilöiden valistusta ja vallankäyttöä. Vastustuksessa käyttää kättilöä synnytyksapuna oli kyse siitä, että kaikki naiset eivät suostuneet luovuttamaan omaa elämäntapaa koskevaa määrittelyvaltaa valistajille. Protestoinnissa kättilöitä kyseessä oli lähinnä passiivinen vastarinta, mutta joissain tapauksissa kyse oli myös tietoisesta yhteiskunnallisesta protestista.³⁵⁴ Koska tutkimusajanjaksolla kättilöt eivät olleet ainoita synnytyksavun antajia, voi synnyttäjien hakeutumista apuvaimojen luokse pitää heidän tapanaan vastustaa kättilöitä ja heidän valistusintiaan. Synnyttäjien vastustuksen ja vastarinnan teki mahdolliseksi tutkimusajanjaksolla vallinnut tilanne, jossa koulutetut kättilöt vasta vakiinnuttivat asemaansa synnytyksapuna.

---

³⁵³ Helsti 2000,355.

³⁵⁴ Helsti 2000, 346, 348, 352.

Kuten Hilikka Helsti on esittänyt, vaikka kansa ei nurkumatta omaksunut rooliaan valistuksen kohteena, ei se voinut täysin piintyä vanhoihin tapoihinsa. Vaikeuksista ja vastarinnasta välittämättä kätilöt toimivat tarmokkaina kansanvalistajina ja saivat haluamiaan tuloksia aikaan,³⁵⁵ mikä osaltaan näkyi kätilöiden käytön synnytysapuna lisääntymisenä kohti 1920-lukua.

Vaikka kätilöiden puhtausvaatimus ja sen kautta tapahtunut erottautuminen olivat samansuuntaisia kuin mitä Hilikka Helsti on esittänyt, oli kätilöiden toimilla myös toinen tarkoitusperä. Hygieenisyyden vaatimuksellaan kätilöt pyrkivät siihen, että heidän avustamansa synnytykset hoituisivat mahdollisimman puhtaasti. Näillä toimilla kätilöt pyrkivät siihen, että äiti ja lapsi selviäisivät synnytyksestä elossa, mikä oli kätilöiden koko ammatillisen toiminnan ja osaamisen lähtökohta.

---

³⁵⁵ Helsti 2000, 357.

7 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa tarkastelin, millaista kätilökoulutuksen saaneen maalaiskätilön työ oli 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, tilanteessa, jossa koulutettu synnytysapu vasta vakiinnutti asemaansa. Tarkastelun kohteena olivat kätilöiden koulutuksen kautta saama ammattitaito, johon perustui heidän antamansa synnytysapu niin säännöllisessä kuin poikkeavassa synnytyksessä. Tutkielmassa tarkastelin lisäksi millaista maalaiskätilön arki oli erilaisissa synnytystilanteissa ja millaisia haasteita he kohtasivat ammatissaan. Tarkastelun kohteena oli myös miten kätilöt suhtautuivat tutkimusajanjaksolla samoista töistä kilpailleisiin maallikkokätilöihin ja itse synnyttäjiin.

Suomalaisten kätilöiden koulutuksella oli pitkä perinne, joka oli alkanut 1700-luvun Tukholmasta. Suomen ja Ruotsin valtioyhteyden hajottua kätilöopetus siirtyi Suomeen, aluksi Turkuun. Turun palon ja uuteen pääkaupunkiin perustetun yliopiston myötä kätilöopetus siirtyi Helsinkiin. Kätilökoulutukseen hakeutuneet tytöt ja naiset tulivat pääasiassa tavallisen kansa parista. Kätilöt saivat kätilökoulutuksen kautta laajat tiedot ja taidot synnytysopista. Hankkimansa ammattitaidon avulla kätilöt kohtasivat ja avustivat synnyttäjiä ja vastasyntyneitä.

Kätilöiden voi sanoa olleen eräänlainen poikkeus naisten koulutuksen ja palkkatyön alalla. Kätilöopetus oli alkanut ja kätilöiden oli ollut mahdollista hankkia työhönsä koulutus paljon aikaisemmin kuin naisten koulutus alkoi yleistyä Suomessa. Koulutuksen saaneina ammatinharjoittajina kätilöillä oli myös naisten koulutukseen perustuvaa ammatillistumista pitempi historia.

1900-luvun alkupuolella työskennelleen maalaiskätilöt arki oli raskasta työtä välimatkojen ollessa pitkiä niin synnyttäjien luokse kuin lääkäriin. Työhön oli lisäksi lähdettävä, kun kätilöä tultiin noutamaan synnyttäjän luokse kellon- ja vuodenajasta riippumatta. Vaikka maalaiskätilöiden ammatin arkea oli avustaa enimmäkseen säännöllisissä synnytyksissä, he joutuivat työsään avustamaan myös vaikeissa ja poikkeavissa synnytyksissä. Aina synnytys ei päättynyt onnellisesti, joten kätilöiden ammatin arkeen kuului myös kuolema ja sen kohtaaminen. Vaikka kuolema oli osa

kättilöiden arkea, on huomattava, että kättilöiden avustamissa synnytyksissä menehtyi vähän synnyttäjiä, sikiöitä ja vastasyntyneitä.

Kättilöiden pitkästä ammattihistoriasta huolimatta 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä kättilöt työskentelivät ammattinsa harjoittamisen kannalta eräänlaisessa murrostilassa. Koulutettu synnytysapu ei vielä ollut vakiinnuttanut asemaansa, ja varsinkin maaseudulla synnyttäjät käyttivät synnytysapuna enimmäkseen maallikkokättilöitä. Kättilöiden vähäinen käyttö synnytysapuna heijastui kättilöiden suhtautumiseen maallikkokättilöihin ja synnyttäjiin.

Maallikkokättilöihin koulutetut kättilöt suhtautuivat lähtökohtaisesti kielteisesti, koska maallikkokättilöt kilpailivat samoista työmarkkinoista koulutettujen kättilöiden kanssa. Kielteiseen suhtautumiseen vaikutti osaltaan maallikkokättilöiden itseoppineisuus. Kättilöt näkivät maallikkokättilöt ammattitaidottomina ”puoskareina”, jotka epäilyttävänä pidetyillä opeillaan vaaransivat synnyttäjien ja vastasyntyneiden hengen. Toisaalta kättilöiden keskuudesta löytyi myös maallikkokättilöiden ymmärtäjiä, joiden mielestä maaseudun kättilöpulassa maallikkokättilöille oli vielä oma sijansa.

Synnyttäjiin maalaiskättilöiden suhtautuminen oli vaihteleva. Toisaalta kättilöt paheksuivat ja kritisoivat synnyttäjiä tietämättömyydestä heidän käyttäessään maallikkokättilöitä synnytysapuna. Synnyttäjien ja heidän kotiolojensa likaisuus oli kättilöiden paheksunnan kohteena. Toisaalta työssään maalaiskättilöt kohtasivat paljon köyhiä synnyttäjiä, mistä johtuen kättilöt suhtautuivat synnyttäjiin myötätuntoisesti ja sääliä.

Koulutuksen kautta kättilöille oli kehittynyt vahva ammatti-identiteetti, joka vaikutti heidän työnsä hoitamiseen. Ammatti-identiteetti näyttäytyi oman ammattiosaamisen korostamisena ja ylpeytenä suoriutua vaativistakin synnytyksistä ja velvollisuudentuntona hoitaa oma työ niin hyvin kuin mahdollista. Toisaalta oman ammattitaidon korostus teki kättilöistä vallankäyttäjiä synnyttäjiin nähden. Synnytyksen ammattilaisina kättilöt pitivät oikeutenaan puuttua ja valistaa synnyttäjiä kohti kättilöiden oikeana pitämää elämäntapaa. Ammatti-identiteetti ja -taito olivat kättilöille myös keino erottautua ja tehdä eroa maallikkokättilöihin ja synnyttäjiin.

1900-luvun ensimmäisillä vuosikymmenillä ammatti ja sen itsenäinen harjoittaminen olivat tehneet kätilöistä toimijan, joka teki työtään ammattilypeydellä ja häpeilemättä omaa ammattitaitoaan.

LÄHTEET

ALKUPERÄISLÄHTEET

Arkistolähteet

Jyväskylän Maakunta-arkisto (JyMA)

Jyväskylän piirilääkärin arkisto

Kätilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja
synnytyskertomukset 1907 - 1920

Painetut lähteet

Samling af Blakater, Förordningar, Manifester och Båbud, samt andre allmänna handlingar
1858 - 1859.

Suomen Suuriruhtinaanmaan asetuskokoelma 1879.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 42 Väestötilastoa. Väkiluvunmuutokset Suomessa vuosina
1907 ja 1908.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 43 Väestötilastoa. Katsaus väestönmuutoksiin Suomessa
vuosina 1909 ja 1910 ynnä jälkikatsaus lähinnä edellisiin vuosikymmeniin.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 46 Väestötilastoa. Väestönmuutokset Suomessa vuosina
1911 ja 1912.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 49 Väestötilastoa. Väestönmuutokset Suomessa vuosina
1913 ja 1914.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 52 Väestötilastoa. Väestönmuutokset Suomessa vuosina
1915 ja 1916.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 53 Väestötilastoa. Väestönmuutokset Suomessa vuosina
1917 ja 1918.

Suomen Virallinen Tilasto VI: 59 Väestötilastoa. Väestönmuutokset vuosina 1919 ja
1920.

Suomen Virallinen Tilasto XI: 17. Lääkintölaitos 1900.

Suomen Virallinen Tilasto XI: 22. Lääkintölaitos 1905.

Suomen Virallinen Tilasto XI: 27. Lääkintölaitos 1910.

Suomen Virallinen Tilasto XI: 32. Lääkintölaitos 1915.

Suomen Virallinen Tilasto XI: 37. Lääkintölaitos 1920.

Aikakauslehdet

Kättilölehti (KL) 1900 - 1920.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Alapuro, Risto (1995), Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890 - 1933. Helsinki: Hanki ja jää.

Ginzburg, Carlo (1996), Johtolankoja. Kirjoituksia mikrohistoriasta ja historiallisesta metodista. Tampere: Gaudeamus.

Haataja, Niina (1999), A big-bellied woman and her infant: pregnancy, childbirth and infant care in seventeenth-century England. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Hahl, Carl (1918), Koneellisen lapsenpäästöaidon oppikirja kättilöille. Helsinki: Simeliuksen perillisten kirjapaino.

Helsti, Hilikka (2000), Kotisynnytysten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 785. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Henriksson, Lea (1998), Naisten terveystyö ja ammatillistumisen politiikka. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia 88. Helsinki: Stakes.

Hoppa, Kerttuli (2010), Paarmuskoista koulutettuihin kättilöihin. Kunnankättilön työ sekä raskauden seurannan ja synnytyksen medikalisoituminen Pohjois-Suomessa 1900 - 1960. Turun yliopisto: pro gradu.

Hytönen, Kirsi-Maria, Niskanen, Heli & Saarimäki, Pasi (toim.) (2012)a, Lapsi matkalla maailmaan. Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia syntymään. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Hytönen, Kirsi-Maria, Niskanen, Heli & Saarimäki, Pasi (2012)b, ”Syntymän pitkä kaari”. Teoksessa: Hytönen, Kirsi-Maria, Niskanen, Heli & Saarimäki, Pasi (toim.), Lapsi matkalla maailmaan. Historiallisia ja kulttuurisia näkökulmia syntymään. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 9 - 48.

Hämäläinen, Marju (1997), Kättilön ammatin institutionalisoituminen Suomessa. Kättilöt ammattinsa kättilöinä. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Hänninen, Sisko-Liisa (1965), Kättilötyön vaiheita. Helsinki: Otava.

Härmä, Pirjo et al. (1998), Oulun läänin kättilöyhdistys 100 vuotta: historiikki: 1898 - 1998. Oulu: Oulun läänin kättilöyhdistys.

Höjeberg, Pia (2011), Jordemor, barnmorska och barnaföderska. Barnafödandets historia i Sverige. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Jokipii, Mauno (toim.) (1988)a, Keski-Suomen historia 2. Keski-Suomi maakunta-ajatuksen synnystä itsenäisyyden aikaan. Jyväskylä: Gummerus

Jokipii, Mauno (1988)b, ”Keski-Suomen synty”. Teoksessa Jokipii, Mauno (toim.), Keski-Suomen historia 2. Keski-Suomi maakunta-ajatuksen synnystä itsenäisyyden aikaan. Jyväskylä: Gummerus, 12 - 62.

Kaarninen, Mervi (2011), ”Oppikoulu yhteiskunnan rakentajana”. Teoksessa: Heikkinen, Anja & Leino-Kaukiainen, Pirkko (toim.), Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 405 - 429.

Kalela, Jorma (2000), Historiantutkimus ja historia. Helsinki: Gaudeamus.

Kansonen, Mervi, (2008), Haikaroiden hoivissa. Kaakkois-Suomen kätilöyhdistys ry. 1898-2008. Lappeenranta: Kaakkois-Suomen kätilöyhdistys.

Kolsi, Marja-Liisa (1973), Maalaiskuntien terveydenhoito Jyväskylän piirilääkäripiirissä vuosina 1897 - 1939. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Laiho, Arja (toim.) (1991), Viisaista vaimoista nykyajan kätilöiksi. Kätilökoulutus Suomessa 175 vuotta. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Laitinen, Erkki (1988), ”Väestö ja yhteiskunta”. Teoksessa Jokipii, Mauno (toim.), Keski-Suomen historia 2. Keski-Suomi maakunta-ajatuksen synnystä itsenäisyyden aikaan. Jyväskylä: Gummerus, 64 - 138.

Laukkarinen, Sari (1993), ”Kyllä naisella on se raskauden pelko”. Tutkielma naisten reproduktion kontrollista. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Luoto, Anna (1999), Kätilö-LIINU. Keuruu: Otava.

Makkonen, Kirsti (1992), ”Lapsia syntyi vohla ja vuosi, parhaana kaksi”. Kotisyntytykset ja syntymään liittyvää terveystalustusta Korpilahdella vuosina 1930–1960. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Markkanen, Erkki (1988), ”Keski-Suomen taloushistoria”. Teoksessa Jokipii, Mauno (toim.), Keski-Suomen historia 2. Keski-Suomi maakunta-ajatuksen synnystä itsenäisyyden aikaan. Jyväskylä: Gummerus, 140 - 314.

Markkola, Pirjo & Östman, Ann-Catrin (2014), Historian ja naistutkimuksen välissä. Naishistoria Suomessa 1970-luvulta 1990-luvun puoliväliin. Sukupuolentutkimus – Genusforskning 27: 1, 44 - 56.

Markkola, Pirjo (2012), ”Työläislapsen matkan maailmaan”. Teoksessa: Hytönen, Kirsi-Maria, Niskanen, Heli & Saarimäki, Pasi (toim.), Lapsi matkalla maailmaan. Historiallisia ja kulttuuria näkökulmia syntymään. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 283 - 320.

Markkola, Pirjo (1989), ”Maaseudun työläisvaimot”. Teoksessa: Laine, Leena & Markkola, Pirjo (toim.), Tuntematon työläisnainen. Tampere: Vastapaino, 39 - 60.

Niiranen, Anna (2009), ”Älä epäröi kirjoittaa minulle kaikesta, mitä ajattelet”: avioliitto, äitiys ja perhe-elämä Englannin kuningatar Viktorian kirjeissä vanhimmalle tyttärelleen 1858 - 1901. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Niiranen, Anna (1935), Voiko kättilö tulla?. Maalaiskättilön muistelmia 50 vuoden takaa. Helsinki: Otava.

Ollila, Anne (2000), Jalo velvollisuus. Virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Partti, Sanna (2002), Kun neuvolassa poikettiin. Äitiys- ja neuvolapalveluiden tuki lapsiperheille Jyväskylässä vuosina 1950 - 1971. Jyväskylän yliopisto: pro gradu.

Peltonen, Matti (1999), Mikrohistoriasta. Helsinki: Gaudeamus.

Pesonen, Niilo (1980), Terveiden puolesta – sairautta vastaan. Terveiden- ja sairaanhoito Suomessa 1800- ja 1900-luvulla. Porvoo: WSOY.

Raussi-Lehto, Eija (2012), ”Syntymän hoito”. Teoksessa Paananen, Ulla Kristiina, Pietiläinen, Sirkka, Raussi-Lehto, Eija, Väyrynen, Pirjo & Äimälä, Anna-Mari (toim.), Kättilötyö. Helsinki: Edita, 206 - 268.

Rossi, Leena-Maija (2010), ”Sukupuoli ja seksuaalisuus, eroista eroihin”. Teoksessa: Juvonen, Tuula, Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija (toim.), Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 21 - 38.

Saarikoski, Seppo (1994), Synnytysopin perustiedot. Tampere: Legekustannus.

Saarimäki, Pasi (2010), Naimisen normit, käytännöt ja konfliktit. Esiaviollinen ja aviollinen seksuaalisuus 1800-luvun lopun keskisuomalaisella maaseudulla. Jyväskylä studies in humanities 138. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Simell, Ulla (2008), Barnmorskeyrket och barnmorskor i Åbo 1600 - 1833(1860). Åbo Akademi: pro gradu.

Sirelius, Knut Samuel (1873), Suomalainen oppikirja kättilöimille. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Törngren, Adolf (1906), Lapsenpäästötaidon oppikirja kättilöille. Helsinki: J. Simeliuksen perillisten kirjapaino osakeyhtiö.

Uotila, Jukka (2012), ”Jälkeisvaiheen häiriöt”. Teoksessa Paananen, Ulla Kristiina, Pietiläinen, Sirkka, Raussi-Lehto, Eija, Väyrynen, Pirjo & Äimälä, Anna-Mari (toim.), Kättilötyö. Helsinki: Edita, 500 - 507.

Vainio-Korhonen, Kirsi (2012), Ujostelemattomat. Kättilöiden, synnytysten ja arjen historiaa. Helsinki: WSOY.

Valoma, Noora (1998), Kutsumusammatista leipätyöksi. Tampereen lapsenpäästölaitos osana Suomen kättilötyön 1800-luvun ja 1900-luvun alun kehitystä. Tampereen yliopisto: Suomen historian pro gradu – tutkielma.

Vattula, Kaarna (1989), ”Lähtöviivallako? Naisten ammatissatoimivuudesta, tilastoista ja kotitaloudesta.” Teoksessa: Laine, Leena & Markkola, Pirjo (toim.), Tuntematon työläisnainen. Tampere: Vastapaino, 13 - 38.

Wisselgren, Maria J. (2005), Att föda barn – från privat till offentlig angelägenhet. Förlossningsvårdens institutionalisering i Sundsvall 1900 - 1930. Umeå universitet: Report no. 26 from the Demographic Data Base.

Wrede, Sirpa (1998), ” 'Hon är inte en i hopen': Barnmorskor som publicerar minnen”. Teoksessa: Mattsson, Kristin, Silius, Harriet & Östman, Ann-Catrin (toim.), I dialog med kvinnoliv. Publikationer från institutet för kvinnoforskning. Åbo: Åbo Academi, 112 - 142.

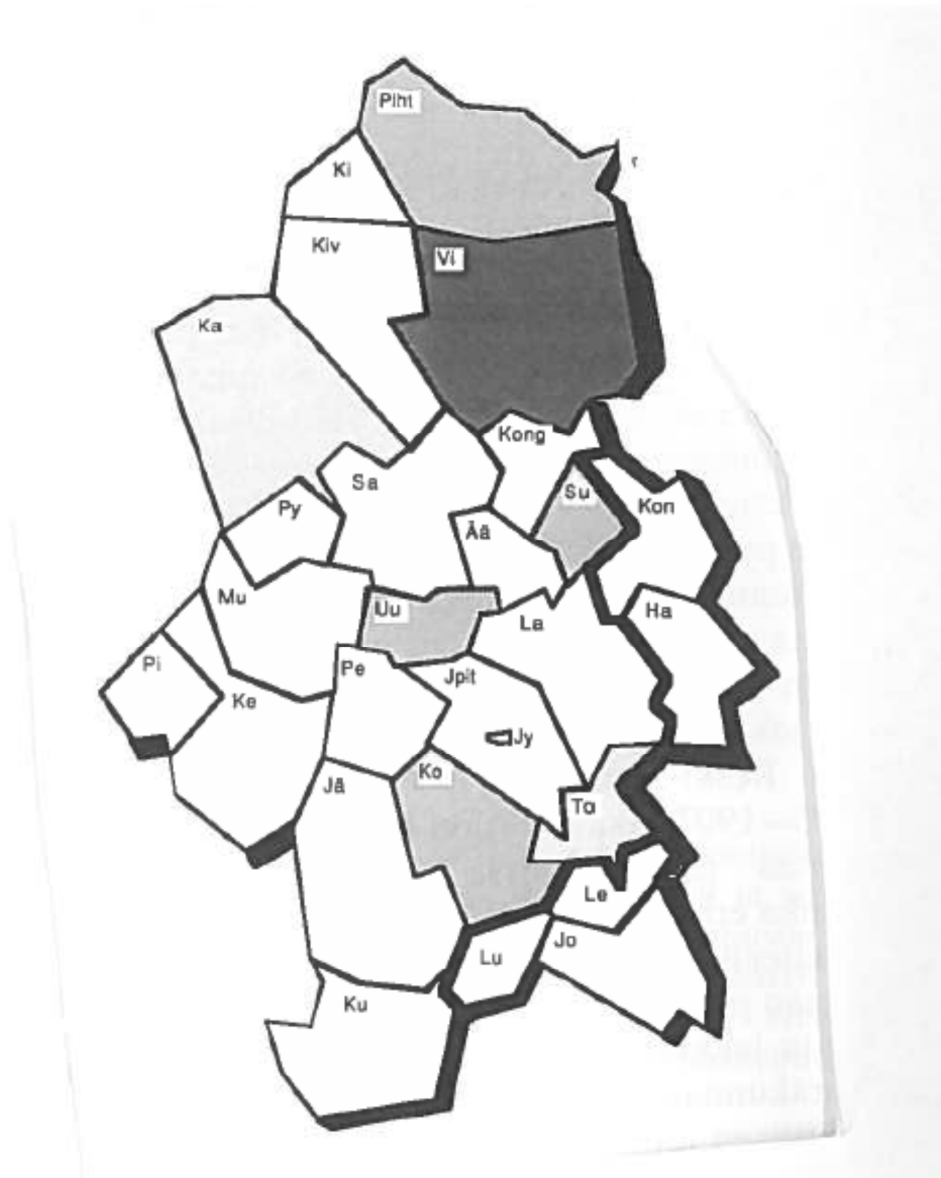
Öberg, Lisa (1996), Barnmorskan och läkaren. Kompetens och konflikt i svensk förlossningsvård 1870 - 1920. Stockholm: Ordfronts Förlag.

LIITTEET

Liite 1. Jyväskylän piirilääkäripiiriin kuuluneet paikkakunnat vuonna 1917.

Lähde: Jokipii, Mauno (toim.) (1988)a, Keski-Suomen historia 2. Keski-Suomi maakunta-ajatuksen synnystä itsenäisyyden aikaan.

Jy – Jyväskylä

Kiv – Kivijärvi

Pe – Petäjävesi

Sa – Saarijärvi

Uu – Uurainen

Jpit – Jyväskylän pitäjä

Kon – Konginkangas

Piht – Pihtipudas

Su – Sumiainen

Vi – Viitasaari

Ka – Karstula

La – Laukaa

Py – Pylkämäki

To – Toivakka

Ää – Äänekoski

Liite 2. Jyväskylän piirilääkäripiirissä toimineet kättilöt ja kättilöiden lukumäärä 1907 - 1920.

Lähde: JyMA, Kättilöiden luettelot synnyttäneistä naisista ja synnytyskertomukset 1907 - 1920.

Vuosi	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Paikkakunta/Kättilö														
Jyväskylä	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Honkanen Hanna													x	x
Hyytiäinen Signe														x
Jaatinen Tilda													x	
Janhonen Hilja													x	
Kuukkanen Aino			x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Matero Ida	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Palmu Loviisa	x	x	x											
Saurio Josefiina	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Selänne Olga														x
Wiinikainen Anna													x	x
Karstula	1	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Greutlein Ida	x													
Hokkanen Elsa													x	x
Miekkavaara Lyyli														x
Jokisaari Lydia			x	x	x		x	x	x	x	x	x		
Kivijärvi	1	0	0	0	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Falck Maiju					x	x	x	x	x	x				
Kautto Olga	x													
Liukkonen Elina										x	x	x	x	
Ojala Wilhelmina													x	x
Konginkangas	0	0	1	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	2
Hyytiäinen Signe					x									
Juntunen Hanna				x										
Niemi Hilda												x	x	x
Peltomäki Lydia							x							
Ritoniemi Lempi			x	x	x	x	x	x	x	x	x			
Wagner Anna														x
Laukaa	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kienanen Ruusa	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Petäjävesi	1	2	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Nevalainen Hilja		x												
Paananen Hilma	x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
Pihtipudas	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Heinonen Laina									x	x	x	x	x	
Lehmussaari Ida								x						
Keurulainen Annikki														x
Mykkänen Hanna	x	x	x	x	x	x	x							
Pylkönmäki	0	0	1	1	1	1	2	1	1	1	1	0	1	2
Helviö Anni										x				
Lindell Majlis														x
Mikkola Saara													x	
Muotkavaara Tilda														x
Niinikoski Anni											x			
Rautavaara Emmi							x	x	x					
Salovaara Siiri			x	x	x	x	x							
Saarijärvi	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kekoni Josefiina	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Miekkavaara Lyyli													x	x
Wäätänen Wilhelmiina		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Sumiainen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Häkkinen Maria												x	x	x
Jäntti Kaisa											x			

Toivakka	0	0	0	0	0	0	2	1	2	1	1	1	1	1
Honkanen Linda							x							
Lehtonen Helmi							x	x	x	x	x	x	x	x
Saramäki Alma									x					
Urainen	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jäntti Kaisa											x	x	x	x
Nimetön kätilö										x				
Pellonpää Hilma	x	x	x	x	x	x	x	x	x					
Viitasaari	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2
Eklund Aino												x	x	x
Paananen Edla	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Äänekoski	0	0	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Koivistoinen Liisa												x	x	x
Timdal Verna						x	x	x	x					
Wagner Anna				x						x				
Vapaa kätilö	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Janhonen Hilja			x	x										
Yhteensä	11	10	14	16	15	13	19	16	16	17	17	17	23	25